

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Ковшар Олена Вікторівна

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ: ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

[навчальний посібник]

Кривий Ріг
2013 рік

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Ковшар Олена Вікторівна

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ: ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»

Кривий Ріг
2013 рік

УДК 378 : 373.2. (075.8)
К 56 ББК 74.58: 74.1

Рецензенти:

Москальова Л. Ю. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.

Малихін О. О. – доктор педагогічних наук, професор Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Мірошник З. М. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 4 від 25 грудня 2012 р.)

Ковшар О. В.

К-56 Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: [навчальний посібник для студентів] / О. В. Ковшар. – Кривий Ріг, 2013. – 129 с.

Навчальний посібник створено згідно з чинною програмою, де представлені матеріали до аудиторних – лекційних і практичних занять із дисципліни «Вступ до спеціальності», які допоможуть студентам активізувати самостійну роботу з курсу. Сподіваємось, що зміст навчального посібника та форма його висвітлення сприятимуть глибокому засвоєнню студентами знань з даного курсу, поступовому входженню в професію та успішній адаптації першокурсників до умов навчання в університеті. Посібник адресований викладачам, студентам педагогічних коледжів, університетів спеціальності «Дошкільна освіта».

УДК 378 : 373.2. (075.8) ББК 74.58 : 74.1

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМНІ МАТЕРІАЛИ.....

Навчальна програма з курсу «Вступ до спеціальності».....

- 1.1 Пояснювальна записка.....
- 1.2 Загальний опис навчальної дисципліни.....
- 1.3 Структура залікового кредиту курсу.....
- 1.4 Зміст дисципліни. Зміст лекційних занять.....
- 1.5 Зміст семінарських занять.....
- 1.6 Завдання для самостійної роботи.....
- 1.7 Зміст індивідуальних занять.....
- 1.8 Порядок проведення поточного і підсумкового контролю...
- 1.9 Розрахунок рейтингових балів.....
- 1.10 Програма навчального курсу

РОЗДІЛ 2. МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

- 2.1 Лекція 1. Система освіти в Україні, організація дошкільної освіти.....
- 2.2 Лекція 2. Вища освіта в Україні та за кордоном.....
- 2.3 Лекція 3. Зміст і організація навчання в університеті за напрямом підготовки «Педагогічна освіта».....

РОЗДІЛ 3. МОДУЛЬ 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ В УНІВЕРСИТЕТІ

- 3.1 Лекція 4. Характеристика фахової діяльності вихователя дошкільного закладу.....
- 3.2 Лекція 5. Професійні якості особистості педагога - вихователя
- 3.3 Лекція 6. Самоосвіта і самовиховання майбутнього вихователя ДНЗ. Зміст, види і методи самостійної роботи студентів.....
- 3.4 Лекція 7. Навчальна та наукова діяльність студентів в університеті.....

- 3.5 Лекція 8. Педагогічна практика у системі підготовки вихователя дошкільного закладу.....
- 3.6 Лекція 9. Психолого-педагогічні вимоги до особливості сучасного вихователя.....

РОЗДІЛ 4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....

- 4.1 **Змістовий модуль 1.** Заняття семінарське № 1 *Тема:* Мотивація вибору професії педагога. Система дошкільної освіти в Україні. Презентація структурної моделі "Мережа ДНЗ в Україні"
- 4.2 Заняття семінарське № 2. *Тема:* Методика організації навчального часу студентів. Організація навчальної діяльності у ВНЗ.....
- 4.3 Заняття семінарське № 3. *Тема:* Характеристика педагогічного процесу у ВНЗ. Значення і організації самостійної роботи – дій студентів. Професіограма вихователя.....
- 4.4 **Змістовий модуль 2.** Заняття семінарське № 4. *Тема:* Основні форми навчання у ВНЗ.....
- 4.5 Заняття практичне № 5. *Тема:* Формування навичок самостійної роботи з книгою.....
- 4.6 Заняття практичне № 6-7. *Тема:* Дошкільний навчальний заклад – основна ланка дошкільної освіти (відвідування, екскурсія).....
- 4.7 Заняття семінарське № 8. *Тема:* Державна політика в подальшому розвитку педагогічної освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта»..
- 4.8 Заняття семінарське № 9. *Тема:* Характеристика педагогічної діяльності.....

РОЗДІЛ 5. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ.....

РОЗДІЛ 6. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

ПОКАЗЧИКИ

ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА.....

ЛІТЕРАТУРА ДОДАТКОВА.....

ДОДАТКИ.....

ПЕРЕДМОВА

Якість професійної освіти на сучасному етапі є одним із вагомих показників, що визначає конкурентну спроможність усієї вищої школи й кожного випускника зокрема. Саме тому особливо актуальним сьогодні є питання її вдосконалення та пошуку ефективних шляхів реалізації вищої педагогічної освіти.

Підготовка конкурентоспроможних фахівців у галузі дошкільної освіти – завдання актуальне і складне, оскільки його розв'язання залежить, з одного боку, від завдань окреслених основними державними документами (Національною доктриною розвитку освіти, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту» та ін.), концептуальних засад, завдань, принципів, змісту роботи, з іншого, – проблемами, складнощами окресленими на державному рівні.

Навчальними планами підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах вищих навчальних закладів передбачено поступове входження студентів до майбутньої професії. У зв'язку з цим основні завдання поставлені перед дисципліною «Вступ до спеціальності». Після закінчення вивчення курсу у студентів має бути сформовано:

- мотиваційну складову;
- інформаційну складову;
- операційну складову первинного професійно-педагогічного досвіду, а саме: вміння оцінювати навчальні ситуації, орієнтуватися в навчально-виховному процесі, інтерес до професійної педагогічної діяльності та вміння ставити мету; знання й розуміння основних законів, категорій, понять педагогічних процесів, практичні дії, наявність умінь і навичок учіння, готовність до варіативних дій у життєвих ситуаціях.

Логіка висвітлення змісту кожного розділу наступна: розділ 1 містить програмні матеріали навчального курсу «Вступ до спеціальності», розділ 2 розкриває змістовий модуль 1, розділ 3 – змістовий модуль 2, розділ 4 – плани

семінарських занять, розділ 5 – питання для самоперевірки та розділ 6 – питання до заліку з курсу «Вступ до спеціальності»

Логіка висвітлення кожного модуля уніфікована за таким алгоритмом: короткий огляд змісту теми, стислий виклад змісту окреслених питань, робочий словник із теми, завдання для самоперевірки.

Сподіваємось, що зміст навчального посібника та форма його висвітлення сприятимуть глибокому засвоєнню студентами знань із курсу «Вступ до спеціальності», поступовому входженню в професію та успішній адаптації першокурсників до умов навчання в університеті.

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМНІ МАТЕРІАЛИ

1.1 Навчальна програма курсу

«ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ: ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»

Пояснювальна записка

Навчальний курс «Вступ до спеціальності: Дошкільна освіта» є пропедевтично орієнтованим курсом дисциплін професійно-педагогічного циклу. Як дисципліна в навчальному плані підготовки спеціалістів (галузь знань: 0101 Педагогічна освіта, напрям підготовки 6.010101 Дошкільна освіта) освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» вивчається в першому семестрі.

Метою курсу є формування у студентів цілісного уявлення про вищий навчальний заклад, знання про організаційно-управлінські аспекти їхньої фахової підготовки до майбутньої професійної діяльності, формування первинного досвіду навчальної діяльності в умовах кредитно-модульної системи навчання та розвиток професійних інтересів у галузі обраного фаху; формування правильного розуміння особливостей спеціальності «Дошкільна освіта» та розвиток здатності перспективного бачення подальшого вдосконалення дошкільної галузі.

Предметом курсу є розкриття особливостей організації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі; розуміння особливостей діяльності педагога зі спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта.

У навчальній програмі визначені завдання, які ставлять студентів перед необхідністю засвоєння відповідних знань про:

- самостійної роботи з навчальною літературою;
- набуття навичок науково організовувати власну навчально-дослідну та самостійну роботу;
- систему освіти в Україні та пріоритетні напрями її розвитку;
- особливості педагогічної діяльності на сучасному етапі; систему та структуру дошкільної освіти в Україні;
- особливості професіограми та професійної діяльності вихователя ДНЗ;

- технологію організації навчальної та самостійної роботи студентів в університеті;

- формування необхідних умінь: здійснення пошуку потрібної літератури;

- складання бібліографічних покажчиків.

Програма курсу складається з 2-х модулів.

Модуль 1. «Система вищої освіти: педагогічна освіта» націлений на засвоєння студентами знань щодо системи освіти в Україні та системи дошкільної освіти. Оскільки система вищої освіти є складовою загальної системи освіти, в межах якої відбувається професійна підготовка фахівців дошкільної освіти окремі лекції присвячені завданням, структурі, змісту вищої педагогічної освіти в Україні.

Модуль 2. «Підготовка майбутніх вихователів ДНЗ в університеті» забезпечує розуміння студентами цілісного процесу професійної підготовки фахівців ДНЗ в університеті. У цьому модулі зібрана інформація щодо особливостей професійної діяльності вихователя ДНЗ та необхідності формування відповідних особистісних якостей і властивостей фахівців; розуміння ролі педагогічного спілкування в роботі з дошкільниками та іншими учасниками педагогічного процесу в ДНЗ. Відповідно до характеристики професіограми вихователя ДНЗ представлені завдання навчальної та наукової діяльності студентів в університеті, їх педагогічної практики, що дозволить майбутнім фахівцям зрозуміти їх роль у власному професійному становленні впродовж навчання у вузі. Аналізується роль самоосвіти й самовиховання у професійній підготовці фахівців, з'ясовується зміст, види й методи самостійної роботи студентів, що є особливо актуальним в умовах запровадження КМС ОНП.

Опанування змістом курсу передбачає виконання різних видів самостійних завдань – анотування літератури, підготовка повідомлень, міні-доповідей, побудова опорних схем, таблиць, виконання завдань творчого характеру. У тематичному плані представлено розподіл годин кожного модуля

за видами навчальних занять та самостійна робота студентів. Самостійна робота студентів має дві складові: самостійна підготовка до аудиторних занять та підготовка до модульного контролю.

Поряд із традиційними видами аудиторних занять планується виконання індивідуальної аудиторної роботи під керівництвом викладача, коли проводиться колективне або індивідуальне консультування студентів та модульний контроль.

Тематика індивідуальних завдань, зразки питань, обговорюваних під час контрольних заходів, дозволяють студенту самостійно планувати терміни та обсяги змістової складової навчальної діяльності, прогнозувати її результативність.

Контроль за роботою студентів здійснюється шляхом поточної перевірки знань і завершується заліком.

Протягом вивчення дисципліни студент повинен оволодіти наступними знаннями:

- зміст і форми організації навчання у вузі;
- особливості самостійної роботи і її типи;
- сутність самоосвіти, її джерела;
- умови формування професіоналізму;
- система освіти в Україні;
- актуальні проблеми вищої освіти в Україні;
- сутність Болонського процесу, його мета та завдання;
- розуміння значення педагогічної професії в сучасному суспільстві;
- формування інтересу до обраної спеціальності, прагнення досконало оволодівати теоретичними знаннями та практичними вміннями, сумлінно виконувати обов'язки студента;
- становлення педагогічної культури студентів, розвиток творчого мислення на основі розширення загального наукового світогляду в галузі вибраної професії;
- розвиток духовної культури студентів;

- сутність і особливості педагогічної діяльності;
- характерні ознаки професійно-педагогічної діяльності;
- сутність і компоненти професіограми вихователя;
- сутність, особливості, стилі, етапи педагогічного спілкування;
- специфіка педагогічної творчості;
- шляхи оволодіння педагогічною творчістю;
- етапи професійного становлення та фактори, що обумовлюють його ефективність.

Студенти повинні вміти:

- визначати професійно-важливі якості вихователя;
- робити самооцінку професійно-педагогічної спрямованості;
- аналізувати стилі педагогічного спілкування;
- розв'язувати педагогічні задачі;
- працювати з літературою і робити записи в різних формах;
- складати план самоосвіти.

Після завершення вивчення курсу студенти повинні знати:

- ключові поняття курсу;
- розуміти місце й значущість різних форм і видів навчальних занять у вищому навчальному закладі;
- особливості педагогічної діяльності;
- вимоги до особистості педагога сучасного дошкільного навчального закладу;
- критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

На вивчення курсу відводиться 72 години (2 кредити). Програма складається з двох змістових модулів: 18 годин лекційного курсу; 18 годин семінарських і практичних занять; 36 годин самостійної та індивідуальної роботи.

1.2 Загальний опис навчальної дисципліни

Курс: Підготовка	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS</p> <p>Змістовний модуль – 2</p> <p>Загальна кількість годин – 72 год.</p> <p>Навчальний проект: професіограма</p>	<p>Шифр та назва напряму: 0101 Педагогічна освіта</p> <p>Шифр та назва спеціальності: 6.010101 Дошкільна освіта</p> <p>Освітньо- кваліфікаційний рівень: бакалавр.</p>	<p>Обов'язкова</p> <p>Рік підготовки – 1</p> <p>Семестр – 1</p> <p>Лекції – 18 год.</p> <p>Семінарські та практичні заняття – 18 год.</p> <p>Самостійна робота – 18 год.</p> <p>Індивідуальна робота: навчальний проект-професіограма педагога-вихователя – 18 год.</p> <p>Вид контролю – залік.</p>

1.3 Структура залікового кредиту курсу

Назви теоретичних блоків	Кількість годин						
	Всього	Аудиторних годин	Лекцій	Семінарських та практичних	Індивід. робота	Самостійна робота	
						Поточна підготовка	Підсумква підготовка
Модуль 1. Система вищої освіти: Педагогічна освіта	28	12	6	6	8	4	4
Модуль 2. Підготовка майбутніх педагогів-вихователів в університеті	44	24	12	12	10	5	5
Всього	72	36	18	18	18	9	9

1.4 Зміст дисципліни

№ з/п	Зміст лекційних занять	Кількість годин	
		Всього	У т.ч. лекцій
1	Модуль 1. Система вищої освіти: Педагогічна освіта.	18	6 год.
2	<i>Тема 1. Система освіти в Україні, організація дошкільної освіти.</i> З історії розвитку системи суспільного дошкільного виховання. Значення раннього розвитку для формування особистості. Система дошкільної освіти: дошкільні навчальні заклади (дитячі садки, ясла, НВК). Закон України «Про дошкільну освіту». Основні завдання дошкільної освіти на сучасному етапі.		2 год.
3	<i>Тема 2. Вища освіта в Україні та за кордоном.</i> Професійні та особистісні характеристики дошкільного педагога. Зміна місця дорослого в розвитку дитини. Види взаємодії «Дорослий – дитина». Персоніфікація образу дорослого.		2 год.
4	<i>Тема 3. Зміст і організація навчання в університеті за напрямом підготовки «Педагогічна освіта».</i> Мета та цілі вищої педагогічної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. Державні стандарти вищої освіти. Принципи побудови педагогічного процесу у ВНЗ. Форми організації педагогічного процесу: лекції, семінарські, практичні і лабораторні заняття, спецсемінари, спецкурси, консультації.		2 год.

	Творчий характер самостійної роботи студентів: наукові групи, наукові гуртки. Курсові, бакалаврські, дипломні, магістерські роботи. Форми контролю й оцінки знань студентів. Права та обов'язки студентів. Студентське самоврядування.		
5	МОДУЛЬ 2. Підготовка майбутніх педагогів-вихователів в університеті.		12 год.
6	<i>Тема 4. Характеристика фахової діяльності вихователя дошкільного закладу.</i> Походження терміна «педагог» й історичні передумови виникнення професії педагога й вихователя, соціальна значущість вихователя ДНЗ та його основні функції як представника педагогічної професії, основні компоненти педагогічної діяльності вихователя; творчий характер і рівні творчої діяльності вихователя дошкільного закладу.		2 год.
7	<i>Тема 5. Професійні якості особистості педагога-вихователя.</i> Значення дошкільного дитинства для подальшого розвитку особистості; основні функції вихователя та вимоги сучасного ДНЗ до особистості вихователя; особливості професіограми вихователя та її основні складові; основні положення про культуру педагогічного спілкування; стилі педагогічного спілкування в плані ставлення вихователя до дитини; види та особливості бар'єрів, які виникають у спілкуванні між вихователем і дитиною.		2 год.

8	<p><i>Тема 6. Самоосвіта і самовиховання майбутнього вихователя ДНЗ. Зміст, види і методи самостійної роботи студентів.</i></p> <p>Роль самоосвіти й самовиховання у процесі вузівської підготовки фахівців; особливості взаємозв'язку між поняттями «самоосвіта», «самовиховання» і «самостійна робота»; основні методи самопізнання й самовиховання; значення самоаналізу, самооцінки, установки, мети в процесі самовиховання, особливості різних видів самостійної роботи за різними критеріями.</p>		2 год.
9	<p><i>Тема 7. Навчальна та наукова діяльність студентів в університеті.</i></p> <p>Сутність проблеми адаптації до навчання у вищій школі; форми навчальної й науково-дослідної роботи у вищій школі; особливості навчальної роботи в аудиторії; організаційні моменти науково-дослідної роботи студентів; поняття «культура навчальної праці» та основні його компоненти; роль пам'яті у засвоєнні навчального матеріалу та основні правила, які полегшують процес запам'ятовування.</p>		2 год.
10	<p><i>Тема 8. Педагогічна практика в системі підготовки вихователів дошкільного закладу.</i></p> <p>Значення педагогічної практики в підготовці фахівців дошкільної освіти; основні види та процедуру проходження студентами педагогічної практики; основні питання, із яких варто звертатися до керівника педагогічної практики; орієнтовні питання,</p>		2 год.

	які допоможуть з'ясувати завідуюча, методист і вихователь дошкільного закладу освіти.		
11	<p><i>Тема 9. Психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя.</i></p> <p>Поняття професійної компетенції вихователя ДНЗ. Сфери компетенцій сучасного вихователя. Основні особистісні якості педагога. Педагогічні цінності сучасного вихователя.</p>		2 год.

1.5 Зміст семінарських занять

№ з/п	Зміст семінарських занять	Кількість годин
1	<p>МОДУЛЬ 1.</p> <p>Мотивація вибору професії педагога. Система дошкільної освіти в Україні. Презентація структурної моделі «Мережа ДНЗ в Україні».</p>	2 год.
2	<p>Методика організації навчального часу студентів.</p> <p>Організація навчальної діяльності у ВНЗ. Обговорення методичних рекомендацій «Пам'ятка студента щодо організації ефективного навчання».</p>	2 год.
3	<p>Організація самостійної роботи студентів та її значення в становленні майбутнього фахівця.</p>	2 год.

4	МОДУЛЬ 2. Основні форми навчання у ВНЗ.	2 год.
5	Формування навичок самостійної роботи з книгою.	2 год.
6-7	Дошкільний навчальний заклад – основна ланка дошкільної освіти.	4 год.
8	Державна політика в подальшому розвитку педагогічної освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта».	2 год.
9	Характеристика педагогічної діяльності. Професіограма вихователя.	2 год.

1.6 Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота 1.

Тема: Система освіти в Україні.

Завдання: Розробити схему «Структура освіти в Україні» – 2 години.

Самостійна робота 2.

Тема: Системи вищої освіти розвинених країн світу (країна за вибором)
– 2 години.

Самостійна робота 3.

Тема: Основні закони і документи України щодо розвитку вищої освіти в Україні, їх характеристика в аспекті професійної підготовки – 2 години.

Самостійна робота 4.

Тема: Визначити зв'язки дошкільної педагогіки з педагогічними та психологічними науками – 2 години

Самостійна робота 5.

Тема: Професійні якості вихователя – 2 години

Завдання: Виписати особистісні якості вихователя й позкласифікувати їх за ознаками: професійно необхідні, професійно бажані, не бажані. Обгрунтуйте свою позицію та складіть педагогічне есе. (див. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. – 2-е видання. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000. – С.14-25.)

Самостійна робота 6.

Тема: Професійна етика вихователя – 3 години.

Завдання: Скласти конспект Кодексу професійної етики вихователя (див. Чернокозов И. И. Профессиональная этика учителя. Книга для учителя. К.: Рад. школа, 1988. – С.210-215.)

Самостійна робота 7.

Тема: Методика роботи з літературою – 5 годин.

Завдання: Зробити бібліографічний опис статті із журналу, книги за редакцією одного й декількох авторів, авторської книги, матеріалу із багатотомника.

1.7 Зміст індивідуальної роботи – 18 год.

Модуль 1. (6 год.)

1. Система дошкільної освіти в Україні.
2. Закони та документи України щодо розвитку вищої педагогічної освіти в Україні.
3. Зробити моніторинг кількості ДНЗ в районах та охарактеризувати напрями їх діяльності.

Модуль 2. (6 год.)

1. Дати визначення понять «освіта», «вища освіта», «самоосвіта». Чи може бути успішною освіта без самоосвіти та самоосвіта без освіти?
2. Державні нормативні документи в Україні з питань вищої освіти.
3. Назвати основні елементи освітньої системи.
4. Болонський процес. Шляхи інтеграції системи освіти.
5. Проаналізувати зв'язки дошкільної педагогіки з іншими науками. Наведіть конкретні приклади їх взаємозв'язку і взаємозбагачення.

Навчальний проект (6 год.)

Завдання: Розробити програму саморозвитку – професіограму на період навчання у вузі.

У програмі повинні знайти відображення:

- процес підвищення рівня професійно-педагогічної компетенції (удосконалення знань, умінь і навичок);
- процес розвитку професійно значущих якостей, усунення негативних якостей;
- етапи самовдосконалення та прийоми роботи над собою; джерела самоосвіти й самовиховання.

Для виконання даного завдання студенту необхідно: чітко визначити тему самоосвіти та самовиховання; на основі самоаналізу визначити основні напрями саморозвитку (шлях від «Я – реальне» до «Я – ідеальне»); спланувати дії щодо реалізації проекту (визначити конкретні завдання на кожен період (рік) навчання, способи і прийоми їх реалізації).

Щоб програма була ефективною, студенту необхідно чітко визначити у відповідності до професіограми свої сильні (слабкі) сторони, можливості, фактори, що сприяють (заважають) досягненню успіху, постійно здійснювати самоаналіз реалізації програми.

1.8 Порядок проведення поточного й підсумкового контролю

Кожний модуль включає бал оцінки поточної роботи студентів із різних видів робіт. Заходи з модульного контролю проводяться щодо завершенню вивчення навчального матеріалу даного модуля.

Захист самостійних, індивідуальних робіт, презентація проекту, педагогічного есе відбувається під час семінарських занять.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності	Коефіцієнт	Кількість робіт	Результат
1	Підготовка анотацій	5	4	20
2	Структурна модель системи дошкільної освіти	10	1	10
3	Образна модель-професіограма	10	1	10
4	Тести	10	2	20
5	Педагогічне есе	20	1	20

6	Схема «Структура освіти в Україні»	10	1	10	
7	Співбесіда за матеріалами курсу	10	1	10	
				Підсумковий рейтинговий бал	100
				Нормований рейтинговий бал	100

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Шкала оцінювання

За національною шкалою (залік)	За національною шкалою (екзамен)	За шкалою ECTS	Кількість балів
ЗАРАХОВАНО	ВІДМІННО	A	90-100
	ДОБРЕ	B	80-89
		C	71-79
		D	61-70
	ЗАДОВІЛЬНО	E	50-60
НЕ ЗАРАХОВАНО	НЕЗАДОВІЛЬНО	FX	30-49
		F	0-29

Примітка:

Оцінка FX (30-49 балів) – незадовільно з можливістю повторного складання.

Оцінка F (0-29 бала) – незадовільно з обов'язковим повторним курсом.

Методи навчання

Лекції з використанням елементів бесіди, практичні заняття з дослідженням «Я – реально професійне», розв'язуванням педагогічних задач, складанням таблиць, мозкова атака, самостійна робота.

Методи контролю знань

Експрес контроль підготовки студентів до заняття, оцінка роботи студента протягом заняття, оцінка виконання домашніх завдань, поточне тестування, оцінка за навчальний проект.

Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій (друкований і електронний варіанти), нормативні документи, навчальні посібники, методичні рекомендації до практичних занять.

1.9 Програма лекційного курсу

Змістовий модуль 1. Система вищої освіти: Педагогічна освіта

Лекція 1. Система освіти в Україні, дошкільна освіта

Мета, завдання, предмет вивчення курсу «Вступ до спеціальності». Освіта – специфічна галузь громадського життя. Законодавча база освіти в Україні. Характеристика системи освіти в Україні. Рівні акредитації ВНЗ (I-II та III-IV). Освіта і Болонський процес. Основні напрями діяльності ВНЗ. Національний характер освіти й національне виховання.

Форми власності освіти та форми навчання у ВНЗ (денна, вечірня, заочна, дистанційна, екстернат). Принципи організації педагогічного процесу у ВНЗ. Концепція педагогічної освіти. Мета державної політики щодо розвитку освіти в Україні. Зміст вищої освіти. Освіта як єдність навчання, виховання та розвитку особистості. Особливості професійної підготовки вихователя ДНЗ.

Лекція 2. Вища освіта в Україні та за кордоном

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні. Структура та управління вищими навчальними закладами в Україні. Складові системи вищої освіти. Статут ВНЗ. Кафедра – основна ланка організації навчального процесу. Управління вищими навчальними закладами в Україні.

Лекція 3. Зміст і організація навчання в університеті за напрямом підготовки «Педагогічна освіта».

Навчальний процес, його спрямованість щодо підготовки фахівців системи дошкільного виховання. Забезпечення професійної підготовки фахівців відповідно до державних стандартів освіти. Педагогічний процес як педагогічна взаємодія. Академічна група як важливий чинник успішної адаптації студента у ВНЗ.

Компоненти навчального процесу, принципи його організації. Засоби навчання, їх характеристика.

Форми й методи організації навчального процесу. Види лекцій, активна діяльність студентів під час сприймання лекції. Особливості семінарських і практичних занять. Інтерактивні методи навчання студентів у ВНЗ. Індивідуальні заняття. Консультації. Права та обов'язки студента ВНЗ.

Європейська кредитно-трансферна система (ECTS) як спосіб оцінювання, вимірювання та порівняння навчальних досягнень студентів. Контроль та оцінка за кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Форми й види контролю. Тест як засіб педагогічних вимірювань. Рейтинг студента. Стандарти в освіті. Державний стандарт вищої освіти. Форми та види оцінювання досягнень студентів.

Змістовий модуль 2. Підготовка майбутніх педагогів-вихователів в університеті

Лекція 4. Характеристика фахової діяльності вихователя ДНЗ

Актуальні проблеми подальшого розвитку дошкільної освіти. Педагогічна діяльність як діяльність професійна. Сутність професійної педагогічної діяльності. Особливості навчання на факультеті «Дошкільної освіти». Виховання як педагогічне явище. Види педагогічної діяльності, їх характеристика. Структура діяльності педагога. Суттєві особливості педагогічної праці вихователя дошкільного навчального закладу. Стилі педагогічної взаємодії вихователя, дітей та їх батьків. Творчий характер педагогічної діяльності. Педагоги – майстри своєї справи (на матеріалі регіону). Дошкільні навчальні заклади нового типу, їх освітня діяльність. Освітньо-кваліфікаційна характеристика майбутнього спеціаліста для системи дошкільної освіти.

Лекція 5. Професійні якості особистості педагога-вихователя

Самовдосконалення – риса сучасного педагога. Використання оригінальних методик навчання дітей. Ефективна співпраця з батьками, громадськістю. Педагогічна культура вихователя. Самоосвіта як напрям професійної діяльності педагога . Кодекс професійної етики педагога. Форми організації навчального процесу у ВНЗ.

Лекція 6. Самоосвіта й самовиховання майбутнього вихователя. Зміст, види й методи самостійної роботи студентів

Організація самостійної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Місце самостійної роботи студента в навчальному процесі. Сутність та зміст самостійної роботи студентів. Основні форми та види самостійної роботи студента, їх характеристика. Конспектування лекції. Організація самостійної роботи з першоджерелами. Підготовка студентів до семінарських

і практичних занять. Підготовка та захист рефератів. Моделювання та його місце в роботі з науковою літературою.

Лекція 7. Навчальна та наукова діяльність студентів в університеті

Особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної та наукової діяльності. Формування у студентів навичок роботи з навчальною та науковою літературою, періодичними виданнями. Складання бібліографічної картотеки. Вимоги до бібліографічного списку літературних джерел. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань як важливий засіб підготовки до семінарських (практичних) занять.

Навчально-дослідна та науково-дослідна робота студентів у структурі навчального процесу. Фахові психолого-педагогічні видання. Практична підготовка студентів – майбутніх фахівців. Педагогіка співробітництва як необхідна умова досягнення відповідних результатів у педагогічній діяльності.

Наукова організація праці студента. Організація науково-дослідної роботи студентів.

Лекція 8. Педагогічна практика у системі підготовки вихователів дошкільних закладів

Педагогічна практика студентів у дошкільних навчальних закладах є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців зі спеціальності «Дошкільна освіта» у вищих навчальних закладах. Зміст та завдання ознайомчих, навчальних та педагогічних практик студентів спеціальності «Дошкільна освіта»: оволодіння студентами сучасними методами та формами організації навчально-виховного процесу в їх майбутній професії; формування в них професійних умінь і навичок на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Лекція 9. Психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя

Особливості дошкільного дитинства. Турбота держави про всебічний розвиток дитини. Вікові новоутворення в розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Зміст дошкільної освіти. Права і свободи дитини. Дитина в несприятливих умовах та екстремальних ситуаціях. Охорона дитинства в Україні як стратегія загальнонаціонального пріоритету в сфері освіти.

Структура особистості вихователя дошкільного навчального закладу. Активна життєва позиція вихователя.

РОЗДІЛ 2. МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

ЛЕКЦІЯ 1. СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ОРГАНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ПЛАН:

1. Особливості національної системи освіти.
2. Основні державні документи, які регламентують функціонування системи освіти в Україні.
3. Завдання, принципи і структуру системи дошкільної освіти. Освітні лінії Базового компоненту дошкільної освіти.
4. Основні засади та особливості становлення дошкільної освіти.

Література: 1, 2, 11, 12, 13.

Освіта – результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок; необхідна умова підготовки людини до життя і праці, основа для розвитку особистості.

Основний шлях одержання освіти – навчання в навчальних закладах, яке тісно пов'язане із вихованням. Велике значення в освіті має самоосвіта, культурно-освітні заклади, участь у суспільно-трудої діяльності. Рівень загальної і спеціальної (професійної) освіти обумовлюється вимогами виробництва, суспільними відносинами, станом науки, техніки й культури.

Освіта – основа культурного, духовного, інтелектуального, соціально-економічного розвитку суспільства й держави. Таким чином, освіта:

- а) процес поширення знань;
- б) результат оволодіння знаннями;
- в) система освітньо-виховних та культурно-освітніх закладів.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найбільшої цінності суспільства (розвиток її талантів, здібностей, моральних якостей).

Система освіти (згідно із статтею 28 Закону України «Про освіту») – сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Із проголошенням незалежності України особливої актуальності набула проблема створення безперервної системи освіти. Безперервність полягає в досягненні цілісності й наступності у вихованні й навчанні, перетворенні їх на процес, що триває упродовж життя.

Функціонування системи освіти регламентовано: Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про середню освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Національною доктриною розвитку освіти тощо. Зокрема 1993 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Державну національну програму «Освіта. Україна ХХІ століття», у якій була визначена стратегія розвитку освіти в Україні на найближчі роки. В ній визначено основні напрями, шляхи, завдання, принципи реформування кожної ланки системи освіти (в тому числі й дошкільної).

У Законі України «Про освіту» (1996 р.) визначено структуру освіти:

- дошкільна освіта (різні типи ДНЗ: ясла, ясла-садок, дитячий садок, ясла-садок компенсуючого типу, будинок дитини, дитячий будинок інтернатного типу, ясла-садок комбінованого типу, центр розвитку дитини, дитячий будинок сімейного типу);
- загальна середня освіта (ЗОШ, гімназії, ліцеї);
- позашкільна освіта (палаці, ДЮСШ, школи мистецтв, студії, бібліотеки тощо);
- професійно-технічна освіта (ПТУ тощо);
- вища освіта (технікум, коледж, інститут, університет, консерваторія, академія);

- післядипломна освіта (академії, інститути перепідготовки, інститути підвищення кваліфікації);

- аспірантура;

- докторантура;

- самоосвіта.

Закон України «Про освіту» – нормативний документ, що визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи освіти в державі. Він проголошує освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного й культурного розвитку суспільства, а також у ньому визначено основні принципи освіти в Україні:

- доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;

- рівність умов кожної людини для реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;

- гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;

- органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями;

- незалежність від політичних партій, релігійних організацій;

- взаємозв'язок з освітою інших країн;

- єдність і наступність;

- безперервність і різноманітність освіти та інші.

У цьому документі також увага приділяється і питанням, які стосуються: учасників навчально-виховного процесу; матеріально-технічної бази закладів освіти; фінансово-господарської діяльності; міжнародного співробітництва тощо.

Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.) – документ, який визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти в першій чверті XXI століття. У цьому документі визначено мету й напрями розвитку освіти. Він торкається проблем

національного характеру освіти й національного виховання, у ньому визначено шляхи рівного доступу до здобуття якісної освіти, проблему необхідності підготовки педагогічних працівників тощо.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Вона функціонує на основі: Конституції України, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Положення про дошкільний навчальний заклад» і на основі Конвенції про права дитини.

Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психологічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

У 2001 році Верховною Радою прийнято Закон України «Про дошкільну освіту». Це документ, який визначає правові, організаційні, фінансові засади функціонування й розвитку системи дошкільної освіти.

Законом визначено:

- систему дошкільної освіти (дошкільні навчальні заклади, наукові й методичні установи, органи управління освітою, освіта й виховання в сім'ї);
- повноваження ДНЗ;
- типи ДНЗ;
- права дитини у сфері дошкільної освіти;
- права та обов'язки педагогічних працівників;
- принципи й завдання дошкільної освіти тощо.

Так, принципами дошкільної освіти є:

- доступність освітніх послуг, що надаються системою дошкільної освіти;
- рівність умов для всебічного розвитку дітей – єдність розвитку, виховання, навчання, оздоровлення;
- єдність виховних впливів сім'ї та ДНЗ;

- наступність і перспективність між дошкільною та початковою освітою;

- особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини;

- демократизація та гуманізація педагогічного процесу;

- відповідність змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дошкільників.

У Законі України «Про дошкільну освіту» визначено й основні завдання дошкільної освіти, які ґрунтуються на основних функціях сучасного ДНЗ: вихованні, навчанні, освіті, розвитку, оздоровленні. Педагоги-вихователі дошкільних закладів мають посилатись на нормативні документи з метою реалізації таких завдань дошкільної освіти:

- збереження і зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини;

- виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, національних цінностей українського народу, свідомого ставлення до себе, оточення й довкілля;

- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;

- виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти;

- здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.

У 2003 році затверджено «Положення про дошкільний навчальний заклад». У цьому документі детально розглядаються питання, які стосуються: типів ДНЗ та їх призначення; організаційно-правових засад діяльності ДНЗ; особливостей організації навчально-виховного процесу; організації харчування дітей та їх медичного обслуговування. Також у положенні визначаються учасники навчально-виховного процесу, приділяється увага проблемам керівництва ДНЗ, фінансово-господарській діяльності та матеріально-технічній базі дошкільного закладу.

На сьогоднішній день на Україні існує державний документ, який визначає основні орієнтири дошкільної освіти – Базовий компонент

дошкільної освіти – державний стандарт, що містить норми й положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для усіх ДНЗ, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності. У ньому розкриваються основні напрямки виховання дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти БКДО, відповідно до ст. 22, 23 Закону України «Про дошкільну освіту» має оновлюватися 1 раз на 10 років.

Метою дошкільної освіти за Базовим компонентом дошкільної освіти є всебічний розвиток дитини дошкільного віку в процесі навчання й виховання. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає обов'язковий мінімум змісту основних освітніх програм, обсяг навантаження, вимоги до рівня розвиненості дитини. Складається з інваріантної частини й варіантної. Інваріантна частина визначає обов'язковий для дітей певного віку ступінь засвоєння знань, понять. Варіантна частина враховує й відображує у змісті освіти регіональні та індивідуальні особливості розвитку дошкільника.

Завданнями дошкільної освіти за Базовим компонентом дошкільної освіти є:

- навчання й виховання дітей;
- залучення дітей до різних видів діяльності, де задіяно її фізичний, психічний та соціальний потенціал;
- забезпечення гармонії між фізичним, емоційним, моральним, вольовим;
- соціальним і інтелектуальним розвитком.

Зміст дошкільної освіти, що визначається Базовим компонентом дошкільної освіти, передбачає:

1. Формування основ соціальної адаптації й життєвої компетентності дитини (це означає формування знань, умінь, навичок, які дозволяють їй адаптуватися до суспільства, соціального середовища, пристосовуватися до умов перебування в ДНЗ, уміння поводитись у межах припустимої поведінки;

життєва компетентність передбачає проінформованість із різних проблем, ініціативу, творчість, критичність, вміння брати на себе відповідальність за допущені помилки).

2. Виховання елементів природовідповідного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля (передбачає максимальне пристосування до природи дитини, до статевих, вікових, індивідуальних особливостей; усвідомлення дитиною себе як частини природи, інтерес і бережливе ставлення до оточуючого (культури, традицій, звичаїв).

3. Утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини (бережливе ставлення до людської праці, до продуктів людської діяльності як цінностей суспільства).

4. Розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей (прагнення до творчості, розвитку власної особистості, самовдосконалення).

Нова редакція БКДО (03.05.2012 р.) передбачає зміни й доповнення з урахуванням сучасних вимог до змісту дошкільної освіти, забезпечує більш тісну наступність змісту дошкільної й початкової освіти, концентрує увагу на збалансованості фонів «хочу», «можу», «буду», окреслює рівень дошкільної зрілості дитини 6-7 річного віку.

Структура змісту нової редакції БКДО:

Інваріативна складова:

- формується на державному рівні,
- є обов'язковою для реалізації через різні форми здобуття дошкільної освіти.

Варіативна складова реалізується додатково з урахуванням специфіки діяльності навчального закладу, особливостей регіону, інтересів потреб дитини та побажань батьків.

Інваріативна складова – освітні лінії:

- «Особистість дитини»;
- «Дитина в соціумі»;

- «Дитина у природному довкіллі»;
- «Дитина у світі культури»;
- «Гра дитини»;
- «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»;
- «Мовлення дитини».

Варіативна складова – освітні лінії:

- «Комп'ютерна грамота»;
- «Іноземна мова»;
- «Хореографія»;
- «Шахи».

Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (від 06.07.2010 р. № 24424) – передбачає обов'язкову освіту для дітей старшого дошкільного віку.

Крім зазначених державних законодавчих актів, система дошкільної освіти в своїй діяльності орієнтується на Закон України «Про охорону дитинства» і Конвенцію ООН про права дитини, зокрема Закон України «Про охорону дитинства» (2001 р.) визначає охорону дитинства в Україні як найважливіший загальнолюдський пріоритет для того, щоб забезпечити права дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток. У ньому визначено: систему заходів щодо охорони дитинства; основні принципи охорони дитинства; організацію охорони дитинства; права та свободи дитини; права, обов'язки батьків за виховання та розвиток дитини тощо.

Конвенція ООН про права дитини (набрала чинності в Україні з 1991 року) – міжнародний документ, у якому стисло викладено права дитини та захист її прав на державному й міжнародному рівнях.

Розвиток системи дошкільної освіти розпочинається з початку утворення й функціонування дошкільних закладів. Перші заклади суспільного дошкільного виховання в Україні починають свою історію з кінця XIX –

початку ХХ ст. Значною мірою розвитку суспільного дошкільного виховання сприяв досвід зарубіжних країн з організації закладів виховання дітей дошкільного віку. У багатьох державах світу вони стали досить поширеним явищем, зокрема в США, Франції, Англії, Угорщині. Наступний етап - це суспільне дошкільне виховання у роки УНР (1917- 1919 рр.), за ним можна виділити етапи 20-і рр., 30-і рр., 1943-1959 рр. і останній етап триває до сьогоднішнього дня із серпня 1991 року.

Розвиток системи дошкільної освіти у більшості зарубіжних держав також відбувався поступово в бік її вдосконалення. У багатьох країнах світу дошкільна освіта є первинною ланкою єдиної системи виховання й навчання. Нею опікуються місцеві органи влади, промислові та сільськогосподарські підприємства, релігійні й громадські організації, приватні особи. У більшості країн функціонують стаціонарні та сезонні ясла, садки з різною тривалістю роботи, дошкільні відділення при початкових класах, майданчики тощо. Виховна робота здійснюється відповідно до програм виховання і навчання. У всіх країнах існують системи підготовки педагогічних працівників (курси, середні спеціальні, вищі навчальні заклади). Кожна національна система дошкільної освіти має свої особливості та власний передовий досвід.

Якими б своєрідними, оригінальними не були б національні системи освіти й виховання дітей дошкільного віку, всі вони мають у своїй основі універсальні засади і принципи, репрезентують єдину й цілісну систему дошкільного виховання й навчання як загально цивілізаційний феномен. Зокрема японська система виховання зорієнтована на раннє виявлення задатків і природній розвиток здібностей. Групи є досить чисельними – у середньому по 40 осіб. Завдання педагогів полягає в тому, щоб навчити дітей спілкуватися, дбати про комфорт і рівноправність, розвивати товариську і співробітництво. Педагог не робить дітям зауважень. У вихованні дітей тісно співпрацюють вихователі й батьки. Традиційними є: спортивні дні, дні спостережень, батьківські збори тощо.

Дошкільні заклади створені для дітей від народження до 6 років (ясла, дитячі садки, ясла-садки) і перебувають у підпорядкуванні муніципалітетів. Муніципальні денні ясла відкривають місцеві органи влади для дітей віком від кількох місяців до 4-5 років. Вони призначені для виховання дітей, батьки яких мають невеликий рівень доходів.

Існують також однорічні заклади для повноцінної підготовки дітей 5-6 років до школи. Крім муніципальних, усі дошкільні заклади платні і за бажанням батьків вони забезпечують програму індивідуального розвитку дитини. Виховательками працюють переважно молоді неодружені жінки, які повинні мати університетську освіту.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Система освіти в Україні – навчально-виховні заклади, науково-методичні установи, державні та місцеві органи управління, функціонування яких спрямоване на забезпечення навчання й виховання особистості.

Структура освіти в Україні – пов'язані між собою принципом наступності дошкільна, загальна середня, позашкільна, професійно-технічна, вища, післядипломна ланки освіти.

Дошкільна освіта – первинна складова частина системи безперервної освіти в Україні, яка спрямована на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, набуття нею соціального досвіду.

Система дошкільної освіти – дошкільні навчальні заклади, наукові й методичні установи, органи управління освітою, освіта та виховання в сім'ї.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. У чому полягає призначення Базового компоненту дошкільної освіти? Які особливості його змісту?
2. Яка роль Базового компоненту дошкільної освіти в реалізації завдань дошкільної освіти?

3. Перерахуйте основні документи, які регламентують функціонування системи дошкільної освіти в Україні. У чому їх специфіка?

4. Які типи дошкільних навчальних закладів визначено в Законі України «Про дошкільну освіту»?

ЛЕКЦІЯ 2. ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

ПЛАН:

1. Роль і значення вищої освіти в економічному та соціальному розвитку країни.

2. Місце вищої освіти та її особливості в структурі безперервної освіти в Україні.

3. Особливості вищої освіти за кордоном.

Література: 14, 10, 11, 1, 2, 5.

Науково-технічний прогрес зумовлює зростання значущості загальної освіченості будь-якої нації, ролі вищої освіти в суспільстві. Найбільші успіхи в економічному розвитку сучасних країн тісно пов'язані з їх успіхами у сфері вищої освіти. Зміни соціальних та економічних умов життя України не обминули систему вищої освіти, що вимагає нових підходів у вивченні й осмисленні педагогічного процесу у вищому навчальному закладі. Метою вищої школи є підготовка спеціалістів вищої кваліфікації, здатних після здобуття вищої освіти включитися у професійну діяльність; вирішувати виробничі або наукові завдання й нести відповідальність за їх вирішення.

Побудова національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, спрямований на подолання кризи в освіті, яка виявляється у невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Основним критерієм роботи ВНЗ є рівень підготовленості випускників, раціональне

поєднання їх теоретичних знань з умінням застосувати їх на практиці, а це в свою чергу означає потребу вести пошук ефективних форм і методів навчання, удосконалення програм, навчальних планів, розробку нових навчальних методик, навчальних посібників.

Високий рівень освіченості нації сприяє більшій сприйнятливості та дієвості економічних і соціальних реформ, формуванню правової й економічної культури у здійсненні соціальної й технологічної діяльності, створює умови для прогресивної індивідуальної активності особистості в суспільстві.

Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями й народами. Мета освіти – всебічно розвивати людину як особистість і найвищу цінність суспільства, розвивати її таланти, розумові і фізичні здібності, виховувати в неї високі моральні якості; формувати громадян, здатних до свідомого суспільного вибору; збагачувати на цій основі інтелектуальний, творчий, культурний потенціал народу, підвищувати його освітній рівень, забезпечувати народне господарство кваліфікованими фахівцями.

Вища освіта – сукупність систематизованих знань і практичних навичок, що дають змогу розв’язувати теоретичні та практичні завдання за профілем підготовки з урахуванням вимог виробництва, освіти, науки, культури та перспектив їх розвитку.

Вища школа (вищий навчальний заклад, вищий заклад освіти) – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

Метою вищої школи є підготовка спеціалістів вищої кваліфікації, здатних після здобуття відповідної освіти включитися у виробничу діяльність; вирішувати виробничі або наукові завдання й відповідати за їх реалізацію.

Освіта визначається цілою низкою чинників. Складовими системи освіти є дошкільна, початкова, загальна середня, позашкільна, професійно-технічна, вища, післядипломна освіта та самоосвіта. Отже, вища освіта є складовою частиною системи безперервної освіти в Україні – сукупності навчально-виховних закладів, призначених для цілеспрямованого навчання й виховання. Заклади освіти мають свою специфіку, відповідно до якої ланки входять. Зкладами вищої освіти є технікуми, коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети.

Основна соціальна функція вищої школи – підготовка кваліфікованого фахівця в умовах сучасного суспільства. У своїй діяльності вищі навчальні заклади керуються принципами:

- кожному, хто має середню освіту, гарантовані рівні умови;
- гуманізм;
- демократизм;
- пріоритетність загальнолюдських цінностей;
- органічний зв'язок навчальної й науково-практичної діяльності з історією, культурою України;
- науковий, світський характер освіти;
- відповідність світовим стандартам.

На сучасному етапі розвитку освіти актуальності набула проблема створення безперервної системи національного виховання, покликаної максимально задіяти інтелектуальний, духовно-творчий потенціал національних і загальнолюдських цінностей, забезпечити єдність, наступність і послідовність виховних впливів різних соціальних інститутів. Функціонування безперервної системи національного виховання керується такими принципами:

- народність (передбачає національну спрямованість виховання, оволодіння рідною мовою, формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до культурної спадщини, народних традицій і звичаїв);

- культуровідповідність (забезпечує зв'язок з історією народу, народною творчістю, ремеслами і промислами; духовну єдність та спадкоємність поколінь);

- природовідповідність (ураховує вікові й індивідуальні особливості молоді, анатомічні, фізіологічні, психологічні, національні особливості);

- гуманізація (спрямована на створення умов для формування кращих якостей і здібностей молоді);

- гуманні взаємини між педагогами й підростаючим поколінням (дітьми, учнями, студентами);

- виховання гуманної особистості – щирої, людяної, доброзичливої, милосердно;

- демократизація (метою її є усунення авторитарного стилю виховання, співробітництво педагогів, дітей та молоді, розвиток здібностей підростаючого покоління);

- безперервність (полягає у досягненні цілісності й наступності у вихованні, перетворенні його на процес, що триває впродовж усього життя людини);

- етнізація (наповнення виховання національним змістом, культурою, традиціями).

У нових соціально-економічних умовах професійна вища освіта підтверджує свій високий статус, оскільки сама вона буде сприяти переходу до інформаційного суспільства, а отже, і формуванню пріоритетів розвитку держави. Високоосвічена молодь – головний стратегічний резерв соціально-економічних реформ в Україні, без якого неможливий подальший розвиток суспільства.

Законодавче освітнє правове поле України - закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» визначають основні правові норми демократичного функціонування й розвитку системи освіти. На основі законодавчої бази органами виконавчої влади України здійснюється цілеспрямована робота щодо створення належних умов для організації діяльності вищих навчальних закладів, реалізується політика пріоритетної державної підтримки вищої освіти, цільових програм навчання здібних і обдарованих студентів, а також студентів з особливими потребами.

Система вищої освіти в Україні має складну багаторівневу структуру європейського типу і включає базову та повну вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру. Встановлені відповідні освітні рівні базової вищої і повної вищої освіти. Визначені також відповідні освітньо-кваліфікаційні рівні молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста/магістра та наукові ступені кандидата й доктора наук.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства реалізовано систему заходів щодо входження України в єдиний європейський освітній простір: затверджено програму дій із питань упровадження ідей Болонської декларації; проведено низку семінарів, конференцій, на яких обговорено шляхи та завдання щодо приєднання України до Болонського процесу; створено систему прийому до вищих навчальних закладів на основі незалежного тестування, що має забезпечити рівні умови вступу до ВНЗ тощо.

Характерним для сьогодення у сфері вищої освіти є запровадження передбаченої Болонською декларацією кредитно-модульної системи організації навчального процесу з використанням європейської кредитно-трансферної системи ECTS. Вона розглядається не тільки як засіб підвищення мобільності студентів при переході з однієї програми вищої освіти на іншу, включаючи і програми післядипломної освіти, але і як засіб стимулювання роботи викладачів і студентів. Здійснено кроки із входження української вищої школи в європейський освітній простір. Приведені у

відповідність до міжнародних вимог освітньо-кваліфікаційні рівні, ступені вищої освіти й контроль за її якістю, проводиться робота над відповідними стандартами освіти та професійної підготовки, що наближають вітчизняну освіту до освітніх систем найбільш розвинутих країн Європи й світу. Цьому сприяють і масштабні міжнародні зв'язки Міністерства освіти і науки України, вищих навчальних закладів з освітніми установами більш ніж п'ятдесяти країн світу. У третє тисячоліття система вищої освіти України вступає, визначивши свою власну політику й стратегію, ключові положення якої збігаються з основними тенденціями, характерними для інших розвинутих країн світу. Реформування національних систем вищої освіти провідних країн Європи у контексті євроінтеграції, судячи з публікацій і виступів представників науково-педагогічної громадськості, міжнародних експертів і керівників систем освіти, уже не мислиться поза Болонським процесом, що передбачає створення єдиного європейського освітнього простору.

Основними передумовами цього вважаються розбудова системи освіти й науки як визначальний чинник формування і зміцнення інтелектуального, соціального й науково-технічного потенціалу країн – підписантів Болонської декларації; посилення міжнародної конкурентоспроможності систем вищої освіти європейських країн; підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних і європейських культурних цінностей.

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається:

- із законів України «Про освіту» (1991 р.), (зміни і доповнення в 1996 р.), «Про вищу освіту» (2002 р.), (2004, 2010 рр. внесено зміни); «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
- указів Президента України;
- постанов Кабінету Міністрів України;
- інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до законодавства України (Національна доктрина розвитку освіти в Україні).

У Законі «Про освіту» зазначено, що вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікацій.

Зкладами вищої освіти є: технікум, коледж, інститут, консерваторія, академія, університет та інші. Відповідно до статусу вищих закладів освіти встановлено чотири рівні акредитації: перший рівень – технікум, училище, інші прирівняні до них вищі заклади освіти; другий рівень – коледж, інші прирівняні до нього вищі заклади освіти; третій і четвертий рівні – інститут, консерваторія, академія, університет.

У цьому законі поруч з усталеним у радянські часи терміном «атестація» та порівняно новим для цієї сфери діяльності терміном «акредитація» з'явилося поняття «ліцензування» (надання дозволу закладам освіти незалежно від їх підпорядкування й форм власності для діяльності, пов'язаної з наданням послуг для здобуття загальної середньої та професійної освіти, підготовки спеціалістів різних рівнів кваліфікації, підвищення їх кваліфікації та перекваліфікації. Ліцензування здійснює Державна акредитаційна комісія на основі експертного підтвердження фаховими та регіональними експертними радами спроможності закладу проводити діяльність. Надавати освітні послуги освітні заклади мають право лише після одержання ліцензії. Ліцензія на проведення освітньої діяльності надається на термін завершення циклу навчання, але не менш ніж на три роки. Заклади освіти, які отримали ліцензії на проведення освітньої діяльності, вносяться до державного реєстру освіти. До 1992 року в Україні оцінювання якості діяльності вищих навчальних закладів здійснювалося Державною інспекцією закладів освіти. Систему оцінювання якості вищої освіти та освітньої діяльності вищих навчальних закладів було започатковано постановою Кабінету Міністрів України від 1992 року. Згідно з цією постановою була створена Міжгалузева республіканська акредитаційна комісія.

Згідно Закону «Про освіту» вищі заклади освіти у встановленому порядку можуть створювати різні типи навчально-науково-виробничих комплексів, об'єднань, центрів, інститутів, філій, коледжів, ліцеїв і гімназій. За ним вищі заклади освіти здійснюють свою діяльність за державним замовленням та угодами як основною формою регулювання відносин між закладами освіти, підприємствами, установами, організаціями, громадянами.

Згідно Закону «Про освіту» автономія може надаватися вищому закладу освіти відповідно до рівня акредитації і передбачає права закладу на визначення змісту освіти, визначення планів прийому студентів, аспірантів, докторантів з урахуванням державного контракту та угод із підприємствами, установами, організаціями і громадянами й інші повноваження, що делегують вищому закладу освіти відповідно до його статусу державні органи управління освітою. Вищий заклад освіти може делегувати окремі свої повноваження державним органам управління освітою.

Закон України «Про вищу освіту» – документ, який встановлює правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для самореалізації особистості, для забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях.

Законом України «Про вищу освіту» врегульовуються суспільні відносини в галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України. Законом визначені принципи, на яких ґрунтується державна політика в галузі вищої освіти, що визначається Верховною Радою України:

- доступності та конкурсності здобуття вищої освіти кожним громадянином України;
- незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти, у збереженні й розвитку досягнень і традицій української вищої школи;
- наступності процесу здобуття вищої освіти;

- державної підтримки підготовки фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень;

- гласності у формуванні структури та обсягів освітньої та професійної підготовки фахівців.

Завдання вищого навчального закладу освіти:

- упровадження освітньої діяльності (наукова, виховна, навчальна, культурна, методична діяльність);

- забезпечення умов для оволодіння системою знань у різних галузях;

- підготовка до професійної діяльності;

- забезпечення виконання умов державного контракту;

- проведення наукових досліджень;

- підготовка молоді до самостійної наукової, викладацької або мистецької діяльності;

- інформування абітурієнтів і студентів про ситуацію на ринку зайнятості;

- перепідготовка та підготовка кваліфікованих кадрів, просвітницька діяльність.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» в державі можуть діяти вищі навчальні заклади різних форм власності: вищий навчальний заклад державної форми власності, вищий навчальний заклад, що перебуває у власності Автономної Республіки Крим, вищий навчальний заклад комунальної форми власності, вищий навчальний заклад приватної форми власності. Законом визначено, що громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних ВНЗ на конкурсній основі в межах стандартів вищої освіти, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень громадянин здобуває вперше. Вони вільні у виборі форми здобуття вищої освіти, вищого навчального закладу, напряму підготовки і спеціальності.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти, але не за рахунок державного чи місцевого бюджетів, якщо інше не встановлено чинними міжнародними договорами.

Законом України «Про вищу освіту» передбачено право вищого навчального закладу самостійно визначати форми навчання та види організації навчально-виховного процесу, самостійно розробляти та запроваджувати власні програми наукової та науково-виробничої діяльності. Як спільнота вчених, викладачів і студентів вищий навчальний заклад несе колективну відповідальність за діяльність своєї адміністрації.

Законом України «Про вищу освіту» встановлено освітні рівні вищої освіти (характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості інтелектуальних якостей особи, достатніх для здобуття кваліфікації, яка відповідає певному освітньо-кваліфікаційному рівню): неповна вища освіта; базова вища освіта; повна вища освіта.

Законом України «Про вищу освіту» встановлена система освітньо-кваліфікаційних рівнів (характеризує вищу освіту за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки роботи певного рівня професійної діяльності – характеристики професійної діяльності за ознаками певної сукупності професійних робіт, які виконує фахівець): молодший спеціаліст; бакалавр; спеціаліст; магістр.

У 2004 р. до Закону України «Про вищу освіту» внесено відповідні зміни, а саме – необхідно вдосконалити систему якості, яка б включала:

- відповідальність органів управління й навчальних закладів;
- оцінювання програм навчальних закладів, які включають внутрішній контроль, зовнішню перевірку, участь студентів і публікацію результатів;
- систему атестації, сертифікації та супроводжуючі процедури;
- міжнародну участь, співробітництво і створення спілок, які займаються перевіркою якості та інші.

Національна доктрина розвитку освіти відноситься до нормативно-правових та нормативно-методичних актів, що регламентують діяльність системи вищої освіти в Україні. Це державний документ, який

визначає систему поглядів на стратегію і основні напрями розвитку освіти в Україні в першій чверті XXI ст., висуває до освіти нові вимоги.

Глобалізація, швидка зміна технологій, утвердження пріоритетів сталого розвитку суспільства зумовлюють зростання ролі освіти. Життя в умовах демократії, ринку, новітніх науково-інформаційних технологій стає невідворотною перспективою. Все це робить своєрідний виклик освіті, зумовлює потребу її радикальної модернізації за рахунок прискореного, випереджувального інноваційного розвитку, забезпечення умов для розвитку, самоствердження, самореалізації особистості впродовж життя.

За доктриною розвитку освіти рівний доступ до якісної освіти забезпечується для всіх громадян України, незалежно від національності, статі, соціального походження й майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я.

Рівний доступ до вищої освіти забезпечується:

- створенням ефективної системи інформування громадськості, майбутніх студентів, батьків про можливості одержання вищої освіти;
- безоплатністю здобуття вищої освіти на конкурсних засадах у державних і комунальних навчальних закладах;
- створенням правових засад здобуття освіти за рахунок бюджетів усіх рівнів та коштів юридичних і фізичних осіб;
- розширенням можливостей отримання вищої освіти шляхом упровадження індивідуального кредитування;
- створенням умов для одержання вищої освіти дітьми-сиротами та інвалідами;
- забезпеченням високої якості вищої освіти та мобільності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці за рахунок інтеграції вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, наукових установ та підприємств, упровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання;

- дотриманням демократичності, прозорості та гласності у формуванні контингенту студентів, у тому числі шляхом використання центрів незалежного об'єктивного тестування;

- інтеграцією освіти, науки й виробництва. Наукова робота – обов'язкова складова процесу підготовки кваліфікованих фахівців із вищою освітою. І сьогодні єдність освіти й науки є умовою модернізації системи освіти, основним чинником її подальшого розвитку.

У сфері кадрового забезпечення державна політика з питань підготовки педагогічних і науково-педагогічних кадрів спрямовується на створення необхідних умов для формування готовності до вибору педагогічної професії та системи професійного відбору молоді до вищих педагогічних навчальних закладів. У сфері міжнародного співробітництва, в умовах глобалізаційних процесів у світі, створення єдиного освітнього простору, стратегічним завданням державної освітньої політики є вихід української освіти на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародної співпраці, розширення участі навчальних закладів, педагогів, студентів і науковців у проектах міжнародних організацій та співтовариств. Основні напрями міжнародної співпраці в галузі освіти й науки полягають у здійсненні спільних наукових досліджень, проведенні міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів; сприяння участі українських науковців і медпрацівників у відповідних заходах за кордоном, різноманітних формах освітніх і наукових обмінів, стажуванні, навчанні за кордоном, у виданні та поширенні зарубіжної наукової й навчальної літератури.

Реалізація Доктрини має забезпечити перехід до нового типу гуманістичної інноваційної освіти, що виходить з її пріоритетності для розвитку України, впровадження нових виробничих і новітніх інформаційних технологій, що дасть змогу протягом наступних 10-15 років скоротити відставання в темпах розвитку, а з часом суттєво наблизитися до рівня і способу організації життєдіяльності розвинутих країн світу.

Освіта, здобута в Україні, стане конкурентоспроможною в європейському та світовому освітньому просторі, а людина – захищеною і мобільною на ринку праці.

Отже, освіта є могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил суспільства. Ця гуманітарна сфера спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, професійної підготовки особистості, формування інтелектуального потенціалу нації і всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Високоосвічена молодь – головний стратегічний резерв соціально-економічних реформ в Україні, без якого неможливий подальший розвиток суспільства.

Досвід модернізації системи освіти в Україні показав, що якість вищої освіти визначається передусім якістю стандартів освіти та професійної підготовки, рівнем управління навчальним закладом. За роки незалежності України на державному рівні вже реалізовано низку заходів, що істотно вплинули на стабілізацію стану системи освіти та її подальший розвиток у складних умовах перехідного періоду. У першу чергу до них належать створення законодавчого освітнього правового поля (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту» та ін.). На основі законодавчої бази органами виконавчої влади України в складних соціально-економічних умовах здійснюється цілеспрямована робота щодо стабілізації системи освіти, створення належних умов для організації діяльності вищих навчальних закладів, реалізується політика пріоритетної державної підтримки вищої освіти.

Чимало зроблено для утвердження гуманістичних цінностей вищої освіти, її спрямованості на розвиток особистості. Істотно модернізована мережа вищих навчальних закладів, здійснюється підготовка фахівців за багатьма новими спеціальностями, що відповідають змінам на ринку праці.

Досвід багатьох зарубіжних країн, що підтверджують взаємодію вищої освіти із суспільно-економічним розвитком, є унікальним. Серед держав, які

останніми роками пов'язують із системою освіти свої разючі успіхи у соціальному, економічному, політичному житті – Японія. Разом із Китаєм вона представляє східноазіатський тип освіти та педагогічної освіти. Хоча Японія та Південна Корея зазнали сильного американського впливу, їх освітні сфери зберегли азійську своєрідність. Ця особливість полягає у значній централізації управління освітою, сильному впливі держави на всі аспекти освітнього життя, незважаючи на достатньо розвинутий приватний освітній сектор (наприклад, в Японії 75 % вишів є приватними).

Аналізуючи розпочату в 1989 р. в країні реформу освіти, Міністерство опублікувало доповідь «Реформа освітньої системи нового часу» (1991 р.), в якій, зокрема, відзначається, що в Японії відсоток зарахування у повні середні школи, а також відсоток просування в коледжі та університети так само великий, як в Америці. Ефективність освіти така ж висока, як і в Європі.

Зрозуміло, що визначні результати післявоєнної національної політики в галузі освіти не тільки в кількісному, а й у якісному відношенні пов'язані, зокрема, із розвитком системи підготовки педагогічних працівників. Професія педагога зберігає свою традиційну суспільну повагу, пріоритетність і привабливість. Початкова заробітна плата японських учителів не нижча, аніж у випускників, що працюють у промисловому секторі. Серед шкільних учителів чоловіки становлять 60 %.

Подальше удосконалення японської педагогічної освіти викликане новими орієнтирами в освітній політиці. Головні положення освітньої реформи (якій передувала робота Національної Ради з питань реформи освіти, створеної у 1984 р.) полягають, по-перше, у розвитку неперервної освіти; по-друге, у переході від кількісного розширення освіти до її якісного збагачення; по-третє, у просуванні від формальної до реальної рівності в освіті; по-четверте, у перенесенні акценту з академічних досягнень на повагу до особистості та індивідуальності.

Проте вища школа викликає занепокоєння громадськості, оскільки зміни, які відбуваються там, не вписуються в русло загальної освітньої

стратегії. Йдеться про те, що в японській вищій освіті, передусім в університетах, на зразок американських вишів традиційно існувала загальноосвітня підготовка (підготовка громадянина) протягом перших трьох семестрів. І тільки на базі вищої загальної освіти відбувався поділ на різні факультети і здійснювалась спеціальна підготовка (5 семестрів).

Ідея розвитку загальної освіти у вузах полягала в тому, щоб сформувати «розум та дух» громадян вільного суспільства. Однак, на відміну від північноамериканської вищої школи, японські університети ще в 70-х рр. почали модифікувати освіту, перетворюючи її в основу спеціального знання. Нині поняття про загальну освіту зникло з «Положення про університети».

Сьогодні у значній кількості університетів студентам дозволяють вивчати спеціальні дисципліни з перших курсів, продовжувати вивчення загальних дисциплін на III і IV роках навчання. Як результат, модель вищої школи Японії займає проміжне положення між типами вищої школи Північної Америки та Західної Європи.

Як відомо, в Японії діє так звана *відкрита* система здобуття професії вчителя: вона допускає підготовку не тільки на педагогічних факультетах, а й на всіх інших відділеннях університетів і коледжів (наприклад, у середині 80-х років більше половини випускників країни отримали вчительський сертифікат при фактичній потребі в педагогах у 9 разів меншій). Отже, система підготовки й використання освітян в Японії забезпечує неперервне професійне зростання педагогів, їх жорстку конкуренцію, відсіювання непідготовлених працівників. Крім того, масова педагогічна освіта спеціалістів усіх профілів кардинально піднімає загальну педагогічну культуру японського суспільства загалом, стимулюючи високоякісну педагогічну працю. Свідоцтва на право викладати видаються педагогам відповідно до закону щодо персональної педагогічної сертифікації відділом освіти префектури; вони поділяються (з 1989 р.) на тимчасові, постійні і спеціальні. Постійні свідоцтва бувають вищого, першого та другого класів. Тимчасове свідоцтво може бути видане випускникам старшої середньої

школи після складання «учительського» екзамену у відділі освіти. Проте власникові такого свідоцтва дозволяється працювати лише помічником вихователя дошкільного закладу або помічником учителя початкової та молодшої середньої школи тільки три роки та в межах даної префектури. Для отримання постійного свідоцтва необхідно здобути педагогічну освіту у дворічному молодшому коледжі (на базі повної середньої освіти), технологічному коледжі або університеті. Так, свідоцтво вищого класу видається лише за наявності магістерського ступеня, проте під час атестації вчителя враховується не лише факт закінчення відповідного вищого закладу, наявності академічного ступеня бакалавра чи магістра, а й сума залікових одиниць освоєння предметів викладання та стаж педагогічної діяльності. Під час сертифікаційного виступу перевіряється підготовленість претендента у трьох галузях: загальноосвітній, предметній, педагогічній.

Така система, з одного боку, дає змогу громадянам у ранньому віці випробувати себе на педагогічній ниві, а з іншого – спонукає педагога підвищувати свою кваліфікацію шляхом заочної чи стаціонарної освіти. Слабким місцем японської педагогічної освіти залишається занадто малий практичний компонент (2-4 тижні), причиною чого є труднощі забезпечення практикою великої кількості студентів. Деякі ВНЗ виходять із такого становища шляхом розширення мережі базових шкіл.

Сформована національною радою з питань реформи освіти в Японії концепція удосконалення педагогічної освіти виходить із розкриття сутності поняття «якість учителя». Воно включає такі складові: покликання до професії, любов до дітей, різнобічну та ґрунтовну загальнонаукову освіту, компетентність у практичній роботі в школі. Пропонується відмовитися від вираженого академічного характеру підготовки педагогів, зробити його практично орієнтованим. Передбачається оновлення системи відбору і прийому на роботу. Відповідно до принципу неперервної освіти ставиться вимога створення постійно діючої системи підвищення кваліфікації педагогів протягом усієї їх педагогічної діяльності.

За повідомленням Міністерства освіти й культури Японії, вже у 1990 році в 27 університетах діяли факультети післядипломної освіти педагогів. Міністерство також заохочувало педагогічні факультети до створення центрів із досліджень освітніх технологій, розробки програм навчання, контролю підготовки майбутніх працівників.

У Японії працюють 499 університетів, із них 303 – без аспірантури, де навчається 2066962 студенти, серед них 73,6 % – чоловіків, 26,4 % – жінок, в університетах з аспірантурою навчається 85263 студенти, серед них 84,7 % – чоловіків, 15,3 % – жінок.

Учителів готують на відповідних факультетах університетів, у педагогічних університетах (термін навчання не менш чотирьох років), а також дворічних спеціальних відділеннях молодших коледжів.

Програми включають педагогічний і спеціальний цикли. Їхній зміст залежно від навчального закладу є варіативним, однак зберігаються й загальні риси. Педагогічний курс складається з обов'язкового й елективного навчання. Стандарт педагогічного курсу включає наступні дисципліни і види діяльності: 1) основи педагогіки (психологія навчання й розвитку, управління освітою, методи й технічні засоби навчання); 2) зміст і методика навчання (вивчаються предмети з програм тих ступенів школи, де буде працювати майбутній учитель); 3) проблеми морального виховання; 4) курси за інтересами, що виходять за межі обов'язкової програми педагогічної освіти (філософія виховання, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, соціальна педагогіка, школознавство й ін.); 5) питання управління школою професійної орієнтації; 6) педагогічна практика (від двох до шести тижнів) у базових школах при вишах.

Методи й форми організації навчання майбутнього педагога традиційні: лекції, семінари, практичні заняття. Для одержання диплома необхідно заробити визначений мінімум балів (кредитів). Так, майбутньому вчителю початкової школи треба набрати не менш, аніж 41 кредит. Ця сума складається так: мінімум балів із першого розділу стандарту педагогічного

курсу – 12, з другого, третього і четвертого розділів – 22, з п'ятого розділу – 2, з шостого – 5.

Якість диплома має істотне значення для вчителя. Шкільні вчителі залежно від отриманої освіти поділяються на три основні категорії: із дворічною, чотирирічною підготовкою, а також ті, що одержали додаткову освіту після закінчення чотирирічного університетського курсу. Учителі можуть претендувати на той чи інший розряд, володіючи визначеним стажем, дипломом і сумою кредитів у цьому дипломі. Чим більшим є стаж, вищим – рівень диплома, чим більше кредитів у його власника, тим вищим є його статус і заробітна плата.

Відповідно до офіційного порядку, учителю слід регулярно змінювати місце своєї роботи. Причиною такої практики є наміри тримати вчителів у постійній професійній формі, стимулювати їх до удосконалювання майстерності.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної кваліфікації.

Дистанційна освіта – отримання студентом освітніх послуг і здобуття певного фаху на основі взаємодії із викладачами закладу за допомогою комп'ютерних комунікацій.

Освітні послуги – надання освітньою установою (ВНЗ, технікум тощо) можливостей людині оволодіння професійно-необхідними знаннями, вміннями й навичками з метою подальшого їх використання у фаховій діяльності.

Освітня діяльність – діяльність, пов'язана з наданням освітніх послуг вищими навчальними закладами з видачею відповідного документа.

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма (ОПП) визначає нормативний зміст підготовки кадрів з вищою освітою та нормативний термін навчання за певною спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного (освітньо-наукового) рівня.

Професійна компетентність – єдність теоретичної і практичної готовності людини до здійснення фахової діяльності; здатність розв’язувати всі проблеми, які стосуються основних напрямків професійної діяльності.

Структура вищої освіти – це освітні (неповна вища освіта, базова вища освіта, повна вища освіта) і освітньо-кваліфікаційні рівні (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр), на основі яких розробляються навчальні програми та організується навчання студентів. Система вищої освіти включає ВНЗ усіх форм власності; юридичних осіб, що надають освітні послуги в галузі вищої освіти; органи управління вищою освітою.

Спеціальність – сукупність знань, умінь, навичок, отриманих у процесі цілеспрямованої підготовки й досвіду практичної роботи та підтверджених відповідним документом про освіту.

Університет – багатопрофільний вищий навчально-науковий заклад, який реалізує освітні програми, пов’язанні із здобуттям певної вищої та післядипломної професійної освіти з широкого спектра напрямів (спеціальностей).

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначити, у чому полягає безперервний характер вищої освіти в Україні.
2. За законом України «Про вищу освіту» з’ясуйте основні поняття, які мають характеризувати вищу освіту країни.
3. Які типи вищих навчальних закладів визначено в Законі України «Про вищу освіту»?

ЛЕКЦІЯ 3. ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ ЗА НАПРЯМОМ ПІДГОТОВКИ «ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА»

ПЛАН

1. Сутність, завдання і зміст педагогічної освіти.
2. Структура навчального плану будь-якої спеціальності.
3. Специфіку навчального процесу у ВНЗ та фактори успішного навчання.
4. Особливості різних форм навчання у вищій школі.
5. Методи, форми і види контролю навчальних досягнень студентів.
6. Права та обов'язки студентів.
7. Функції органів студентського самоврядування.

Література: 1, 10, 12, 11, 3.

У загальному розумінні педагогічна освіта – це система навчальних дисциплін і здійснюваних заходів, які спрямовані на формування у майбутнього педагога основних рис його світогляду, знань, умінь і навичок, що становлять основу його професійної діяльності. У Концепції педагогічної освіти зазначено, що педагогічна освіта покликана забезпечити формування вчителя, який здатен розвивати особистість дитини, спрямований на особистісний і професійний саморозвиток та готовий творчо працювати в закладах освіти різного типу.

Концепція – система поглядів на певне явище, детальний його розгляд, система провідних ідей з даного питання.

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників, отже вітчизняна педагогічна система має забезпечити формування педагога. Основні положення щодо організації та змісту педагогічної освіти ґрунтуються на основних засадах Конституції України, Закону України «Про освіту», Державної національної

програми «Освіта. Україна ХХІ століття», цільової комплексної програми «Учитель» та інших державних нормативних документах.

До основних завдань педагогічної освіти належать:

- 1) створення цілісної системи безперервної педагогічної освіти;
- 2) підготовка педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток дитини;
- 3) організація профорієнтаційної роботи та відбору здібної молоді для навчання у вищих педагогічних навчальних закладах;
- 4) розробка й запровадження держстандартів педагогічної освіти (державний стандарт освіти – це зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості особи, на рівні початкової, базової, повної загальної середньої освіти; вони розробляються окремо з кожного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня й затверджуються Кабміном України).

Ці завдання можуть бути виконані лише за умови державної і громадської підтримки вихователів, учителів, науковців-педагогів: створення належних матеріальних умов життєдіяльності, фінансова підтримка тощо.

Зміст педагогічної освіти – система педагогічних знань, умінь та навичок, форм та методів, які використовуються в навчально-виховному процесі, що спрямовані на розвиток особистості. Найважливішою вимогою до змісту освіти є науковість (знайомство з науковими висновками, з методами наукового дослідження). Зміст педагогічної освіти визначається принципами: всебічність, зв'язок із життям і практикою, систематичність і взаємозв'язок між навчальними предметами, доступність, урахування національного досвіду виховання й навчання.

У навчальному закладі зміст освіти виражається в навчальних планах, програмах, підручниках і посібниках. За спеціалізацією освіта поділяється на: технічну, сільськогосподарську, медичну, педагогічну, економічну тощо. Ступені освіти: початкова, середня, вища. Організація навчального процесу у ВНЗ базується на законах України «Про освіту» (1996 р.), «Про вищу освіту» (2002 р.), державних стандартах освіти, інших актах законодавства України з

питань освіти. Організація навчального процесу здійснюється навчальними підрозділами ВНЗ: факультетами, кафедрами, відділеннями тощо.

Основним документом, що визначає організацію навчального процесу у ВНЗ, є навчальний план – це документ, у якому визначено перелік навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення за роками з вказаною кількістю академічних годин, відведених на їх вивчення (академічна година становить 45 хвилин навчального часу).

У навчальному плані з будь-якої спеціальності можна виділити дві групи навчальних дисциплін: нормативні, що об'єднують цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки (історія України, філософія, економіка, соціологія, політологія тощо); цикл природничо-наукової підготовки (основи охорони праці, основи валеології, основи наукових досліджень, основи екології тощо); цикл дисциплін професійної та практичної підготовки, що визначають профіль спеціаліста (загальна педагогіка, загальна психологія, історія педагогіки, дошкільна педагогіка, фахові методики дошкільної освіти тощо); *вибіркові* навчальні дисципліни, що пропонуються до вивчення університетом (вступ до спеціальності, основи педагогічної майстерності, сучасні педагогічні технології в дошкільній освіті, література для дітей дошкільного віку тощо) та обираються студентами.

Взагалі ВНЗ і навчання в ньому відрізняється від навчання в школі: немає вчителів, які кожного дня ставлять вимоги; поряд немає батьків, які контролюють дії; певний ступінь свободи; формами організації навчального процесу є лекції, семінари, практичні заняття, а не уроки; формою контролю знань є залік, іспит тощо; специфікою підготовки до занять; правами та обов'язками студентів.

Якщо враховувати, що навчання у ВНЗ спрямоване на здобуття професійної освіти, навчитися самостійно здобувати знання, тобто навчитися навчатися, то факторами успішного навчання будуть наступні: відвідування всіх занять; достатня увага позааудиторній роботі; раціональне використання часу; детальне ведення конспекту лекцій.

Система шкільного навчання побудована на заучуванні (запам'ятовуванні й відтворенні) певного матеріалу. Причому, спочатку вчитель пояснює цей матеріал, потім перевіряє розуміння його учнем, після цього учень засвоює цей самий матеріал за підручником. У вищих закладах освіти навчання відбувається дещо інакше. Шкільні уроки, на яких і пояснювали, і повторювали, і відпрацьовували вміння та навички, і закріплювали певний навчальний матеріал, замінюються лекціями, семінарськими, практичними та лабораторними заняттями.

Фактори, які сприятимуть полегшенню навчального процесу: стимулювання волі; налаштування на роботу (переглянути конспект, навести порядок у столі); регулярне закріплення інформації, отриманої на лекціях, продуктивний режим роботи; зручне місце для занять; не перевтомлюватись.

У вищому навчальному закладі освіти функціонують різні форми навчання: лекції, практичні заняття, семінарські, лабораторні, самостійна робота студентів під контролем викладача, індивідуальна робота, різні види практик, консультації тощо.

Лекція – це логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового чи науково-методичного питання. Структура лекції залежить від змісту й характеру матеріалу, але існує загальна структурна основа, яку застосовують до будь-якої лекції .

До плану включають основні питання лекції, що можуть слугувати для складання екзаменаційних білетів. Слухання лекції вимагає від студентів зосередження уваги на науковій інформації, яку подає викладач. Під час слухання лекції потрібно налаштовуватись на уважне слухання. Важливим моментом у роботі студентів під час лекції є конспектування її змісту. Конспектування особливо корисне, бо допомагає навчитися одночасно робити кілька справ – слухати, писати, аналізувати, роздумувати. Під час записів на лекції у студента одночасно працює кілька аналізаторів: він слухає, дивиться й пише. Така комплексна діяльність сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу й більш інтенсивному розвитку наукового мислення студента.

Отже, конспектування лекції – процес осмислення й письмової фіксації почутого тексту.

Процес навчання у вищих закладах освіти також передбачає практичні заняття, призначені для поглибленого вивчення дисципліни. Їх форми різні: лабораторні, семінарські заняття. Зокрема, семінар – одна з форм організації навчання студентів, де відбувається поглиблення, уточнення, узагальнення знань, отриманих на лекції та в процесі самостійної роботи.

Мета семінарського заняття – забезпечення для студентів умов і можливостей оволодіння навичками і вміннями використання теоретичних знань. Підготовка до семінару має певні етапи: прослуховування лекції з теми семінару; підбір і пошук літератури; складання тексту виступу (план, доповідь); безпосередня активна участь у проведенні семінару.

Лабораторні заняття мають яскраво виражену специфіку, залежно від навчальної спеціальності. Лабораторне заняття – це форма навчання, де здійснюється повтор навчального матеріалу та виконуються індивідуальні або групові завдання (вправи різного характеру, групова діяльність). Основна увага на лабораторному занятті приділяється формуванню конкретних практичних умінь і навичок.

Консультація – форма навчального заняття, за якої студент отримує від викладача відповіді на запитання або пояснення певних теоретичних положень, які йому не зрозумілі (може бути індивідуальна, групова, передекзаменаційна, передзаликова, поточна, тематична). Але основою навчання у виші є самостійна робота – це не просто самостійне опрацювання джерел, а самоосвітня діяльність студентів.

Контроль знань – елемент навчально-виховного процесу. Він сприяє своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях студентів, повторенню й систематизації матеріалу. Одним із основних методів контролю є планомірне, систематичне спостереження за навчальною роботою студентів на заняттях і поза ними. Крім цього, широко використовуються й такі методи:

усні опитування, письмові (виконання різних завдань і вправ), практичні (вирішення педагогічних ситуацій і завдань, проведення спостережень) тощо.

Функції контролю: контролююча, навчальна, діагностична, виховна.
Форми контролю: усна, письмова, групова, індивідуальна, комбінована, самоконтроль. Результати контролю виражаються в оцінці навчально-пізнавальної діяльності студентів за бальною системою. Видами контролю є: поточний (семінарські, лабораторні заняття); тематичний (контрольні роботи за змістом конкретної теми, модульний контроль або колоквиум – контроль знань за змістом вивченого розділу), підсумковий (екзамен, залік, курсові або дипломні роботи, практика).

Всі без винятку ВНЗ освіти мають статут, де належне місце відводиться правам і обов'язкам студентів. Статут державного університету – це документ, який регламентує діяльність закладу освіти. Керівництво та управління університетом здійснює уповноважений Міністерством освіти України – ректор університету.

Форми контролю в університеті – елементи навчально-виховного процесу, які спрямовані на перевірку засвоєних студентами знань, умінь і навичок, результати яких виражаються в поточній, тематичній або підсумковій оцінці навчально-пізнавальної діяльності студентів і реалізуються у вигляді заліку, екзамену, колоквиуму, контрольної роботи тощо.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Педагогічна освіта – це система навчальних дисциплін і здійснюваних заходів, які спрямовані на формування у майбутнього педагога основних рис його світогляду, знань, умінь і навичок, що становлять основу його професійної діяльності.

Навчальний план – це документ, у якому визначено перелік навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення за роками з вказаною кількістю академічних годин, відведених на їх вивчення.

Лекція – це логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового чи науково-методичного питання.

Семінар – одна з форм організації навчання студентів, де відбувається поглиблення, уточнення, узагальнення знань, отриманих на лекції та в процесі самостійної роботи.

Лабораторне заняття – це форма навчання, де здійснюється повтор навчального матеріалу та виконуються індивідуальні або групові завдання для формування конкретних практичних умінь і навичок.

Контроль знань – елемент навчально-виховного процесу, який сприяє своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях студентів, повторенню й систематизації матеріалу ; методи контролю є планомірне, систематичне спостереження за навчальною роботою студентів на заняттях і поза ними.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Який із документів вищого навчального закладу регламентує організацію навчального процесу?
2. Чим навчання у вищій школі відрізняється від навчання у загальноосвітній школі?
3. У чому виражаються результати контролю знань, умінь і навичок студентів?
4. Які форми контролю навчальних досягнень студентів існують в університеті? Які їх особливості?
5. На що спрямована робота органів студентського самоврядування?

РОЗДІЛ 3. МОДУЛЬ 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ В УНІВЕРСИТЕТІ

ЛЕКЦІЯ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ПЛАН:

1. Походження терміна «педагог» й історичні передумови виникнення професії педагога й вихователя.
2. Соціальна значущість вихователя ДНЗ та його основні функції як представника педагогічної професії.
3. Основні компоненти педагогічної діяльності вихователя.
4. Творчий характер і рівні творчої діяльності вихователя дошкільного закладу.

Література: 3, 5, 6, 8, 13, 12.

Професія педагога – одна з давніх і вагомих (почесних) професій в історії людства. Однак визначити точний термін її виникнення важко. Зміст професії педагога – навчання й виховання підростаючого покоління. Протягом тривалого часу (в минулому) виховання здійснювалося без професійно підготовлених фахівців у процесі звичайних життєвих взаємовідносин старшого покоління з молодшим.

Взагалі археологічні дані дають ученим можливість стверджувати, що виховання, як об'єктивний соціальний процес, стало зароджуватись у період переходу первісної людини від твариноподібних форм діяльності до власне трудової, знаряддевої. При удосконаленні знарядь праці відпала потреба в допомозі людей похилого віку, вони мали берегти вогнище й доглядати за малолітніми дітьми.

Виховні відношення між дорослими й дітьми не обмежувались сферою праці. Дорослі спрямовували й поведінку дітей, дотримуючись правил, вимог,

заборон, що склалися в громаді. Це сприяло зародженню власне форм виховання, метою якого була не лише передача досвіду трудової діяльності, але й розвиток у дітей таких якостей, форм поведінки, які відповідали вимогам суспільства, особливостям господарювання.

Слово «педагог» виникло в Давній Греції. Турботу за дітей покладали на більш-менш освіченого раба, котрий супроводжував дитину свого господаря до школи: ніс речі, чекав завершення занять, приводив додому. Вдома раб слідкував за дитиною, за її поведінкою, оберігав від різних негараздів. Такого раба називали педагогом, що в перекладі з грецької (paidagogos) означає «той, що супроводжує дитину».

Пізніше із звичайного раба педагог перетворився в домашнього вихователя. Таким чином, слово «педагог» втратило своє попереднє значення. Педагогами стали називати професійних вихователів, а потім і викладачів та вчителів. Професія вихователя відома з часів античності. У епоху Середньовіччя і дещо в новий час у деяких навчально-виховних закладах (гімназія, інститут благородних дівиць, кадетський корпус тощо) виховні функції виконували посадові особи – наставник, наглядач класу. У заможні сім'ї запрошувались (і запрошуються в наш час) домашні вихователі – гувернери.

У сучасній системі суспільного виховання затверджені спеціальні посади, що реалізують виховні функції. Це вихователь у дитячому будинку, інтернаті, дошкільному закладі. Вихователь ДНЗ – одна з масових, сучасних педагогічних професій. Вона виникла в XVII-XVIII ст., коли з'явилися перші дошкільні заклади. У Європі, у тому числі і в Росії, такі заклади першочергово були для дітей-сиріт. Пізніше з'явилися благодійні заклади на допомогу сім'ям малозабезпечених верств населення. Потім виникли приватні платні дитячі заклади, куди приходили грати й навчатися діти заможних. Людей, котрі доглядали за дітьми, проводили з ними ігри, заняття, тобто здійснювали виховну роботу, в різних країнах називали по-різному: няні, керівники,

вчителі, наставники, вихователі. Варто зауважити, що серед перших педагогів дошкільних закладів чоловіків було більше, ніж у подальшому.

1840 р. – в історії педагогіки важливий тим, що Ф. Фребель (1782-1852), видатний німецький педагог, дав своєму дошкільному закладу (рік відкриття – 1837) назву «дитячий садок». Новою була не лише назва, але і призначення, а саме – навчити матерів правильного поводження з дітьми та показ прийомів правильного виховання дітей. Сьогодні в розвинених країнах (Франція, Великобританія, США) майже 90 % дітей відвідують ДНЗ.

Таким чином, педагогічна професія виникла у зв'язку з об'єктивною необхідністю суспільства. Суспільство існує і розвивається тому, що молоде покоління оволодіває досвідом попередніх поколінь. Передача старшим поколінням і активне засвоєння молодим поколінням соціального досвіду необхідні для життя і праці в суспільстві (це, в свою чергу, є і визначенням сутності поняття «виховання»).

Педагог, де б він не працював – у ДНЗ, школі, виші, є представником однієї з найбільш соціально значущих професій. Його діяльність спрямована на розвиток і формування людини. Духовне відтворення людини, формування особистості – призначення педагога в суспільстві. У цьому полягає важлива соціальна функція педагога. Слова «вчитель», «педагог», «викладач», «вихователь» дуже близькі за значенням, оскільки ними називають людей, котрі присвятили себе педагогічній діяльності, вибрали служіння педагогічній професії.

У сучасній науці прийнято поділяти професії на 2 групи:

Перша група – представники, які зайняті у виробничій сфері (створюють матеріальні цінності чи беруть участь у створенні матеріальних цінностей);

Друга група – представники, які не зайняті у цій сфері. Педагоги не створюють матеріальних цінностей, але вони беруть участь у формуванні людини, як того, хто створює матеріальні цінності, а значить вони прямим чином впливають на розвиток виробничих сил суспільства.

Функція сучасного педагога (вихователя) – допомагати дошкільникам пристосовуватися до соціокультурної ситуації сучасного суспільства, вчити їх жити за законами й нормами, які тут лише зароджуються, а в майбутньому стануть ідеалом. На гуманізмі, повазі до людей інших поглядів, різних національностей і віросповідань має будуватися сучасне виховання. Щоб відповідати сучасним вимогам, педагог має постійно поповнювати знання загальнокультурного і професійного характеру, докладати багато зусиль у своїй роботі, нести відповідальність за свої дії.

Сьогодні є необхідним розширення мережі ДНЗ, що диктується, крім педагогічних (виховання, навчання, освіта, розвиток), і соціально-економічними причинами: велика кількість жінок на ринку праці; необхідність надавати допомогу у вихованні дітей малозабезпеченим сім'ям тощо.

Філософи усіх часів розглядали вчителя як вихователя, відзначали ще, і ще раз значущість професії педагога.

Ян Амос Коменський (чеський педагог) порівнював учителя з садівником, архітектором, скульптором, полководцем.

Йоганн-Генріх Песталоцці (швейцарський педагог) за власні кошти створював притулки для дітей і своє життя присвятив дітям-сиротам.

Видатний російський педагог К. Д. Ушинський зазначав, що педагогічна діяльність є однією з великих справ історії, на якій живуть цілі покоління і тримається держава.

У сучасному світі зростає об'єктивна соціальна значущість професії педагога. Але варто відмітити і недооцінювання педагогічної праці суспільством. Педагогічна діяльність відноситься до ряду управлінських, оскільки спрямована на стимулювання, організацію, корекцію роботи всіх учасників виховного процесу (дітей, батьків, колег). Будь-який вплив педагога має бути цілеспрямованим, який спонукає ту чи іншу діяльність (мисленнєву, практичну), що надає їй позитивний характер.

Педагогічна діяльність має характерні ознаки, спільні з будь-якою іншою діяльністю, а разом із тим відрізняється певними особливостями.

Педагогічна діяльність – це вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу культури та досвіду (від старших поколінь молодшим); це створення умов для особистісного розвитку та виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

У чому полягає сутність педагогічної діяльності? Зрозуміти це варто з'ясувавши мету й завдання педагогічної діяльності. Мета педагогічної діяльності (пов'язана з метою виховання) – всебічний і гармонійний розвиток особистості. Завдання педагогічної діяльності:

- 1) формування виховного середовища (створення умов для розвитку, навчання й виховання особистості);
- 2) організація діяльності та спілкування вихованців (ігрової, навчальної, трудової тощо);
- 3) розвиток індивідуальних якостей особистості (важливим у педагогічній діяльності є: розпізнати, розкрити в кожній дитині її індивідуальні таланти, можливості тощо).

У педагогічній діяльності виокремлюють такі компоненти: мотив – мета – предмет, об'єкт – способи здійснення – результат. Зокрема від мотивів, які стимулюють до педагогічної діяльності, залежить її успіх. Мотиви педагогічної діяльності виявляються на етапі професійного самовизначення, що сприяє обрати педагогічну професію. У сучасних студентів педагогічних закладів мотиви вибору професії часто недостатньо усвідомлені. Часто молоді люди не уявляють головної мети майбутньої професії. Але за роки навчання відбувається зміна мотивів, що спочатку спонукали юнака чи дівчину до вибору професії. Студенти усвідомлюють значущість педагогічної професії, опановують її зміст, технології. Професія набуває особистісний характер, викликає бажання до самовдосконалення.

Мета педагогічної діяльності визначається суспільством. Вона носить узагальнений характер, у кожного педагога трансформується в індивідуальну

установку. Наприклад, мета виховання – різнобічний розвиток дитини – в багатьох вихователів ДНЗ конкретизується як повноцінна підготовка до життя, до школи, зміцнення здоров'я, формування творчих здібностей.

Своєрідність педагогічної діяльності полягає в особливостях предмета, об'єкта праці. У будь-якій діяльності є суб'єкт (той, хто її виконує) і об'єкт (на кого спрямовані зусилля суб'єкта). У педагогічній діяльності в ролі суб'єкта – педагог, об'єкта – вихованець. Об'єкт педагогічного впливу – матеріал, унікальний за своєю цінністю. Це особистість, що розвивається. Характер розвитку залежить від позиції вихователя. Якщо враховувати особливості дитини, потреби, емоції, можливості, то об'єкт педагогічної діяльності стає її суб'єктом. Таким чином, педагогічна діяльність із суб'єктно-об'єктної перетворюється в суб'єкт-суб'єкту, що робить її складною, нестандартною, творчою.

Основне «знаряддя» педагогічної праці – голос (темп, інтонація, виразність), міміка, пластика, жести.

Педагогічна техніка – різноманітні вміння і прийоми особистого впливу педагога на вихованців із метою стимулювання їх активності, які визначають способи здійснення педагогічної діяльності. Педагог повинен правильно обрати відповідний тон і стиль спілкування з дітьми залежно від конкретної ситуації. Важливою є і культура мови – володіння словом, чітка дикція, інтонаційна різноманітність для проявів почуттів.

Особливість педагогічної діяльності полягає в тому, що вихователю не завжди вдається відчувати результати своєї праці (побачити результати). Вони виявляються в майбутньому.

Педагог, працюючи сьогодні, формує майбутнє. Виховання дитини – це колективна справа, турбота про позитивний виховний результат вимагає єдності сил і вимог усіх зацікавлених у цій справі дорослих (вихователів, батьків, завідуючої, методиста, медичного працівника, помічника вихователя, обслуговуючого персоналу, музичного керівника, інструктора з фізичного

виховання). Тому також варто відмітити колективний характер результату педагогічної діяльності – вихованість дитини-дошкільника.

Педагогічну діяльність характеризують за основними функціями:

- навчання: педагогічна діяльність спрямована на керівництво пізнавальною діяльністю; має чітку мету освітню, виховну, розвивальну; використовується в навчальному процесі;
- виховання: педагогічна діяльність спрямована на організацію виховного середовища, на керівництво різними видами діяльності вихованців (режим, гра, праця, загартування). Для виховного процесу теж потрібна мета, але вона має віддалений характер (результат виховного впливу можна помітити не відразу).

Крім того, педагогічна діяльність характеризується залежно від того, хто її здійснює, що передбачає її поділ на види:

- непрофесійна (батьки, родичі, друзі, тобто педагогічна діяльність у сім'ї, галузі дозвілля);
- професійна (фахівці, педагоги, тобто педагогічна діяльність у школі, інтернаті, ДНЗ, університеті).

Важливо розуміти, що педагогічна діяльність носить колективний (мається на увазі все те, що виховує дітей – батьки, родичі, засоби масової інформації, вихователі, психологи й інші, і дуже важко оцінити внесок кожного у виховання) і творчий характер (В. О. Сухомлинський наголошував, що робота педагога – це творчість). Педагогічна творчість – необхідна умова сучасного педагогічного процесу.

Тому, важливо усвідомити, що педагогічна діяльність має включати в себе елементи творчості, адже дитина повинна здобути не лише певний багаж знань заради похвали й гарної оцінки, але й відчутти потяг і бажання до чогось нового, до творчості (В. О. Сухомлинський). Творчість обумовлена самою сутністю освітнього процесу. Неможливо передбачити всі ситуації, які можуть виникнути в повсякденному житті вихованців дошкільних установ, учнів школи тощо. А значить, неможливо забезпечити майбутнього педагога

готовими порадами, однозначними рекомендаціями. Проаналізувавши конкретну ситуацію, педагог має самостійно прийняти грамотне рішення, проявити ініціативу, творчий підхід. Складні ситуації і проблеми виникають перед педагогом постійно. Отже, у змісті роботи, у підборі засобів і методів впливу на дітей не повинно бути одноманітності. Шаблонність і одноманітність сприяють зниженню інтелектуального зростання, активності, професійності тощо. Де відсутня творчість, там часто присутні формалізм, примітивізм, що, в свою чергу, негативно впливає на дитину.

Є різні погляди на педагогічну творчість, різні визначення, але в усіх випадках основними ознаками творчого характеру педагогічної діяльності є:

- творча діяльність вихователя органічно пов'язана з вивченням, науковим аналізом і впровадженням педагогічного досвіду;
- творчість з обов'язковою умовою майстерності та ініціативи вихователя (педагог має бути майстром своєї справи);
- творчий характер діяльності педагога включає елемент пошуку (постійне оновлення системи знань або недостатні знання), критичний аналіз;
- творча діяльність вихователя ґрунтується на цілій системі психолого-педагогічних передумов, пов'язаних із мотиваційною, емоційно-вольовою та інтелектуальною сферами психіки людини.

Виділяють 3 рівні творчої діяльності вихователя:

- 1 рівень (продуктивний) – дає змогу повторювати досвід інших; практично втілювати вже апробований шлях;
- 2 рівень (проблемний) – дає можливість вихователю самостійно обирати шлях, незвичний, нестандартний (наприклад: апробувати нестандартне заняття);
- 3 рівень (творчий) – вихователь самостійно визначає найбільш актуальну проблему, яка раніше не розв'язувалась і формулює власне, оригінальне вирішення.

А взагалі, педагогічна творчість – обов'язкова умова сучасного педагогічного процесу, центральною фігурою якої є дитина-дошкільник.

Дитина – неповторна особистість, яка потребує особливих, індивідуальних способів впливу і форм спілкування. Таким чином, сучасний вихователь має творчо взаємодіяти зі своїми вихованцями, творчо перевтілювати їх.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Педагог – людина, яка опікується в суспільстві проблемами навчання й виховання підростаючого покоління.

Педагогічна діяльність – соціальна діяльність людини, яка спрямована на передачу набутого культурно-історичного досвіду суспільства від старших поколінь молодшим, і включає в себе такі компоненти як мотив, мета, предмет (об'єкт), способи здійснення і результат.

Творчість – елемент діяльності людини, який передбачає створення чогось нового, оригінального; продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні духовні цінності суспільного значення.

Педагогічна творчість – необхідна умова сучасного навчально-виховного процесу, яка полягає в пошуку педагогом засобів і методів впливу на дітей у відповідній ситуації з метою виховання дитини, формування у неї бажання до чогось нового, до творчості.

Рівні творчої діяльності вихователя – особливості здійснення вихователем професійної діяльності (продуктивний, проблемний, творчий), де елемент творчості представлений у різній мірі.

Мотив – стимул або спонукання до поведінки або виконання конкретної діяльності, які пов'язані з потребами і цілями особистості.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Кого в суспільстві прийнято називати педагогом? Які поняття є синонімами до терміна «педагог» або уточнюють його зміст?
2. Які компоненти входять до структури педагогічної діяльності вихователя?
3. Які особливості Вашого мотиву вибору професії вихователь ДНЗ?

ЛЕКЦІЯ 5. ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ

ПЛАН:

1. Значення дошкільного дитинства для подальшого розвитку особистості.
2. Основні функції вихователя та вимоги сучасного ДНЗ до особистості вихователя.
3. Особливості професіограми вихователя та її основні складові.
4. Основні положення про культуру педагогічного спілкування.
5. Стили педагогічного спілкування в плані ставлення вихователя до дитини.
6. Види та особливості бар'єрів, які виникають у спілкуванні між вихователем і дитиною.

У народі кажуть, що людина двічі живе на світі: перший раз – у дитинстві, другий – у спогадах про нього. Період від народження до вступу до школи відрізняється від усіх наступних життєвих етапів, бо забезпечує загальний розвиток, який служить фундаментом для подальшого.

Головним «надбанням» для дитини є те, що протягом дошкільного віку дитина стає людиною, наділеною фізичними і психічними якостями, які необхідні кожному члену суспільства. До таких якостей належать: оволодіння основними рухами, уміння усвідомлено сприймати світ, думати, спілкуватися з іншими, керувати своєю поведінкою тощо.

Ефективність роботи ДНЗ залежить не лише від реалізації програм навчання й виховання, а й від особистості вихователя, його взаємин із дітьми. Безперечно, педагог у сучасному ДНЗ має бути талановитий, висококваліфікований, вдумливий. Це повинна бути людина, що поєднує в собі душевну щедрість, відкритість, любов до дітей із неабиякими вміннями спілкуватися з ними, реагувати на їхні потреби. Власне педагог має

створювати довкола сприятливу атмосферу, має усвідомлювати велику відповідальність за щасливе дитинство дітей, знати закономірності розвитку дитини. Так, за словами Ф. Фребеля, між вихователем і дитиною має бути внутрішнє єднання в настрої, житті, спільній діяльності. Дитина розкриється, якщо з нею працюватиме митець педагогічної справи, а не ремісник. Аналогічною була думка і Л. Толстого, який вказував, що педагог, якому властиві негативні риси, не може добре виховати дітей. С. Русова також наголошувала на важливій ролі в навчально-виховному процесі властивостей особистості, індивідуальності вихователів, їхній освіті, широті світогляду, фаховій підготовці.

Сучасний педагог має прагнути до самовдосконалення, повинен знати і вміти використовувати досягнення науки, формувати оригінальні методики навчання дітей, ефективно працювати з батьками, громадськістю. Хороший педагог, на думку В. О. Сухомлинського, це, насамперед, людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що і сам був дитиною.

Від того, яким було дитинство, хто супроводжував дитину в дитячі роки, залежить її майбутнє. На думку В. О. Сухомлинського, дитинство – це не лише підготовка до майбутнього життя, а й справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Тому, особливо в дошкільному віці необхідно створити сприятливі умови для розвитку дітей, урахування їх вікових, індивідуальних особливостей. Для цього ДНЗ має виконувати декілька основних функцій: догляд, виховання, розвиток, навчання.

Догляд за дитиною полягає у створенні в дошкільному закладі умов для охорони життя і здоров'я: дотриманні встановленого режиму дня, здійсненні санітарно-гігієнічних і оздоровчих процедур, правильній організації харчування, побуту.

Розвиток полягає в забезпеченні психолого-педагогічних умов (забезпечення розвивального предметно-ігрового середовища, організація

різноманітних видів діяльності тощо) для формування особистості дитини відповідно до її задатків, нахилів, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб.

Виховання – забезпечення умов (визначення змісту, завдань, методів і форм роботи з кожного виховного напрямку) для формування у дітей загальнолюдських ідеалів, цінностей, моральних засад до навколишнього світу, людей, життя до себе.

Навчання здійснюється завдяки створенню умов для спеціальних педагогічних форм роботи з дітьми (заняття, екскурсії, дидактичні ігри, прогулянки) та різних видів діяльності (ігрової, трудової, спілкування, продуктивної).

Для успішної діяльності вихователь ДНЗ має володіти певною сукупністю знань, умінь і навичок. Єдність і взаємодія знань, умінь, позитивних якостей – передумова ефективної реалізації професійних функцій вихователя ДНЗ, серед яких виокремлюють:

- створення педагогічних умов для успішного виховання дітей (створення розвивального середовища, яке сприяє активності дитини і впливає на її розвиток);

- забезпечення охорони життя, зміцнення здоров'я дитини (турбота про здоров'я, формування позитивних емоцій, надання, за необхідності, першої медичної допомоги, проведення оздоровчих і загартовуючих заходів);

- здійснення освітньо-виховної роботи з дітьми – основна функція педагога дошкільного виховання (функція реалізується в плануванні роботи на основі програм виховання й навчання, проведенні цієї роботи, в аналізі її результатів);

- сприяння підвищенню педагогічної культури батьків, забезпеченні взаємозв'язку виховних впливів сім'ї і ДНЗ у вихованні дітей (ознайомлення з новинками психолого-педагогічної літератури, проведення різних форм роботи (семінарів, зборів), де батьків знайомлять із проблемами виховання дітей тощо, участь у педагогічній просвіті батьків;

- регуляція виховних впливів сім'ї і ДНЗ;
- самоосвіта як напрям професійної діяльності педагога (форми: читання літератури, відвідування музеїв, виставок, участь у конференціях, конкурсах тощо). Мета самоосвіти – поступальний розвиток особистості, зростання професійної майстерності.

Таким чином, професійна діяльність педагога ДНЗ багатогранна за змістом, умовно поділяється на ряд функцій. Сферою педагогічної діяльності охоплені діти, батьки, колеги, сам вихователь, який свідомо удосконалює і свою майстерність, і свою особистість.

Аналізуючи функції педагогічної діяльності педагога ДНЗ, визначають професіограму. Професіограма – науково обумовлені вимоги до професійних якостей особистості педагога, світоглядних поглядів, загальнокультурних, психолого-педагогічних, спеціальних знань, а також ряд педагогічних умінь і навичок. Навичка – дія, яка внаслідок багаторазового повторення набуває автоматизованого характеру. Розглянемо особистісні якості педагога, які є професійно важливими і обов'язковими:

- професійна спрямованість – комплекс психологічних установок на роботу з дітьми, професійних інтересів і особистісних якостей та професійна самосвідомість. Професійна спрямованість характеризує певне відношення до суспільства, людей, природи, педагогічної праці, стиль педагогічного спілкування. Ядром такої спрямованості є любов до дітей та інтерес до них;

- емпатія – розуміння внутрішнього світу дітей, розуміння емоційного стану іншого у формі співпереживання, співчуття;

- педагогічний такт – означає почуття міри, що проявляється в умінні тримати себе належним чином, дотриманні правил моральної поведінки;

- педагогічна спостережливість – полягає в умінні педагога фіксувати суттєве в розвитку дитини, передбачати перспективи й динаміку подальшого розвитку кожного й колективу в цілому. Показниками педагогічної спостережливості варто вважати вміння вихователя бачити, чути, відчувати дітей, розуміти їх психічний стан;

- педагогічний оптимізм – базується на вірі педагога в силу й можливості кожної дитини, у результативність освітньої роботи. Суть оптимізму сформульовано в педагогічних заповідях Ш. Амонашвілі: «Вірте в дитину», «Вірте в себе», «Довіряйте науці»;

- культура професійного спілкування – передбачає організацію правильних взаємовідносин у системах «педагог – дитина», «педагог – батьки», «дитина – дитина», «педагог – колеги», розуміння дітей і оточуючих, повага до них, створення позитивної атмосфери;

- авторитетність педагога, якщо його характеризують (притаманні) моральні якості, культура, ерудованість, інтелектуальний розвиток;

- педагогічна рефлексія – самоаналіз пройдених шляхів, оцінка отриманих результатів, співвідношення їх із поставленою метою. Педагог роздумує над причинами власних успіхів і невдач, помилок і труднощів у вихованні і навчанні дітей, щоб внести зміни в подальшу діяльність, досягти кращих результатів;

- професійна компетентність – єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності (обізнаність і ерудованість у вирішенні всіх професійних питань). Людина може бути професіоналом у своїй галузі, але не бути компетентною у вирішенні всіх професійних питань. Професійна компетентність у педагогічній діяльності – це володіння вихователем власними можливостями, здібностями та уміннями реалізовувати певні педагогічні функції. Професійна компетентність – здатність вирішувати всі проблеми, які стосуються напрямків професійної діяльності (навчання, виховання, освіта, самоосвіта).

Педагогічна майстерність – поєднання особистісно-ділових якостей та професійної педагогічної компетентності. Оволодіння педагогічною майстерністю можливе за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду.

Також у професіограмі виокремлюють педагогічні (професійні) уміння – здатність людини застосовувати на практиці теоретичні знання для

розв'язання якоїсь проблеми. Вони умовно поділяються на гностичні, конструктивні, комунікативні, організаторські і спеціальні. Зокрема, гностичні – це вміння, за допомогою яких педагог вивчає дитину (вікові, індивідуальні особливості, взаємовідносини з дітьми, дорослими, особистісні якості тощо), колектив у цілому: етапи становлення, «актив» групи, суспільна думка. Вивчення дитини – основа розуміння її внутрішнього світу. Об'єктом вивчення має бути і сім'я. З'ясовуються виховні можливості сім'ї, відношення до дитини, участь у вихованні батька й матері тощо.

У пізнанні дитини і її сім'ї важливе місце займають цілеспрямовані спостереження, бесіди, розповіді батьків дітей, відвідування сім'ї, спільні свята тощо. У деяких випадках організовується спеціальна експериментальна робота з метою виявлення певних особливостей у розвитку дитини (вивчення уявлень дитини про Батьківщину, сформованість культурно-гігієнічних навичок тощо). Гностичні вміння відіграють важливу роль при вивченні педагогічного досвіду інших вихователів із метою запозичення методів, прийомів, форм роботи, а також того, який представлений у книзі, журналі.

Конструктивні вміння необхідні вихователю для проектування педагогічного процесу, виховання дітей із урахуванням перспектив освітньої роботи. Для цього необхідно модифікувати (пристосувати) цілі й завдання виховання до кожної вікової групи й до кожної дитини, враховуючи особливості індивідуального розвитку; проектувати матеріальне забезпечення освітньо-виховного процесу (використання іграшок, вирощування рослин, організація виставок), планування конспектів занять, сценаріїв.

Комунікативні вміння виявляються в умінні знаходити контакт з дітьми, батьками, колегами, в установленні контакту з різними людьми в різних ситуаціях, знаходженні з ними спільної мови. Доповнюють конструктивні вміння організаторські здібності, які передбачають планомірну організацію свого робочого дня, залучення до роботи дітей і до співпраці батьків тощо.

Окреме місце займають спеціальні вміння, які доповнюють і збагачують діяльність педагога. Це вміння співати, танцювати, декламувати вірші, шити, в'язати, вирощувати квіти, виготовляти іграшки-саморобки тощо.

Отже, професіограма – це ідеальна модель педагога, зразок, еталон, у якому відображено важливі особистісні й професійні якості, уміння, навички, а також професійні знання й здібності.

Педагогічні (професійні) знання – знання з різних сфер, які потрібні педагогу не як теоретичний багаж, а як основа необхідних у його діяльності практичних умінь. Крім того, знання формують у вихователя цілісний педагогічний світогляд, що дає можливість формувати власні методи, форми, прийоми, завдання навчання й виховання в конкретній ситуації (знання з дошкільної педагогіки, дитячої психології, вікової фізіології, педіатрії дошкільної, гігієни тощо).

Для досягнення високих результатів у навчально-виховній роботі вихователь повинен мати розвинені відповідні здібності. Здібності – властивості особистості, які зумовлюють швидке опанування та здійснення педагогічної діяльності. Зокрема, виокремлюють 4 групи здібностей (за Ф. Гоноболіним):

- 1 група – рефлексивно-гностичні – проявляються в аналізі й розумінні педагогом дітей, батьків, колег, виявленні інтересу до них, прояву творчості в роботі;
- 2 група – дидактичні – пов'язані з методикою подачі й викладу навчального матеріалу (добір і методично правильний виклад зрозумілого, цікавого й доступного матеріалу дітям);
- 3 група – інтерактивно-комунікативні (інтерація – взаємодія двох людей) – сюди входить організація взаємодії на основі педагогічної вимогливості, педагогічного такту, вольового впливу на дитину, батьків, сприяючи залученню до певної діяльності, налаштування на співпрацю;
- 4 група – мовленнєві – здібності, які впливають на виразність мовлення (інтонація, яскравість у викладі тощо).

Культура педагогічного спілкування – один з аспектів професіограми педагога. Педагогічне (професійне) спілкування – це процес взаєморозуміння і взаємодії між вихователем і вихованцями; уміння передавати інформацію, розуміння стану дитини, управління власним психічним станом. Спілкування – соціально-психологічне явище, яке виникає в процесі суспільно-трудової діяльності як потреба людей сказати щось одне одному. Спілкування має велике значення, розширює загальний світогляд людини. Загальноприйнятою є позиція у структурі спілкування виокремлювати: комунікативний компонент (обмін інформацією); інтерактивний (організація взаємодії між партнерами у спілкуванні, що передбачає дві лінії: кооперація (співпраця), конкуренція (конфлікт); перцептивний (процес сприймання один одного в процесі спілкування). Особливості поєднання цих елементів у процесі взаємодії спричиняє виникнення стилю спілкування.

Існує 3 стилі спілкування: авторитарний, демократичний, ліберальний. Розглянемо кожен із них у плані ставлення вихователя до дитини. Зокрема, авторитарний стиль спілкування – це спілкування, коли вихователь має домінуюче становище над дітьми (жорсткі, наказові, командні звертання; відношення до дітей як до безправних істот; завищені вимоги).

Особливістю ліберального стилю спілкування є те, що в процесі взаємодії педагог не має чітких і постійних вимог до дітей: звертання до дітей то у формі прохання, то наказове; вихователь завжди поспішає, не маючи бажання розібратись у тому чи тому питанні; ласкавий і доброзичливий на словах.

Демократичний стиль спілкування – спілкування на рівних правах. Для даного стилю характерно: позитивне ставлення до дітей; глибоке розуміння дитини; стимулювання дитини до творчості, ініціативності; вихователь звертається у формі поради, вимоги відповідають можливостям дітей; уміє спілкуватись; не є провокатором (ініціатором) конфліктних ситуацій.

Отже, функціями педагогічного спілкування є: налагодження контакту вихователя з дітьми, колегами, батьками; вплив вихователя на розвиток позитивних якостей вихованців; передача досвіду підростаючому поколінню.

Існують випадки, коли контакт вихователя з дітьми, батьками, колегами ускладнюється. Тоді говорять про бар'єри у спілкуванні. Їх розрізняють декілька видів:

- соціальний – пов'язаний із домінуванням дорослого над дитиною, батьками, колегами;
- смисловий – викликається неадаптованим мовленням педагога (незрозумілі слова, наукові терміни);
- фізичний – простір у спілкуванні (дистанція між педагогом, батьками, дітьми);
- психологічний, який характеризується неузгодженістю настанов чи боязні дитячого колективу, або попереднім негативним досвідом, невдалим наслідуванням когось із колег (за В. А. Кан-Каліком).

Зокрема, неузгодженість настанов може виникати тоді, коли вихователь намагається налаштувати на певний вид діяльності, а діти – байдужі, або байдужі їх батьки, колеги. Бар'єр боязні дитячого колективу може виникнути в той момент, коли в педагога є боязнь неспоритись із колективом дітей, або він має недостатній досвід роботи, або ж бракує психолого-педагогічних знань. Бар'єр попереднього негативного досвіду взаємодії може виникати через попередній негативний контакт із дітьми, дитячим колективом, де має місце налаштування себе на подальшу негативну взаємодію. Бар'єр наслідування може виникати тоді, коли вихователь некритично бере за зразок поведінку одного із педагогів і не враховує при цьому особливості дітей, ситуації спілкування тощо.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Професіограма – науково обґрунтовані вимоги до професійних якостей особистості педагога, його загальнокультурних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, а також ряду педагогічних умінь і навичок.

Педагогічні знання – система взаємопов'язаної інформації, яка є основою постановки завдань навчання та виховання підростаючої особистості в конкретній ситуації і передбачає доцільність використання тих чи тих методів, форм, прийомів.

Педагогічні вміння – здатність учителя або вихователя використовувати на практиці набуті теоретичні знання.

Педагогічні здібності – властивості особистості фахівця, які сприяють швидкому опануванню та здійсненню педагогічної діяльності.

Професійна компетентність – єдність теоретичної і практичної готовності педагога до здійснення фахової діяльності.

Педагогічна майстерність – поєднання особистісно-ділових якостей і професійної компетентності під час взаємодії із вихованцями.

Педагогічне спілкування – форма взаємодії між вихователем і вихованцями, яка передбачає не лише вміння передавати інформацію, але й розуміння стану дитини та перспектив її розвитку.

Стиль педагогічного спілкування – стійка форма способів і засобів навчального співробітництва у процесі взаємодії педагога із вихованцями.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. У чому полягає подібність і відмінність функцій ДНЗ і вихователя?
2. Враховуючи необхідність здійснення індивідуального підходу до дитини в навчально-виховному процесі, з'ясувати, який із стилів спілкування (авторитарний, ліберальний чи демократичний) є складовою навчально-дисциплінарної, а який особистісно орієнтованої моделі навчання?
3. З'ясувати роль професіограми у фаховій підготовці вихователя ДНЗ.

4. Порівняти поняття «педагогічна майстерність» і «педагогічна компетентність». Знайти спільне й відмінне.

ЛЕКЦІЯ 6. САМООСВІТА І САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДНЗ. ЗМІСТ, ВИДИ І МЕТОДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ПЛАН:

1. Роль самоосвіти і самовиховання у процесі вузівської підготовки фахівців.

2. Особливості взаємозв'язку між поняттями «самоосвіта», «самовиховання» і «самостійна робота».

3. Основні методи самопізнання й самовиховання.

4. Значення самоаналізу, самооцінки, установки, мети в процесі самовиховання.

5. Особливості різних видів самостійної роботи за різними критеріями.

6. Основні методи роботи з книгою: перегляд, вибіркоче читання, суцільне читання, читання з опрацюванням.

7. Основні вміння роботи з книгою: пошук у бібліотеці, читання, запис необхідного матеріалу, основні види конспектів та особливості їх створення.

Література: 16, 15, 14, 6, 8.

У зв'язку із підвищенням значущості освітньо-виховної функції дошкільного навчального закладу (а особливо освітньої складової), високі вимоги ставляться до педагога, який постійно повинен поповнювати багаж своєї загальнокультурної і професійної підготовки. Для фахової діяльності педагога необхідними є самоосвіта, самовиховання й самостійна робота.

Самоосвіта – освіта, яка набувається без проходження курсу навчання в навчальному закладі, сприяє поглибленню, розширенню досвіду особистості,

міцному засвоєнню знань. Самоосвіта – активна, цілеспрямована пізнавальна діяльність людини, пов’язана з пошуком і засвоєнням знань у галузі, що її цікавить.

Мета самоосвіти – поступальний розвиток своєї особистості, зростання професійної майстерності.

Форми самоосвіти: читання літератури, відвідування музеїв, участь у виставках, конкурсах, вікторинах тощо. Самостійна робота – діяльність особистості, яку вона здійснює відповідно до поставлених перед нею цілей без безпосередньої участі керівника.

Таблиця 3.1

Види мотивів	Основні функції самоосвіти	Сутність самоосвіти
<p>Мотив – це внутрішнє бажання досягти мети, яка стоїть перед вами. Мотиви – система мотивів, що визначають конкретні форми діяльності і поведінки людини:</p> <ul style="list-style-type: none"> • мотиви обов’язку (полягають у значущості власної діяльності: для себе, для когось, для суспільства); • мотиви 	<p>Самоосвіта – полягає у свідомій самоорганізації процесу засвоєння знань і набуття необхідних навичок. Ефективність самоосвіти залежить від мотивів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • екстенсивна – накопичення, набуття нових знань; • компенсаторна – усвідомлення недостатнього рівня знань (у певній сфері) і прагнення їх здобути; • саморозвивальна – удосконалення пам’яті, мислення, особистісних якостей, характеру тощо; • комунікативна – встановлення зв’язків між науками, професіями, представниками різних верств населення, вікових груп;

<p>особистого успіху (прагнення похвали, бажання переваги над іншими);</p> <ul style="list-style-type: none"> • пізнавальні мотиви. 		<ul style="list-style-type: none"> • психологічна – уміння усвідомлювати перспективу власного професійного розвитку, зміцнювати свої сильні сторони, прагнути перейти на творчий рівень роботи; • геронтологічна – підтримання зв'язків зі світом і через них – життєздатності організму.
--	--	---

Принципова відмінність між самоосвітою і самостійною роботою визначається змістом і характером поставлених перед студентом завдань.

Ефективність навчання й самонавчання потребує застосування вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей. Самоосвіта неможлива без самовиховання.

Самовиховання – це свідомо діяльність, спрямована на повну реалізацію себе як особистості (в навчанні та вихованні). Самовиховання є однією з найважливіших умов досягнення успіху в навчанні, професійній діяльності й у житті загалом. Самовиховання – усвідомлена, цілеспрямована діяльність людини, націлена на самовдосконалення, самоосвіту, вироблення позитивних і подолання негативних особистісних якостей. Як приклад: для підвищення рівня пам'яті починаєш її тренувати (запам'ятовування слів, цифр, номера телефонів, історичних дат тощо); хочеш виховати сміливість – тренуєш сміливість (заходиш у темну кімнату); хочеш бути «як ідеал», робиш усе для того, щоб стати як він.

«Самоосвіта», «самовиховання», «самостійна робота» – ці всі поняття співвідносні з поняттям «освіта».

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства.

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості.

Якщо освіта – система знань різного роду, зосереджена в освітньо-виховних закладах і є основою для розвитку особистості, то самоосвіта також сприяє всебічному розвитку людини шляхом самоорганізації процесу засвоєння знань.

Процес самоосвіти розпочинається з самоусвідомлення, розуміння самого себе, що поєднується з мотивами й функціями самоосвіти. Види мотивів, основні функції і сутність самоосвіти представлені у табл. 1.

Самовиховання нерозривно пов'язане із здатністю людини до самоаналізу та самооцінювання, з її вмінням контролювати свою поведінку і діяльність, співвідносити їх із суспільними і власними вимогами.

Для самоаналізу важливим є з'ясування того, що зроблено, як зроблено, чи можна було зробити більше, краще, що в цьому перешкоджало мені самому й у чому винні інші. Важливу роль у процесі самовиховання відіграє самооцінка особистості. Від неї залежать взаємовідносини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе.

Самооцінка – оцінювання людиною власних дій та вчинків порівняно з іншими людьми, або на основі оцінок інших.

Самооцінка може бути неадекватна, адекватна (завищена, занижена) та об'єктивна, коли думка людини про себе збігається з тим, що вона насправді собою являє.

Займаючись самовихованням, треба насамперед виявити особливості власного характеру, які заважають успішно вчитись, плідно працювати, легко й компетентно спілкуватись.

У процесі самовиховання важливо знати який результат хочемо отримати в кінці. Для цього до себе варто поставити ряд запитань: «Яким я є зараз?», «Яким я повинен стати?», «Для чого я хочу таким стати?». Для цього необхідно точно визначити мету самовиховання. Отже, самовиховання починається з самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе (для самовдосконалення).

У психологічній та педагогічній літературі називають такі основні методи пізнання власного «Я»:

- 1) отримання оцінки нашої поведінки й наших учинків із боку батьків, друзів, знайомих (вербальний і невербальний зворотній зв'язок);
- 2) порівняння (як правило, ми порівнюємо себе з братами, сестрами, друзями, однокурсниками та іншими людьми, з якими перебуваємо в близьких стосунках). Проте до цього методу треба підходити обережно, оскільки результати самопізнання при порівнянні залежать від багатьох факторів: від самої особистості, з якою ми себе порівнюємо; від думки колективу, в якому ми знаходимося; від суспільної ролі, яку ми виконуємо тощо;
- 3) самостереження (інтроспекція – погляд на самого себе). Суть методу: ми самі спостерігаємо за своїми діями, вчинками, думками й при цьому самі ж даємо їм оцінку. Тобто здійснюємо ще й самоаналіз і самооцінювання (процес оцінювання). Усі ці методи мають свої позитивні й негативні риси;
- 4) самотестування – застосування різних тестів для визначення рис власного характеру, особливостей пам'яті, уваги, мислення тощо.

Визначаючи мету самовдосконалення, важливо відповісти на питання: «Яким я хочу бути?», «Для чого я хочу таким бути?». Так, ставлячи перед собою мету, краще вчитись, треба визначитись і в тому, для чого мені це потрібно: щоб стати кращим у своїй групі; щоб отримати диплом з відзнакою; щоб заробити похвалу батьків, викладачів; щоб краще оволодіти професією; щоб довести собі та іншим, що я не такий нерозумний, як вони вважають і здатен на більше, ніж вони очікують. Але до самопізнання треба готуватися морально.

Самопізнання може спричиняти неспокій, заздрості, незадоволення самим собою тощо. Треба критично все сприймати, тому що думки й бачення інших можуть бути хибними з різних причин. Причому методи самопізнання мають використовуватися в комплексі, а не окремо один від одного.

Після самопізнання розпочинається власне самовиховання, основними методами якого вважають самонавіювання, самопереконавання, самопримушування, самонаказ, самосхвалення, самопокарання. Усі вони використовуються майбутніми педагогами, вихователями.

Самонавіювання – психічний вплив людини на саму себе, процес формування в себе нових настанов, шляхом повторення про себе словесних формул.

Самопереконавання – процес доведення собі необхідності розвитку окремих якостей чи властивостей особистості, необхідності певних дій. Різновидом цього методу є самопереконавання.

Метод самонаказу передбачає внутрішню команду людини до дії. Самосхвалення – похвала, нагородження самого себе. Самопокарання – метод, який передбачає обмеження або заборону щодо певної поведінки, вчинків, дій.

Велику роль у досягненні мети самовдосконалення відіграє і установка – стан готовності до активності, спрямований на задоволення тієї чи тієї потреби (я здатен, я можу чогось досягти).

Отже, самовиховання – це один із різновидів людської діяльності, робота над собою. І його ефективність залежить від: цілеспрямованості, наявності стійкої мотивації, позитивних настанов, правильного вибору методів самопізнання та самовдосконалення, систематичності зусиль і постійного самоконтролю.

У загальному розумінні самостійна робота – діяльність особистості, яка здійснюється відповідно до поставлених керівником цілей, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота може розглядатися як форма вияву пізнавальної діяльності, як її вид або метод, як навчальне завдання. Під час

самостійної роботи пізнавальний процес відбувається на основі досягнення цілей, поставлених іншою особою – викладачем. Самостійна робота при зацікавленому ставленні до неї студентів переростає в їх самоосвітню діяльність. Це відбувається тоді, коли вони свідомо засвоїли цілі самостійної роботи, за власним бажанням роблять усе, щоб їх досягти. Це різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності студентів, яку вони здійснюють під час аудиторних занять чи вдома відповідно до завдань, але без безпосередньої участі викладача.

Найпоширеніші види самостійної роботи: робота з підручниками, навчальними посібниками, першоджерелами; розв'язання педагогічних задач; самостійні спостереження; лабораторні роботи; науково-дослідницька робота. За дидактичними цілями самостійна робота студентів поділяється на види за змістом діяльності: підготовка; засвоєння нових знань; тренувальна; узагальнюючо-повторювальна; контрольна. Завдання для самостійної роботи можуть бути індивідуальними і фронтальними (за М. Ярмаченко).

У навчально-виховному процесі під методом розуміють – шлях або спосіб досягнення мети. Залежно від переважання в процесі діяльності педагога чи студента способів фіксації інформації, методи поділяються на методи викладу знань викладачем і методи самостійної роботи студентів. Найбільш поширеними методами самостійної роботи є методи роботи з книгою. Основними методами роботи з книгою є:

- перегляд – таке читання, коли книгу переглядають, зрідка затримуючись на окремих сторінках;
- читання з опрацюванням – поглиблене вивчення змісту книги з паралельним веденням записів;
- вибіркоче читання – перечитування окремих розділів книги;
- суцільне читання – уважне прочитання всього тексту, але більше ніяка з ним робота не здійснюється.

Також важливе значення для самостійної навчальної роботи студентів є знання й уміння щодо пошуку книги в бібліотеці. Тому корисними є відомості

бібліографії, навчитися читати, занотовувати необхідне. (Бібліографія – галузь знань про способи й методи складання та вивчення показників літератури, списків, оглядів творів у пресі. Бібліографія полегшує і прискорює пошук потрібної літератури. У систематичному каталозі відображено весь фонд даної бібліотеки, а картки розкладаються за галузями знань. У алфавітних каталогах картки розташовані в алфавітному порядку за прізвищами авторів або назвами книг (якщо автор не вказаний). У кожній бібліотеці є картотека журнальних та газетних статей. У такій картотеці можна знайти назви статей, опублікованих у періодичних виданнях з проблем педагогіки, назви статей зі збірників наукових праць, матеріали різних конференцій, учені записки і т. ін.).

Навчитися читати – означає навчитися отримувати з книги корисну інформацію. Причому для різних людей становитиме інтерес різна інформація. Усе залежатиме від мети, яка стоятиме перед читачем.

Нарівні з отриманням професійної освіти потрібно виробити в себе навички самостійно поповнювати свої знання, швидко й уміло орієнтуватись у потоці різної інформації. Саме вміння працювати з навчальною книгою є достатньо важливим, ним треба оволодіти кожному, хто прагне набути знань, підвищити якість і рівень своєї освіти.

У роботі з книгою варто звертати увагу не лише на розуміння тексту (значення окремих слів і словосполучень; термінів, власних назв, фактів і подій; висловлених у реченнях думок), але й запам'ятовування його, щоб можна було відтворити через деякий час. Також важливо дотримуватися етапів роботи з книгою:

а) робота до початку читання – ознайомлення з титульною сторінкою, зі змістом книги, передмовою тощо, що допомагає правильно обрати потрібну книгу;

б) робота під час читання, направлена на осмислення тексту:
- шляхом постановки запитань за змістом до себе («а чи не тому, що...?», «можливо...?»);

- реципація – подумки повернення до раніш прочитаного під впливом нових думок з метою уточнення;

- антиципація – висування припущення (передбачення) про подальший його зміст;

в) робота над текстом після його прочитання полягає в обмірковуванні всього матеріалу, відборі найбільш значущої інформації, запам'ятовуванні й засвоєнні її. Критичний аналіз прочитаного свідчить про високий рівень його розуміння.

У ході роботи з текстом варто робити підкреслювання, помітки, виписки, складати план, схеми, будувати таблиці, графіки, виписувати цитати, формулювати тези, конспектувати, тобто активно діяти з матеріалом. Тому метод читання книги з опрацюванням є важливим для студентів.

Конспект – короткий письмовий огляд певного матеріалу, який містить суттєву інформацію. Конспект – короткий виклад прочитаного матеріалу, доповіді, лекції, статті і т. ін. Маючи в основі план і тези, легко залучити для їх розкриття фактичний матеріал. Конспект містить у собі не тільки констатуючу, а й аргументуючу частину: приклад, доведення виучуваного матеріалу, власні думки тощо.

Доцільно дотримуватися вимог до оформлення конспекту (ліві поля: розділ, параграф, сторінка, питання, яке з'ясовується; центральна частина – це зміст тексту (тези, цитати); праві поля – власні висновки (ставлення) до матеріалу, який вивчається) і при цьому правильно конспектувати матеріал:

- ретельно опрацювати матеріал (текст).
- скласти план (на чернетці або перед конспектом).
- виклад тексту – стисло.
- використовувати цитати (теза, яка найбільш відображає думку автора).
- на початку конспекту вказати: прізвище та ініціали автора; повну назву роботи; місце, видавництво, рік створення; якщо робота з періодичного видання, то – назву журналу, газети тощо.

Залежно від мети конспектування можуть бути різні типи конспектів:

- план-конспект – крім плану можуть бути цитати, а ще вільний виклад думок автора;
- текстуальний – обмеження лише цитатами;
- тематичний – якщо ми працюємо над якоюсь проблемою, питанням або темою, вивчаємо різні джерела;
- вільний конспект – у якому є і цитати, і власні формулювання, короткий виклад частин тексту;
- опорний конспект – за виглядом нагадує схеми.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Самоосвіта – цілеспрямована, структурована й внутрішньо мотивована людиною діяльність, яка передбачає самостійне набуття знань.

Самостійна робота – форма навчальної діяльності, яка передбачає самостійне опанування учнем або студентом певним матеріалом відповідно до поставлених керівником (учителем або викладачем) цілей.

Виховання – у широкому розумінні цілеспрямований процес передачі підростаючому поколінню загальнокультурних надбань та підготовка його до життя шляхом формування певних властивостей особистості (моральних, естетичних та ін.).

Самовиховання – цілеспрямована й систематична робота людини над собою щодо виховання певних властивостей особистості; вищий рівень виховання.

Самооцінка – ставлення особистості до самої себе, що полягає в оцінці власних можливостей, властивостей і свого місця серед інших людей.

Методи самовиховання – основні засоби і прийоми, які використовуються особистістю в процесі роботи над собою. Розрізняють самопізнання, самоаналіз, самонаказ, самопокарання, самоспостереження, самокритика, самонавіювання, самопримушування, самопереконання, самосхвалення.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які відомі Вам методи самостійної роботи доцільно використовувати під час організації аудиторних занять, а які поза ними?
2. Пригадайте основні правила користування бібліотекою. Які види каталогів знаходяться в бібліотеці?
3. Назвіть основні види конспектів. Проаналізуйте основні вимоги й правила конспектування.
4. Які виокремлюють методи роботи з книгою? Укажіть на їх особливості.
5. Що таке самооцінка особистості? Подумайте і вкажіть на її значення в процесі самовиховання.

ЛЕКЦІЯ 7. НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ

ПЛАН:

1. Сутність проблеми адаптації до навчання у вищій школі.
2. Форми навчальної і науково-дослідної роботи у вищій школі.
3. Особливості навчальної роботи в аудиторії.
4. Організаційні моменти науково-дослідницької роботи студентів.
5. Поняття «культура навчальної праці» та основні його компоненти.
6. Роль пам'яті у засвоєнні навчального матеріалу та основні правила, які полегшують процес запам'ятовування.

Література: 2, 7, 10, 12, 16.

У багатьох першокурсників виникає певна розгубленість, пов'язана з тим, що впродовж короткого проміжку часу вони двічі зазнали великого перевантаження (випускні іспити в школі, незалежне тестування), не лише інтелектуального, а й емоційного. Тому до навчання багато студентів приступають ослабленими.

Процес адаптації, тобто пристосування до нових умов, ускладнюється (для багатьох) болісним переживанням розриву попередніх дружніх зв'язків, незвичним характером нових стосунків тощо.

Як зазначають психологи, студенти, які вибрали виш за покликанням, мають професійну спрямованість, ставляться до труднощів як до незначних, другорядних і з часом успішно їх долають. Ті ж студенти, які потрапили до вишу випадково, не мають конкретної професійної перспективи, навіть дрібні організаційні труднощі сприймають як велику невдачу. Крім того, нещодавні школярі досить часто не вміють не тільки самостійно вчитись, а й оволодівати знаннями в процесі навчання у ВНЗ, бо сучасна школа не дає одного з головних умінь – уміння вчитися.

Навчання у вищій школі передбачає наявність багатьох навчальних форм роботи: аудиторні заняття у формі лекцій, семінарських, практичних занять і самостійну роботу студентів з підготовки до них, а також до колоквіумів, конференцій, заліків, іспитів тощо.

Лекційні заняття – один із найважливіших різновидів навчальних занять у вищому навчальному закладі, під час якого певну інформацію лектор передає слухачам в усній формі. Це творчий процес, у якому беруть участь як лектор, так і слухачі. Варто знати, що на лекції знання передаються від лектора до слухачів не в повному обсязі. Вивчити будь-яку дисципліну лише за лекційним матеріалом неможливо, з її допомогою можна отримати лише правильний підхід до вивчення дисципліни, зрозуміти головне, дізнатися найбільш важливе.

Слухання – активний процес, який вимагає зосередженості, уваги до того, про що йдеться. Існують і причини, які заважають нам слухати: ми чимось засмучені, нецікаво те, про що говорять, стомлені, лінуємося слухати, захоплені власними думками, турботами й проблемами тощо.

Щоб робота під час лекції була успішною і давала позитивний результат, треба вміти слухати й фіксувати інформацію. Невміння активно слухати є основною причиною неефективної роботи в аудиторії. Уміння

слухати передбачає: бажання слухати, бажання почути, а для цього треба бути уважним.

Конспектування лекції – необхідна річ, коли треба осмислити й письмово зафіксувати почутий чи прочитаний текст, а для цього маємо навчитися виділяти інформацію трьох різновидів: головна, другорядна і допоміжна. Головною є та, до якої належать: означення наукових понять, формулювання теоретичних принципів тощо. Другорядна – аргументи, факти, закономірності, описи методів, характеристики, коментарі, тлумачення, пояснювальні зауваження. Допоміжна має методичний характер: нагадування про раніше викладений матеріал, запитання для самоперевірки та ін. Головну інформацію ми намагаємося записати якнайповніше, без істотних переробок і скорочень, майже дослівно. Допоміжну інформацію можна майже пропускати. Основна робота під час конспектування полягатиме в переробці другорядної інформації.

При цьому інформацію треба узагальнити і скоротити – подати у вигляді плану, тез, висновків, схем тощо.

Конспектування лекції – це своєрідний процес, у якому поєднуються процес слухання і процес записування. Записуванню інформації передують її специфічна обробка. Вона полягає в тому, що студенту під час слухання необхідно відібрати потрібну інформацію та скоротити її, а це не так легко. Суть конспектування в тому, щоб студент міг за допомогою свого конспекту без суттєвих утрат відтворити отриману інформацію. У процесі конспектування потрібно відібрати необхідну інформацію і скоротити її («ст.» – стаття, «з-н» – закон, ЗМІ, ДТП, тощо). Середня швидкість записування в дорослої людини становить 20 слів за хвилину. Проте при вмінні скорочувати записи ця швидкість може досягти 80 – 90 слів за хвилину, тобто практично зрівнятися зі швидкістю усного мовлення лектора.

Отже, конспект лекції є результатом відбору, переформулювання та фіксації мовного повідомлення. Чужий конспект не може бути помічником

іншому: по-різному зафіксована інформація, різний словниковий запас, різний рівень поінформованості, особливості скороченого запису.

Однією з найбільш активних форм самостійної роботи є семінарські та практичні заняття. Зокрема, семінарські заняття проводяться у формі бесіди, обговорення рефератів, доповідей, дискусій. У ході семінару виявляють недостатньо зрозумілі та засвоєні питання, місце теоретичного матеріалу. На семінарах студенти виступають із повідомленнями, доповідями на різні теми. Повідомлення і доповіді обговорюються, доповнюються, студенти висловлюють зауваження, в результаті чого виникає дискусія, яка навчає студентів уміння чітко висловлювати свої думки, доводити власну точку зору.

Практичні заняття виробляють навички самостійної творчої роботи, розвивають розумові здібності. Практичне заняття – різновид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний огляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами завдань. Перед таким заняттям треба переглянути ще раз удома конспект лекції, опрацювати матеріал за підручником для того, щоб виявити питання, розуміння яких викликає труднощі, і в ході практичного заняття звернути на них особливу увагу.

Вищий навчальний заклад є також і науковою установою. Тому чільне місце в навчально-виховному процесі відводиться науково-дослідницькій роботі студентів. Так, науково-дослідницька робота передбачає виконання студентами таких її форм:

1. Поглиблене висвітлення одного питання на семінарі або спецсемінарі.
2. Спеціальне практичне вивчення й висвітлення якогось питання на практичному занятті.
3. Написання рефератів із навчальних дисциплін.
4. Виконання досліджень із педагогіки та психології під час педагогічної практики.
5. Написання звітів про проходження педагогічної практики.

6. Написання курсових робіт.
7. Написання дипломних робіт.
8. Написання статей, тез тощо.

Організаційні моменти науково-дослідницької роботи:

1. Якщо тема, проблема чи питання нескладні, то і відповідь знайти неважко. Якщо складні – розподілити матеріал на складові питання чи етапи.
2. Треба пам'ятати, що не варто скупитися на затрачений час.
3. Скласти план роботи.

Для цього:

- переглянути матеріали, що маєте (лекції, посібники, підручники, конспекти першоджерел, які рекомендував викладач тощо);
- зафіксувати інформацію, яку ви вже маєте;
- визначити прогалини в знаннях та інформації;
- подумати, які джерела інформації можуть бути більш застарілими (чи не краще звернутися до журналів та газет (загальних та спеціальних). У зв'язку з цим визначити: які журнали та газети видають із вашого фаху; чи є ці видання в нашій бібліотеці та в яких ще бібліотеках їх можна знайти; чи маєте можливість ними користуватись; обдумати матеріал, який ви дібрали. Якщо зроблено все, можна описувати результати роботи. Якщо ні, то:
- попросити допомоги у викладача чи співробітника бібліотеки;
- подумати, де, окрім бібліотеки, зможете зібрати необхідну інформацію;
- повернутися до плану, який склали на початку. Чи треба його змінювати відповідно до дібраної інформації. Корекція плану;
- вирішити, чи потрібна консультація з питання викладу перед описуванням результатів. На консультацію приходити з планом, списком використаної літератури.

Якщо в написанні роботи виникають труднощі:

- 1) треба звернутися за допомогою до викладача;
- 2) практикуватись у письмі регулярно (прочитати, а потім записати, витримуючи науковий стиль);

3) постійно читати літературу різних напрямків (художню, популярну, наукову, поезію тощо).

Важливим моментом є і правильне оформлення виконаної науково-дослідницької роботи. Для цього існують спеціальні рекомендації (правила письмового викладу), яких варто дотримуватися. Зокрема:

1. Висвітлювати послідовно і чітко питання, винесені в плані.
2. Утримуватись від нелітературних форм, недоречного гумору.
3. Термінологію використовувати в міру. У кінці роботи бажано дати словник термінів. Уникати складних речень, скорочень.
4. Робота має бути максимально логічною, аналітично й творчо виконана. Уникати вживання слів типу «повинні». Це надає роботі характер вказівок чи інструкцій.
5. Не захоплюватися мовними крайнощами (слова типу «надзвичайно», «найпрекрасніше», «крайньо» і т. ін.). Перш ніж застосовувати таке слово, запитайте себе «чи дійсно я так вважаю?».
6. Не використовувати складні речення й слова з розпливчастим значенням.
7. Намагатися аналізувати, а не описувати чи переписувати.
8. Не намагатися втиснути в роботу все, що ви знаєте з даного питання.
9. Чітко дотримуватися логіки роботи. Не захоплюватися детальним викладом одних питань за рахунок інших.
10. Не поспішати робити необґрунтовані висновки.
11. Виконувати роботу на комп'ютері. По можливості не писати від руки.
12. Зберігати в себе копію роботи.
13. Подавати роботу вчасно.

Навчальна діяльність студентів, як аудиторна так і самостійна, тісно пов'язана з розумовою працею. Позитивні результати навчальної роботи залежать від уміння найбільш ефективно організувати інтелектуальну роботу. Коли це вдається, тоді говорять про успішну діяльність і високу розумову працездатність; коли ж характеризують особистість, то говорять про культуру

розумової праці суб'єкта (учня, студента). Саме тому, в процесі аудиторної і самостійної навчальної діяльності важливо дотримуватися культури розумової діяльності (культури розумової праці), яка є складовою культури навчальної праці.

Уміння планувати, організовувати свою діяльність, долати труднощі сприяють досягненню високих результатів у розумовій роботі. Культура навчальної праці передбачає:

- а) культуру розумової праці;
- б) техніку розумової праці (знання ефективних прийомів розумової діяльності та вміння їх використовувати);
- в) мотивацію до навчання (спонукання до діяльності: «Навіщо я це роблю?»);
- г) уміння планувати власну навчальну діяльність, яка пов'язана з працездатністю, режимом праці та відпочинку.

Культура розумової праці – раціональне та ефективне поєднання правил і прийомів роботи з навчальним матеріалом. Компонентами культури розумової праці є:

- а) культура мислення – вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати (наприклад, читаючи книгу: обмірковувати, аналізувати події);
- б) стійкий пізнавальний інтерес – уміння зосереджувати увагу на чомусь новому і головному, один із видів мотиву;
- в) використання раціональних прийомів і методів самостійної роботи зі здобуття знань;
- г) гігієна розумової праці та її організація.

Кількість та якість роботи, яку виконує людина, залежить від її працездатності (розумової та фізичної). Для підвищення працездатності людини необхідна правильна й раціональна організація режиму дня, який складається із: розпорядку роботи, харчування, відпочинку, сну у взаємозв'язку з урахуванням особливостей кожної людини. Для одних людей типу «жайворонки» найкращим для роботи є денний час, для іншого типу «сови» – нічний. Для збереження працездатності велике значення мають

гігієнічні умови роботи: достатнє освітлення, зручне робоче місце, свіже повітря, режим харчування зі споживанням усіх необхідних для повноцінної життєдіяльності білків, жирів, вуглеводів, мінеральних солей, вітамінів, води.

Працездатність – здатність до праці, що залежить від стану здоров'я працівника. Розрізняють загальну працездатність (здатність до виконання будь-якої праці); професійну (здатність працювати за певною професією); неповну (здатність працювати в полегшених умовах, наприклад, при неповному робочому дні).

Для того, щоб гарно і надовго запам'ятовувати велику кількість інформації, необхідно мати гарну пам'ять. Більшість людей здатність до запам'ятовування розвинули завдяки тренуванню пам'яті. Чи не першим реально пояснив роботу пам'яті Платон (IV ст. до н. е.). Він висунув гіпотезу воскової дошки, згідно з якою пам'ять людини фіксує досвід подібно воску, на якому залишаються відтиски предметів, які взаємодіяли з ним.

Особливо актуальною в процесі навчальної діяльності постає потреба засвоєння матеріалу студентами, що передбачає не лише її розуміння, а й запам'ятовування й відтворення через деякий час. Саме тому багато науковців надають великого значення розробленню правил, що полегшують запам'ятовування:

1. Якщо треба запам'ятати багато інформації, спочатку ознайомитися з нею повністю, потім розбити на частини і встановити між ними логічний зв'язок.

2. У кожній частині виділити головну думку.

3. Чергувати запам'ятовування (накопичення інформації, набуття інформації) з пригадуванням (відтворення інформації, яку було запам'ятовано).

У психолого-педагогічній науці прийнято розрізняти такі способи запам'ятовування:

- раціональний – осмислення думок, які сприймаються, та встановлення логічного зв'язку між ними;

- механічний – збільшення кількості та частоти повторювань інформації, яку треба запам'ятати;
- мнемотехнічний – встановлення символічних зв'язків між інформацією, яку треба запам'ятати, та іншими, більш легкими для запам'ятовування об'єктами.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Культура розумової праці – раціональне й ефективне поєднання прийомів і способів роботи з навчальним матеріалом, що ґрунтується на вміннях планувати й організовувати діяльність у відповідності до власних психологічних властивостей.

Режим дня – раціональний розподіл часу людиною на певні види діяльності, що мають чергуватися з відпочинком; оптимальне поєднання людиною елементів праці та відпочинку, що сприяє підвищенню працездатності та продуктивності праці.

Науково-дослідницька робота – одна із форм навчальної роботи студентів, яка виконується впродовж навчання у ВНЗ; цілеспрямоване поглиблене вивчення і (або) практичне дослідження конкретної наукової проблеми, що передбачає відповідне оформлення отриманих результатів (реферат, курсова або кваліфікаційна роботи тощо).

Пам'ять – психологічна властивість особистості до запам'ятовування, збереження й відтворення інформації; необхідна умова психічного й особистісного зростання.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що варто розуміти під терміном «адаптація»? Пригадайте, чи легко Ви пристосовуєтеся до нових умов життя?
2. У чому полягає сутність навчальної роботи студентів в аудиторії на лекційному занятті?
3. Які особливості лекційного заняття у ВНЗ?

4. Який, на вашу думку, науковий доробок студентів є першим у навчально-дослідницькій роботі студентів? Обґрунтуйте власну думку .

5. Поміркуйте, чи варто вам удосконалити власну культуру розумової праці. Викладіть власні думки в письмовому вигляді.

ЛЕКЦІЯ 8. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ПЛАН:

1. Значення педагогічної практики в підготовці фахівців з дошкільної освіти.

2. Основні види та процедура проходження студентами педагогічної практики.

3. Основні питання, з яких варто звертатися до керівника педагогічної практики.

4. Орієнтовні питання, які допоможуть з'ясувати завідуюча, методист і вихователь дошкільного закладу освіти.

Література: 11, 12, 13, 15, 3.

Педагогічна практика студентів у дошкільних навчальних закладах є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців зі спеціальності «Дошкільна освіта» у вищих навчальних закладах. Вона передбачає: оволодіння студентами сучасними методами та формами організації навчально-виховного процесу в їх майбутній професії; формування в них професійних умінь і навичок на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Педагогічна практика є для студентів школою набуття досвіду організації методичної, громадської роботи з вихователями дошкільних

закладів, батьками. За час педагогічної практики студенти мають оволодіти основними професійно-педагогічними вміннями, пов'язаними з проведенням навчально-виховної роботи в дошкільних закладах, із керівництва, контролю й надання допомоги дошкільним закладам в організації навчально-виховної роботи з боку відділів освіти. Основними умовами ефективності педагогічної практики є її теоретична обґрунтованість, освітній і виховний характер, комплексний підхід до змісту й організації практики, систематичність, наступність у її проведенні.

Терміни та види педагогічної практики визначаються навчальним планом. На спеціальності «Дошкільна освіта» у зв'язку з вивченням дисциплін психолого-педагогічного циклу організовуються такі види педагогічних практик:

- ознайомча в дошкільних закладах;
- педагогічна в дошкільних закладах;
- психолого-педагогічна;
- виробнича практика.

Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу теоретичних знань, практичних умінь і навичок. Проведенню педагогічної практики передують лабораторні заняття за фахом, які дозволяють здійснювати зв'язок теоретичних курсів з фахових дисциплін із практикою. Педагогічна практика поглиблює цей взаємозв'язок, надає кожному студенту можливість застосувати теоретичні знання в безпосередній роботі з дітьми та вихователями дошкільних закладів, набути початкового педагогічного досвіду.

Усі види педагогічної практики на денній формі навчання, крім ознайомчої, проводяться з відривом від навчальних занять. Педагогічна практика розпочинається настановчою конференцією (яка є обов'язковою для всієї групи студентів), де її керівник-методист (викладач кафедри дошкільної освіти) повідомляє місце проходження, основні завдання, зміст, умови

проходження практики, вимоги до переліку та оформлення документації. Після завершення терміну практики (встановлений навчальним планом) студенти в обов'язковому порядку звітуються про її результати на звітній конференції з педагогічної практики. Крім того, кожний студент має можливість ознайомитися з матеріалами практики на електронних носіях. Звіт студентів передбачає повідомлення про виконані (чи не виконані) завдання практики, причини невиконання, складнощі в роботі, чим вони зумовлені, загальні враження і побажання на майбутнє.

Керівник-методист (викладач кафедри дошкільної освіти) є основним керівником практики для прикріплених до нього студентів. До обов'язків групового керівника входять:

- контроль за складанням і виконанням індивідуальних планів;
- консультації студентам групи з питань планування навчально-виховної роботи, підготовки до занять, режимних процесів;
- перевірка конспектів занять;
- контроль за роботою студентів, присутність на всіх залікових заняттях, керівництво їх аналізом і оцінкою;
- перевірка звітної документації студентів;
- виставлення оцінок із педпрактики в заліково-екзаменаційній відомості та залікових книжках студентів.

Крім викладача-методиста, викладача-психолога, педагога безпосередню допомогу надають студентам завідувача, методист і вихователь дошкільної установи. Обов'язки завідувача і методиста: забезпечення належних умов для проведення педпрактики в дошкільному закладі; ознайомлення студентів із дошкільним закладом, документацією, змістом і формами роботи керівників закладу, вихователів; забезпечення проведення практикантами всієї спланованої роботи, контроль за роботою студентів, методична допомога; участь у підведенні підсумків педпрактики.

Вихователь дошкільного закладу ознайомлює студентів зі змістом виховної роботи з дітьми; з документацією; надає допомогу студентам у

плануванні та проведенні навчально-виховної роботи, у проведенні роботи з батьками; створює належні умови в даній віковій групі для проведення студентами експериментальної роботи, психолого-педагогічного вивчення дітей; оцінює роботу студентів.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Педагогічна практика – форма організації навчання, невід’ємна складова вишівської підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що передбачає набуття студентами практичного досвіду роботи з дітьми.

Методист із педпрактики – викладач кафедри, який є організатором, керівником і головним консультантом студентів на етапі проходження ними практики в певному дошкільному навчальному закладі; відповідальна особа, яка приймає звітну документацію та оцінює проходження педпрактики.

Настановча конференція – організаційні збори студентів, де повідомляються основна мета, завдання і зміст педагогічної практики.

Звітна конференція – організаційні збори, на яких підводиться підсумок проходження педагогічної практики студентами й виставляється оцінка.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Обґрунтувати необхідність взаємозв’язку теоретичних знань і практичних умінь у фаховій підготовці студентів.

2. Визначити, що є основною базою практики для практичної підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта».

3. З’ясувати, хто під час практики, крім методиста, є кваліфікованим і компетентним наставником студентів.

4. Поміркувати та викласти на папері власні думки щодо необхідності співпраці ВНЗ і дошкільного навчального закладу в процесі підготовки фахівця із дошкільної освіти.

5. Знайти в інших наукових джерелах відомості про ознайомчу практику і визначте її особливості та доцільність упровадження у навчально-виховному процесі ДНЗ.

ЛЕКЦІЯ 9. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ВИХОВАТЕЛЯ

ПЛАН:

1. Поняття професійної компетенції вихователя ДНЗ.
2. Сфери компетенцій сучасного вихователя .
3. Основні особистісні якості педагога.

Література: 3, 4, 6, 7, 8, 13, 15.

Сучасні вимоги до особистості вихователя дітей дошкільного віку, його професійної компетентності ґрунтуються на засадах Конституції України, Національної доктрини розвитку освіти, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Базового компонента дошкільної освіти та інших державних нормативних документів.

У психолого-педагогічній літературі поняття «професійна компетентність» розглядається як професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона є мірилом і основним критерієм визначення її відповідності вимогам праці.

Г. В. Беленька вважає, що професійна компетентність вихователя – це інтегроване поняття, що охоплює: світоглядні позиції особистості, глибоку обізнаність і практичні вміння в обраній галузі діяльності, розвинені професійно значущі якості, побудований на цьому фундаменті авторитет. При цьому дослідниця застерігає: «Не можна розглядати професійну компетентність педагога-дошкільника лише як когнітивний компонент

педагогічного професіоналізму та основу культури професійного мислення, свідомості й самосвідомості. Професійна компетентність педагога-вихователя дітей дошкільного віку – поняття значно ширше».

Наявність професійної педагогічної компетентності дозволяє особистості виконувати відповідну діяльність у сферах власної професійної компетенції.

За визначенням А. Хуторського, компетенція – це «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, способів діяльності), що задаються відносно певного кола предметів і процесів, і є необхідними для того, щоб якісно продуктивно діяти. Як вважає А. М. Богуш, компетенція – це комплексна характеристика особистості, яка охоплює результати її попереднього психічного розвитку: знання, навички та вміння, а також креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль. Отже, компетенція – це об'єктивно-ідеальна категорія, що може використовуватися для характеристики будь-якої сфери діяльності людини, окреслювати її повноваження, права та обов'язки.

Г. В. Беленька розрізняє такі сфери компетенції сучасного вихователя дітей дошкільного віку: оздоровчо-профілактичну, діагностико-прогностичну, навчально-розвивальну, методичну, виховну, комунікативну, організаційно-педагогічну, контрольну, просвітницьку, самовдосконалення. Причому кожна з них потребує від педагога, крім професійних знань та умінь, ще й наявності позитивних світоглядних настанов і розвитку певних особистісних професійно значущих рис характеру.

Людина, яка взялася за важку й досить відповідальну справу виховання дошкільника, має бути порядною, чесною, доброю; спокійного норову, приємної зовнішності, високих моральних устоїв; любити дітей; терпимою й тактовною; всебічно освіченою, мати глибокі знання про напрями виховання й навчання; уміти навчати цікаво, доступно, сприяючи творчому розвитку дитини; уміти знайти спільну мову з дітьми, знати психологію і фізіологію дітей дошкільного віку.

Видатний український педагог, науковець ХХ століття С. Ф. Русова так писала про вихователя дітей дошкільного віку: «...особа садівниці є головним фактором у садку, – вона дає йому прогресивний рух. Вона мусить бути веселою, приємною в поводженні з усіма: і дітьми, і дорослими, – повинна мати чистий, гарний одяг, приємний голос».

Педагог-новатор Ш. О. Амонашвілі до важливих особистісних якостей педагога відносить любов до дітей, доброту, емпатійність, оптимізм, які є складовими педагогічної майстерності: «...ми (педагоги) повинні бути людьми доброї душі й любити дітей такими, які вони є... Доброта й любов до дітей повинні бути не тільки станом, який переживається внутрішньо, але й головним мотивом, стимулом нашої педагогічної діяльності, спілкування з дитиною»

Професор Т. І. Поніманська виділяє такі основні особистісні якості, необхідні в професійній діяльності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: здатність до рефлексії і контролю результатів педагогічної діяльності, співробітництва з дитиною на засадах гуманізації, розвитку її особистості; здатність до емоційної і моральної підтримки дитини; прагнення до емоційної близькості у спілкуванні з нею, спрямування на психологічний комфорт і своєчасний розвиток особистості; бажання поповнювати знання, займатися самонавчанням і самовихованням для вдосконалення своєї педагогічної майстерності, здатність виявляти й враховувати у вихованні інтереси дітей та їхнє право на повагу.

Поряд з високими моральними якостями, глибокими знаннями методики навчально-виховної роботи й психологічних особливостей дітей дошкільного віку, вихователь повинен мати комплекс професійно важливих психологічних якостей, які визначають його педагогічну майстерність. Ці вимоги диктує специфіка професії вихователя й об'єкта його діяльності – особистості дошкільника. Сучасний учений В. І. Войтко вважає, що особисті якості педагога (учителя, вихователя) – це:

- благодатний ґрунт, на якому виростає його психологічна культура;

-«система антропологічних, психологічних, педагогічних знань, умінь і навичок...» Вони є специфічними і властивими лише педагогові й нікому іншому. До основних особистісних якостей педагога вчений відносить:

- 1) здатність усе життя вчитися, самовдосконалюватися;
- 2) постійну орієнтацію на виховну діяльність;
- 3) привабливий зовнішній вигляд;
- 4) володіння майстерністю «емоційного зараження» та психологічного магнетизування;
- 5) порядність, скромність, гордість, чесність, принциповість, дбайливість, повагу, гідність, благородство тощо;
- б) здатність до творчості.

Педагогічна діяльність висуває високі вимоги до емоційної сфери вихователя. Дітям дошкільного віку особливо необхідно, щоб у їх вихователя будь-яке почуття (радості, подиву, незадоволення та інше) проявлялося дуже яскраво. Висока експресивність, емоційна виразність вихователя викликають відповідні почуття дитини, сприяють народженню співпереживання. З вихователем, який не вміє виявляти свої почуття, дитині сумно, нецікаво. З іншого боку, вихователь має бути емоційно стійкою особистістю, стримувати спалахи роздратованості й гніву. Постійні нотації педагога дають негативний ефект: діти звикають до них, перестають на них реагувати, часто намагаються дошкулити вихователю, спеціально здійснюючи «недозволені» вчинки.

Справедливість, принциповість, доброзичливість, чуйність, терпимість, уміння розуміти вчинки дітей та передбачати їх поведінку, здатність стримувати роздратування та ін. – фундамент для досить складного психологічного утворення, необхідного кожному педагогу, зокрема вихователю дошкільного закладу. Це утворення називають педагогічним тактом. Педагогічний такт потрібен вихователю для успішного виконання виховних і освітніх функцій, досягнення повного взаєморозуміння з батьками вихованців і колегами.

Педагогічна діяльність не може здійснюватися без високого рівня розвитку в педагога комунікативних та організаторських нахилів. Адже виконання будь-якого педагогічного завдання вимагає активного спілкування вихователя з дітьми, уміння їх організувати.

Високі вимоги ставить педагогічна діяльність і до мовлення вихователя. Є. А. Аркін писав: «Мовлення вихователя повинне бути ясным, точним, зрозумілим і виразним. Розвиток мови в дитини вимагає від вихователя невинної роботи над культурою власного мовлення» .

Особливого значення вчений надавав культурі голосу вихователя. «Справа не тільки в тому, що при хорошій культурі голосу вихователя дитина отримує чудові зразки для наслідування, але й у тому, що голос, його чіткість, тембр, виразність, вольова напруга впливають на всю нервово-психічну діяльність дитини, з якою нерозривно пов'язана діяльність голосового апарату».

У дошкільному дитинстві у спілкуванні дорослих з дитиною, її вихованні значну роль відіграють словесні методи й прийоми (пояснення, розповіді, указівки, інструкції тощо). Тому вихователь повинен уміти логічно, грамотно, чітко формулювати свої думки в доступній для дітей цього віку формі. Особливе значення має емоційне забарвлення мови вихователя, її виразність. Ці якості мовлення педагогові потрібно формувати. Ще С. Ф. Русова зауважувала: «Мову необхідно всякими засобами розвивати, робити ясною, чепурною, щирою, бо вона – творче знаряддя, за допомогою якого виховується думка, серце, слово правди і краси». Отже, такі вимоги до мови вихователя пояснюються не лише тим, що вона є формою вираження його думок, а й тим, що вона – еталон, взірець для наслідування, важливий фактор розвитку мови дошкільників. Сучасний науковець, професор А. М. Богущ переконана: «У кожного педагога має бути свій мовний етикет і мовний стиль, який визначається не тільки правильною вимовою, а й бездоганним володінням позамовними засобами (мімікою, жестами, темпом

мовлення тощо). Вихователь повинен бути мовлянином, носієм живого українського слова».

Специфічні вимоги ставляться до уваги вихователя дошкільного навчального закладу. Він повинен уміти в потрібний момент зосередитися на об'єкті або процесі діяльності. Стійка й глибока концентрація уваги допомагає вихователю виконувати ту чи ту роботу якісно і в коротші терміни. Під час проведення навчальних занять, рухливих ігор, інших заходів навчального та виховного характеру вихователь мусить швидко й легко переключати свою увагу з одного об'єкта, виду діяльності чи форми роботи на інші. З'ясовано, що у вихователів, які здатні часто, легко й швидко переключати свою увагу, значно чіткіше, організованіше, жвавіше та цікавіше проходять рухливі ігри та інші види динамічних робіт, ніж у вихователів, які не мають такої здатності. У процесі виконання навчальних та виховних функцій вихователь часто спрямовує свою увагу не на один, а одночасно на кілька об'єктів, видів діяльності. На успішність роботи вихователя дошкільного навчального закладу впливають і особливості його пам'яті. Він повинен мати добре розвинуте довільне запам'ятовування, щоб пригадати велику кількість казок, оповідань, загадок, пісень, різноманітну інформацію про явища природи, життя тваринного світу, звичаї різних народів нашої та інших країн. Пам'ять вихователя має бути оперативною, щоб швидко й своєчасно актуалізувати потрібні знання. У роботі з дошкільнятами допомагає і добре розвинута короткочасна наочно-образна пам'ять вихователя. Динамічний характер занять, ігор із вихованцями часто ставить його перед необхідністю швидко запам'ятати будь-яку наочно-образну інформацію при короткочасному її сприйманні і відразу ж відтворити її, продемонструвати дітям.

Слід зупинитися ще на одній важливій рисі професійного портрету сучасного вихователя – це його комп'ютерна компетентність і культура. Із засобами інформаційно-комунікаційних технологій сучасний малюк ознайомлюється дуже рано, ще на етапі дошкільного дитинства. Цей процес найчастіше відбувається стихійно, некеровано, неконтрольовано, завдаючи

іноді більше шкоди, ніж користі. Щоб старший дошкільник міг вільно користуватися комп'ютером як засобом різноманітної пізнавальної діяльності, він має набути елементарної комп'ютерної грамотності. Тільки вихователь, який володіє комп'ютерною компетентністю й культурою, спроможний грамотно організувати спілкування дошкільників із комп'ютером в умовах дошкільного закладу й допомогти батькам вихованців правильно організувати цей процес удома.

Успіх педагогічної діяльності значною мірою забезпечує професіоналізм вихователя – високу професійну кваліфікацію і компетентність, володіння ефективними професійними вміннями і навичками, способами успішного розв'язання професійних завдань. Основними його рисами є:

1) педагогічна ерудиція – обсяг необхідних знань, які вихователь застосовує у своїй діяльності для розв'язання педагогічних завдань;

2) педагогічне мислення – практичність, конкретність, оперативність мислення, його логічність, системність, гнучкість, оригінальність та креативність, здатність бачити процеси та явища в динаміці й розвитку;

3) педагогічна інтуїція – швидке прийняття рішення педагогом з передбаченням подальшого розвитку ситуації без повного її аналізу;

4) уміння організувати педагогічне спілкування – зробити його оптимально комфортним, сприяти розкриттю індивідуальності дитини, уміння викликати повагу, довіру в дітей, бути авторитетом у їхніх очах. Професіоналізм вихователя дітей дошкільного віку полягає передусім у глибокому усвідомленні значення періоду дитинства в житті людини та його самобутності, неповторності. Вищою формою професіоналізму вихователя є педагогічна майстерність. Проте шлях оволодіння педагогічною майстерністю, творчістю тривалий і складний.

Вихователь як фахівець із вищою освітою повинен мати високу культуру, бути представником передової частини суспільства – еліти. Висока культура поведінки разом із високим рівнем розвитку інтелекту, тобто

освіченістю, визначається як інтелігентність. Як бачимо, педагогічна діяльність ставить високі вимоги до комплексу психологічних якостей вихователя дошкільного навчального закладу. Урахування цих вимог у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів ДНЗ відіграє важливу роль в укомплектуванні дошкільних закладів морально вихованими, освіченими працівниками, професійно здатними за своїми психологічними якостями до діяльності вихователя.

РОБОЧИЙ СЛОВНИК

Професійна компетентність – професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності; основний критерій визначення відповідності вимогам праці.

Професійна компетентність вихователя – це інтегроване поняття, що охоплює: світоглядні позиції особистості, глибоку обізнаність і практичні вміння в обраній галузі діяльності, розвинені професійно значущі якості, побудований на цьому фундаменті авторитет.

Професіоналізм вихователя – висока професійна кваліфікація і компетентність, володіння ефективними професійними вміннями і навичками, способами успішного розв'язання професійних завдань.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. На засадах яких державних освітніх документів ґрунтуються вимоги до сучасного вихователя дітей дошкільного віку?
2. Назвати основні педагогічні цінності сучасного вихователя.
3. Які особистісні моральні якості потрібні вихователеві для роботи з дітьми?
4. Які вимоги висуваються до розвитку психічних пізнавальних процесів вихователя?
5. Що таке професійна компетентність вихователя дітей дошкільного віку?

6. Назвати сфери компетенції вихователя дошкільного закладу.
7. Які функції має виконувати сучасний вихователь?
8. Змоделювати професійний портрет сучасного вихователя ДНЗ.

РОЗДІЛ 4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Система вищої освіти: Педагогічна освіта

4.1 Заняття семінарське № 1 (2 години)

Тема: Мотивація вибору професії педагога. Система дошкільної освіти в Україні. Презентація структурної моделі «Мережа ДНЗ в Україні»

Мета заняття: сформувати у студентів цілісне уявлення про вищий навчальний заклад, у якому вони здобуватимуть вищу педагогічну освіту, про систему дошкільної освіти в Україні.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Ознайомтеся з рекомендованою літературою до теми семінарського заняття, продумайте аргументовані відповіді та складіть тези виступу з кожного питання.
2. Зробіть хронологічну таблицю про історію виникнення перших вищих навчальних закладів в Україні.
3. Складіть структурну модель «Мережа ДНЗ в Україні».

Питання для обговорення

1. Основні напрями діяльності вищого закладу освіти.
2. Національний характер освіти і національне виховання.
3. Зміст вищої освіти.
4. Система дошкільної освіти в Україні.

Методичні рекомендації

Спираючись на зміст «Національної доктрини розвитку освіти» (II розділ) у відповіді на перше питання слід розкрити основні напрями діяльності вищого навчального закладу:

- особистісна орієнтація освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;

- створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- забезпечення освітніх потреб національних меншин;
- органічне поєднання освіти й науки, розвиток педагогічної та психологічної науки, дистанційної освіти;
- створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення тощо.

Готуючи відповідь на друге питання, слід проаналізувати III розділ «Національної доктрини розвитку освіти в Україні» та визначити значущість національної ідеї, що сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу. Розкрити зміст національного виховання як одного з головних пріоритетів освіти, підкреслити важливість у цьому процесі громадянського та патріотичного виховання.

Відповідаючи на останнє питання слід охарактеризувати зміст вищої освіти на основі Закону України «Про вищу освіту», розділ III (ст. 11, 12).

Зверніть увагу на перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка кадрів молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів, магістрів; ким затверджується перелік спеціальностей у галузі освіти.

Питання для обговорення підготуйте у вигляді проведення інтерв'ю журналіста з міністром (ректором, батьками тощо).

Проаналізуйте статтю Закону України «Про дошкільну освіту і визначте мережу ДНЗ в Україні».

Література основна

1. Болюбаш Я. Державна програма «Вчитель» – поступ назустріч учителю / Я. Болюбаш // Рідна школа. – 2002. – №10. – С. 3–7.
2. Рувинский Л. И. Введение в специальность : учебное пособие для студентов пед. институтов / Л. И. Рувинский, В. А. Кан- Калик, Д. М. Гришин и др. – М., 1998, гл. 4. – С. 86–102.

3. Закон України «Про вищу освіту»: науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: МОН України, 2002. – 28 с.
4. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: МОНУ – 2001. – № 13. – С. 6–32.
5. Національна доктрина розвитку освіти. – К., 2002. – 24 с.

Література додаткова

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України» від 02.09.2008. – № 802.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих навчальних закладів» від 15.07.1996. – № 245.
3. Яценко І. Підготовка спеціалістів в системі «бакалаврат – магістратура» / П. Яценко // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 4. – С. 34–38.

4.2 Заняття семінарське № 2 (2 години)

Тема: Методика організації навчального часу студентів. Організація навчальної діяльності у ВНЗ. Обговорення методичних рекомендацій «Пам'ятка студенту з організації ефективного навчання».

Мета заняття: ознайомити студентів з Державним стандартом вищої освіти в Україні, з навчальним планом зі спеціальності «Дошкільна освіта». Формувати знання про зміст професійної підготовки студентів. Обговорити методичні рекомендації «Пам'ятка студента по організації ефективного навчання».

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Вивчіть рекомендовану літературу.

2. Складіть розклад занять на тиждень, використовуючи індивідуальний навчальний план студента.
3. Спираючись на свій досвід навчання в загальноосвітній школі, спробуйте висловити своє ставлення до вивчення різних навчальних курсів протягом семестру (навчального року) або у скорочений термін (протягом 1 – 2 місяців), аргументуйте його.
4. Напишіть есе про історію виникнення перших ВНЗ у Європі.

Питання для обговорення

1. Державний стандарт вищої освіти в Україні.
2. Навчальний план спеціальності «Дошкільна освіта».
3. Навчальні програми зі спеціальних дисциплін дошкільної освіти.
4. Індивідуальний навчальний план студента. Обговорення методичних рекомендацій «Пам'ятка студента по організації ефективного навчання».

Методичні рекомендації

Готуючись до виступу першого питання, слід звернути увагу на структуру та зміст найважливішого нормативно-правового документу – Державного стандарту, у якому визначаються напрями спеціальностей, загальні вимоги до кожного рівня кваліфікації. На основі Державних стандартів кожний ВНЗ складає свою систему стандартів. Вивчаючи друге питання, студентам слід звернути увагу на структуру навчального плану, аргументувати послідовність вивчення спеціальних дисциплін, звернути увагу на форми контролю та оцінювання досягнень студентів. Визначити місце практичної підготовки у навчальному плані зі спеціальності та звернути увагу на державні іспити як визначення рівня готовності до професійної діяльності. Характеризуючи навчальні програми (третє питання), слід звернути увагу на структуру (пояснювальна записка, тематичний план, зміст навчального курсу, кількість залікових кредитів, модулів тощо) та її професійну спрямованість. Аналізуючи індивідуальний навчальний план,

студенти повинні оцінити свої можливості у виконанні цього обов'язкового документу. Аналіз своїх можливостей впишіть у таблицю:

Знаю, можу	Слід напрацювати

При підготовці до заняття звернути увагу на додатки – ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б, ДОДАТОК Є, ДОДАТОК Ж.

Література основна

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2002. – 22-27 лютого. – С. 5–2.
2. Золотухін Г. Освіта – не товар, студенти – не покупці / Г. Золотухін // Соціальна психологія. – 2005. – № 1. – С. 14–35.
3. Навчальна програма курсу «Вступ до спеціальності».

Література додаткова

1. Видт И. Е. Педагогическая культура : становление, содержание и смыслы / И. Е. Видт // Педагогика. – 2002. – № 3. – С. 3–6.
2. Нагаев В. М. Методика преподавания в высшей школе / В. М. Нагаев. – К. : Центр учебной литературы, 2007. – 232 с.
3. Хуторской А. В. Современная дидактика : учебник для вузов / А. В. Хуторской. – Спб.: Питер. – 2001. – 544 с.

4.3 Заняття семінарське № 3 (2 години)

Тема: Характеристика педагогічного процесу у ВНЗ. Значення і організації самостійної роботи – дій студентів. Професіограма вихователя.

Мета заняття: ознайомити студентів із структурою та формами управління вищими навчальними закладами в Україні; сформувати уявлення про основні

форми та методи організації навчального процесу у ВНЗ (лекції, семінарські, практичні, лабораторні заняття тощо). Здійснюється на загальнодержавному, регіональному, муніципальному (місцевому) і на рівні освітньої установи, з'ясувати значення і організацію самостійної роботи студентів. Професіограма вихователя.

Питання для обговорення

1. Структура та форми управління вищими навчальними закладами в Україні.
2. Основні форми та методи організації навчального процесу у ВНЗ (лекції, семінарські, практичні, лабораторні заняття тощо).
3. Значення і організації самостійної роботи – дій студентів. Професіограма вихователя.

Методичні рекомендації

Навчальний процес розглядається як цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія викладача і студента, у процесі якої розв'язуються суспільно-необхідні завдання освіти і професійної підготовки спеціалістів. Компонентами цього процесу є: мета, завдання, зміст, методи, засоби й форми взаємодії всіх його учасників.

У другому питанні слід охарактеризувати основні складові Статуту ВНЗ, відповідно до якого організується його діяльність. Кожний навчальний заклад розробляє свій статут, в якому вказується: правова форма, тип ВНЗ, місце знаходження, дата прийняття рішення про створення, права та обов'язки засновника (засновків) або учасника (учасників); повноваження органів управління вищим навчальним закладом, права і обов'язки керівника; порядок обрання представників громадського самоврядування; джерела надходження та порядок використання коштів, порядок звіту, контролю; концепція освітньої діяльності; порядок припинення діяльності ВНЗ тощо.

Слід охарактеризувати зміст та основну мету навчальних планів, програм, індивідуального навчального плану студента.

У законі України «Про вищу освіту» (ст. 28) підкреслюється, що структурні підрозділи вищого навчального закладу створюються відповідно до законодавства України. Структурними підрозділами ВНЗ (університет, академія, коледж) є кафедри, факультети, інститути, бібліотека, відокремлені структурні підрозділи.

Структурними підрозділами ВНЗ також можуть бути наукові, науково-дослідні та науково-виробничі інститути, навчально-наукові центри, комплекси, що об'єднують споріднені наукові лабораторії, підготовчі відділення, підрозділи післядипломної освіти, творчі майстерні та інші.

Зверніть увагу на структуру вищого навчального закладу, в якому ви навчаєтесь: хто є ректором вашого університету (інституту), проректор, як називаються підрозділи, де ви навчаєтесь (факультет, інститут, його назва, прізвища декана (директора) факультету (інституту), хто є завідувач випускової кафедри, прізвище голови студентської ради факультету тощо).

Розкриваючи принципи педагогічного процесу, необхідно визначити зміст таких його складових: цілісність підходів до його організації, безперервність, цілеспрямованість, природо відповідність, послідовність і систематичність, єдність й адекватність управління й самоуправління тощо.

З'ясувати значення й організацію самостійної роботи студентів. Скласти професіограму вихователя.

Література основна

1. Дошкільна освіта: словник-довідник / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 324 с.
2. Педагогіка вищої школи, словник-довідник / Упор. О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 404 с.
3. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – К. : МОНУ. – 2001. – № 13. – С. 6–32.

4. Мижериков В. А. Введение в педагогическую деятельность; учеб. пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Мижериков, М. Н. Ермоленко. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 268 с.
5. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя : Монографія / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 112 с.
6. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1971. – С. 86–128.
7. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : видав. Європ. ун-т, 2006. – 57 с.
8. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 2-е вид. / М. М. Фіцула. – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.

Змістовий модуль 2. Підготовка майбутнього вихователя ДНЗ в університеті

4.4 Заняття семінарське № 4 (2 години)

Тема: Основні форми навчання у ВНЗ

Мета заняття: закріпити та узагальнити знання студентів про форми й методи навчання у ВНЗ. Виховувати в майбутніх фахівців гордість за свою професію, прагнення до опанування відповідними знаннями та вміннями.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

Проаналізуйте рекомендовану літературу до теми семінарського заняття.

Використовуючи матеріали тезаурусу, що надаються в посібнику, зробіть у зошиті модель (схему) з питань:

- організація навчання у вищому навчальному закладі;

- управління вищою освітою;
- запропонуйте свої варіанти шляхів ознайомлення студентів зі спеціальною літературою;
- зробіть у зошиті схему «Класифікація лекцій».

Питання для обговорення

1. Особистісно орієнтоване навчання.
2. Форми та методи організації навчання у ВНЗ.
3. Лекція як основна форма навчання у ВНЗ. Особливості практичних і семінарських занять. Індивідуальні заняття. Консультації.

Методичні рекомендації

Аналізуючи процес навчання у ВНЗ (перше питання), слід звернути увагу на визначення індивідуальності, самобутності, самоцінності кожної людини, що вимагає забезпечення розвитку й саморозвитку особистості, виявлення її індивідуального неповторного суб'єктивного досвіду, здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій, можливостей реалізувати себе в пізнанні, пізнавальній діяльності. У другому питанні необхідно охарактеризувати аудиторну форму навчання та самостійну роботу студентів. Готуючись до виступу на третє питання, необхідно розкрити сутність основної форми та методу навчальних занять у ВНЗ – лекції. Слід звернути увагу на особливості лекцій залежно від змісту: вступна, тематична (змістовий модуль), заключна, оглядова; в залежності від активної пізнавальної діяльності студентів: інформаційно-репродуктивна, проблемна, інтерактивна (лекція-діалог, лекція-пресконференція, інтегрована лекція тощо); із погляду засобів, які використовуються на лекції (застосування навчальних посібників, комп'ютерна презентація тощо). Розкриваючи зміст й особливості практичних і семінарських занять (четверте питання), слід звернути увагу на значущість кожного його компонента: тема, мета, завдання для самостійної роботи, питання для обговорення, методичні рекомендації, література (основна,

додаткова). Важливою формою навчальної діяльності у ВНЗ є практичні та семінарські заняття. На основі самоаналізу охарактеризуйте підготовку студентів до семінарського заняття. Визначте, яке місце посідає робота з конспектами лекцій, самостійне вивчення вказаної основної та додаткової літератури. Студент повинен показати, як він використовує такі форми фіксації роботи з першоджерелами: виписування цитат, складання плану, конспектування, моделювання, написання анотацій, рефератів.

У відповіді на наступне питання необхідно показати місце, значущість індивідуальних занять студентів із викладачами (коли, з якою метою проводиться ця робота). Яке місце в навчальному процесі займають консультації. Слід звернути увагу на ініціативу студентів до цієї форми навчальної роботи.

Заняття проводиться в аудиторії як навчальна гра «Засідання круглого столу». На засідання запрошуються завідувача кафедри дошкільної освіти, провідні викладачі кафедри.

Студенти готують запитання до завідуючої кафедри дошкільної освіти, провідних викладачів кафедри (який шлях вони пройшли, поки досягають наукового визнання; кому вони вдячні за власні досягнення тощо).

З числа студентів призначається ведучий і секретар, який веде цей захід.

Програма «Засідання круглого столу»

1. Вступне слово викладача курсу «Вступ до спеціальності». Потім слово надається завідувача кафедри дошкільної освіти, яка розповість про історію створення та роботу кафедри.
2. Презентація студентів за темою «Кафедра дошкільної освіти».
3. Коментар до презентації.
4. Виступ викладачів кафедри про особливості своєї професії та викладання конкретної навчальної дисципліни.
5. Коментування студентами висловлювань:
 - «Навчаючи інших, теж навчаєшся» (М. Гоголь);

- «Учитель готується до гарного уроку все життя... Така духовна і філософська основа нашого фаху і технологія нашої праці» (В. Сухомлинський);
 - «Майстром педагогічної праці найшвидше стає той, хто відчув у собі дослідника» (В. Сухомлинський);
 - «Поганий учитель подає істину, добрий – вчить її знаходити» (А. Дістервег).
6. Виступи студентів з крилатими висловлюваннями, віршами зі словами «наука», «науковець», «вчений», «знання».
7. Які Ваші уявлення, прогнози щодо власного майбутнього? Які межі бачення майбутнього для вас?

Література основна

1. Буряк В. Бюджет часу студента / Володимир Буряк // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 5–8.
2. Бендюков М. А. Ступени кар'єри : азбука профориєнтації / М. А. Бендюков, И. Л. Соломин. – Спб. : Речь, 2007. – 240 с.
3. Василишин Л. Деякі сучасні проблеми моніторингу діяльності навчальних закладів / Л. Василишин // Педагогіка та психологія професійної освіти. – 2002. – № 1. – С. 157–160.
4. Кручек В. Модель особистості сучасного педагога як носія культури педагогічної взаємодії / В. Кручек // Вісник книжкової палати. – 2009. – № 1. – С. 46–49.
5. Ястремська О. Підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації / О. Ястремська // Вища школа. – К. : 2010. – № 10. – С. 114–125.

Література додаткова

1. Мазаракі А. А. Модернізація вищої освіти на основі інноваційних технологій / А. А. Мазаракі // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992 – 2002. – Харків : «ОВС», 2002. – Ч. 2. – С. 17–27.
2. Підласий А. Оптимізація навчально-виховного процесу : педагогічні інновації / А. Підласий // Освіта і Управління. – 2000. – Т. 3, № 4. – С. 59–68.
3. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах II Освіта України: нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 382–399.
4. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
5. Фшула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 2-е вид. / М. М. Фіцула. – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.

4.5 Заняття практичне № 5 (2 години)

Тема: Формування навичок самостійної роботи з книгою

(заняття проводиться у бібліотеці та читальній залі університету)

Мета заняття: ознайомити студентів з особливостями самостійної роботи з літературою в бібліотеці та читальній залі, сформувати практичні навички роботи з каталогами, довідниками, словниками.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Прочитайте рекомендовану літературу.
2. Зробіть відповідні зразки заяв для отримання літератури в бібліотеці.
3. Продумайте запитання, які треба поставити бібліографу університетської бібліотеки відносно оформлення заяв на видачу літератури.
4. Складіть бібліографічний список із 10 джерел (5 книг, 5 журнальних або газетних статей) за однією із запропонованих тем:
 - вплив сім'ї на формування особистості;

- педагогічне спілкування;
- рефлексія як необхідна складова професії педагога.

Методичні рекомендації

Ознайомтеся з розміщенням кабінетів та залів бібліотеки (читальні зали, абонемент, інформаційний відділ тощо). Прослухати лекцію щодо роботи цього підрозділу університету: про бібліотеку (загальна інформація, що треба знати користувачу, програма розвитку бібліотеки); ресурси бібліотеки (нові надходження, тематичні бібліографічні списки, учені ВНЗ, довідник, списки періодичних видань, виставки, рідкісні книги); пошук документів (електронний каталог, автореферати дисертацій, магістерські та праці викладачів ВНЗ, сервер бібліотеки); комплектування (як зробити замовлення); заборгованість; новини; довідкова служба (спитай бібліотекаря, основи бібліографічних знань).

Характеризуючи реферат (четверте питання) слід указати: яке значення для вас має саме ця форма самостійної роботи; протягом скількох днів ви, як правило, готуєте свій реферат, яку надаєте самооцінку цієї форми роботи тощо.

Відповідаючи на це питання, розкрийте основну мету підготовки реферату як засобу формування у вас уміння застосовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання, здобуті при вивченні насамперед загальнопедагогічних і спеціальних дисциплін. При підготовці до заняття звернути увагу на додатки – ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б, ДОДАТОК К, ДОДАТОК Л.

Теми рефератів (проектів)

1. Роль освіти в розвитку партнерства України з іншими державами.
2. Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти України на сучасному етапі.
3. Основні принципи формування європейської вищої педагогічної освіти.
4. Властивості особистості педагога.

5. Вимоги до психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця.
6. Професійні якості вихователя дошкільного навчального закладу.
7. Місце та значущість самостійної роботи студентів.
8. Організація навчально-дослідної роботи студентів.
9. Професійна етика та педагогічний такт вихователя.
10. Виникнення та становлення педагогічної професії.
11. Соціальна роль педагога, його функції, вимоги суспільства до нього.
12. Зміст теоретичної та практичної підготовки майбутнього вихователя дітей дошкільного віку.
13. Управління вищим навчальним закладом.
14. Місце педагогічного спілкування у професійній діяльності педагога.
15. Педагогічна діяльність як діяльність професійна.
16. Структура професійної діяльності вихователя.

Література основна

1. Алханов А. Самостоятельная работа студентов / А. Алханов // Высшее образование в России. – 2005. – № 11. – С. 86–89.
2. Живицька Т. Читання як пріоритетний напрям у сучасному інформаційному просторі / Т. Живицька // Рідна школа. – 2004. – № 12. – С. 72–73.
3. Коротаева И. Будущие воспитатели: ценности профессии педагога / И. Коротаева // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 5. – С. 100–103.
4. Борисюк С. О. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень (в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях) : Навч. посібник / С. О. Борисюк, А. І. Конончук, Н. І. Яковець, Ю. М. Щербина. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. – С. 201–207.
5. Чорна К. Основи інформаційної культури / К. Чорна // Шкільна бібліотека. – 2006. – № 7. – С. 62.

Література додаткова

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Коротаева Е. Дидактика активного развития : учебный диалог со студентами / Е. Коротаева // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 1. – С. 102–107.

4.6 Заняття практичне № 6-7 (4 години)

Тема: Дошкільний навчальний заклад – основна ланка дошкільної освіти
(відвідування, екскурсія)

Мета заняття: ознайомити студентів із дошкільним навчальним закладом, де здійснюється виховання й забезпечується розвиток дітей відповідно до навчального плану і навчальних програм. Сприяти формуванню інтересу до роботи вихователя, прагнення досконало оволодівати професійними знаннями та вміннями під час навчання у вищому навчальному закладі.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Прочитайте та проаналізуйте нормативну та навчально-методичну літературу, яка рекомендована.
2. Випишіть зі словників значення слів: самостійність, самовдосконалення, самоспостереження, самоаналіз, самозвіт, самоконтроль, самокорекція, рефлексія, самозаохочення.
3. Перегляньте фільм «Джентельмени удачі» та зробіть коментар до методичного прийому, яким скористувався завідувач дошкільним навчальним закладом під час сніданку дітей.
4. Складіть ребуси (кросворди) відповідно до теми практичного заняття.
5. Прокоментуйте висловлювання дітей з книги К. Чуковського «Від двох до п'яти».

Зміст практичного заняття

1. Проведення оглядової екскурсії по території дошкільного навчального закладу та в його приміщеннях.
2. Професійний коментар завідуючої (методиста) ДНЗ щодо забезпечення всебічного гармонійного виховання дітей.
3. Спостереження за діями вихователя та дітей у процесі проведення прогулянки.
4. Аналіз спостережень.

Завдання до практичного заняття

1. Керуючись нормативними вимогами, викладеними у Законі «Про дошкільну освіту», порівняйте з умовами, які створенні в даному дошкільному закладі щодо всебічного гармонійного розвитку дитини.
2. Ознайомтеся з типовою будівлею дошкільного навчального закладу (призначенням її приміщень, особливостями оснащення груп та залів для музичних та фізкультурних занять).
3. Спостерігаючи за діяльністю вихователя, зверніть увагу на своєрідність та складність його роботи.
4. На підставі спостережень зафіксуйте в зошитах різні види та зміст діяльності дітей під час прогулянки.
5. Після відвідування дошкільного навчального закладу студенти пишуть твір на тему «Чому я обрав професію вихователя дітей дошкільного віку».

Критерії до аналізу спостережень

1. Організація цього періоду життєдіяльності дітей.
2. Зміст прогулянки (чим були зайняті діти).
3. Взаємовідношення вихователя і дітей та дітей між собою.
4. Використання іграшок на прогулянках.
5. Спілкування вихователя з дітьми, його педагогічна майстерність.
6. Сформованість у дітей навичок поведінки.

Література основна

1. Галыгин А. Н. Тестирование через Интернет / А. Н. Галыгин, Л. Н. Кечиев // Внешкольник. – 2002. – № 4. – С. 28.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К., – 1994. – 62 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» : науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : МОИ України, – 2002. – 328 с.
4. Кечиев Л. Н. Методы и средства построения образовательного портала технического вуза / Л. Н. Кечиев, Т. П. Путилов // Открытое образование. – 2002. – № 2. – С. 34–12.
5. Недосека О. Воспитатель ДООУ : о психологических особенностях его профессионального поведения / О. Недосека // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 4. – С. 34–38.

Література додаткова

1. Вакуленко В. М. Проблема професійної і культурної підготовки майбутнього педагога / В. М. Вакуленко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. Наук, центру АПН України Педагогіка і психологія. – Одеса : Півд наук центр АПН України, 2004. – № 4–5. – С. 110–112.
2. Рувинский Л. И. Введение в специальность : учебное пособие для студентов пед. институтов / Л. И. Рувинский, В. А. Кан-Калик, Д. М. Гришин и др. – М. 1998, гл. 4. – С. 86–102.
3. Новиченко Т. В. К вопросу о синергетике образования / Т. В. Новиченко // Виховання і культура, 2001. – № 1. – С. 24–26.
4. Мономах Володимир. Поучения. Бібліографічний нарис / Володимир Мономах. – Львів: «Фенікс», 2001. – 37 с.
5. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2003. – 295 с.

4.7 Заняття семінарське № 8 (2 години)

Тема: Державна політика в подальшому розвитку педагогічної освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта»

Мета заняття: ознайомити студентів із законодавчо-нормативними документами про дошкільну освіту та виховання, сформувати знання про стан та перспективи розвитку дошкільної освіти у державі, регіоні, де мешкають і навчаються студенти.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Проаналізуйте Закон України «Про дошкільну освіту».
2. Опрацюйте Концепцію державної цільової Програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року. Презентуйте модель цього документу.
3. Виберіть із періодичних видань 2-3 статті, у яких доводиться як реалізуються основні завдання цієї Програми.

Питання для обговорення

1. Актуалізація проблеми подальшого розвитку дошкільної освіти.
2. Причини виникнення проблеми, шляхи та способи її розв'язання.
3. Очікувані результати виконання Програми розвитку дошкільної освіти.
4. Дошкільні навчальні заклади нового типу в регіоні, де навчаються студенти.

Методичні рекомендації

Готуючись до виступу з першого питання, слід визначити основні положення Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) щодо спрямованості освіти на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, відповідно до її задатків, здібностей, індивідуальних особливостей, культурних потреб. Цей закон відображає демократичні процеси в державі через вироблення нових суспільних вимог до дошкільної ланки освіти як основи соціокультурного становлення особистості й визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи

дошкільної освіти, яка забезпечує виховання, навчання й розвиток дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного й суспільного виховання, сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні.

Аналізуючи причини (друге питання) виникнення проблеми подальшого розвитку дошкільної освіти, зверніть увагу на необхідність об'єднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Прокоментуйте два варіанти розв'язання проблеми: перший – на рівні місцевих органів без відповідної підтримки з боку держави; другий – розв'язання дошкільної освіти з відповідної підтримки з боку держави.

У третьому питанні потрібний Ваш коментар до очікуваних результатів виконання Програми розвитку дошкільної освіти. Для цього слід проаналізувати статті, у яких доводиться як реалізується ця Програма.

Вивчаючи четверте питання, слід звернути увагу на те, що у законодавчо-нормативних документах із дошкільної освіти наголошується на створенні умов для розвитку різних типів дошкільних закладів (державних, приватних, комунальних). Із метою забезпечення цього створюються дошкільні навчальні заклади нового типу та різні варіативні Програми виховання дітей у дошкільних навчальних закладах. При підготовці до заняття звернути увагу на додатки – ДОДАТОК В, ДОДАТОК Д.

Література основна

1. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III, із змінами від 1 січня 2009 р.
2. Концепція Державної цільової Програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – № 9. – С. 3–4.
3. Дитина: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку. – К.: «Богдана», 2004. – 232 с.

4. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей.
– Запоріжжя: ЛПС, 2000. – 268 с.: іл.

Література додаткова

1. Артемова Л.В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л.В. Артемова, Ю.М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали Міжнар.наук.-теорет.конф. до 80-ї річниці НПУ імені М.П. Драгоманова. – Вип. 1. – К., 2000 – С. 84–86.
2. Брежнєва О.Г. Місце варіативних дисциплін у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти / О.Г. Брежнєва, К.Й. Щербакова // Актуальні проблеми науки та освіти. Збірник матеріалів XIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів. – Маріуполь, 2011. – С.183–185.

4.8. Заняття семінарське № 9 (2 години)

Тема: Характеристика педагогічної діяльності

Мета заняття: закріпити у студентів знання про професійну діяльність вихователя дошкільного навчального закладу, розвивати мотивацію до набуття педагогічної професії; розкрити соціальну роль і функції педагога з дошкільної освіти, специфіку його діяльності, вимоги до нього з боку суспільства; ознайомити студентів із моделлю особистості педагога системи дошкільної освіти; сформувати знання про потреби, здібності, знання, вміння, педагогічну культуру, педагогічний такт вихователя; розвивати домінуючі якості педагога (гуманізм, громадянська відповідальність, соціальна активність та інші), сприяти розвитку критичного мислення студентів, рефлексії, вчити їх робити доцільні висновки та узагальнення.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання

1. Поясніть, що означають слова «педагог», «вихователь».

2. Напишіть коротке повідомлення «Чому людина обирає педагогічну професію».
3. Підготуйте повідомлення (письмово) щодо історичного розвитку педагогічної діяльності (навчання та виховання у східних та західних зарубіжних країнах, в давній Греції та у давніх слов'ян).
4. Знайдіть і запишіть 5-6 висловлювань видатних людей про навчання та виховання.
5. Зробіть модель «Педагогічна діяльність вихователя дошкільного навчального закладу».
6. Перегляньте художній фільм «Усатий нянь» та зробіть коментар до його змісту.

Питання для обговорення

1. Сутність та зміст поняття «педагогічна діяльність».
2. Види педагогічної діяльності, їх характеристика.
3. Особливості спеціальності, яку отримує студент в процесі навчання у вищому навчальному закладі.
4. Зміст педагогічних здібностей та їх формування.
5. Стили педагогічної взаємодії вихователя, дітей та батьків вихованців. Професійна компетентність педагога.

Методичні рекомендації

Готуючись до виступу з першого питання, слід розкрити сутність педагогічної діяльності, акцентуючи увагу на створенні потрібних умов для життєдіяльності дитини, визнанні пріоритету всебічного її розвитку, єдності виховних, розвивальних і навчальних завдань (ДОДАТОК Е).

У другому питанні слід виділити різні види педагогічної діяльності: в залежності від професійної підготовки – професійна й не професійна педагогічна діяльність, в залежності від віку вихованця та професійних завдань педагога – вихователь, учитель, викладач, лектор, консультант,

науковий керівник тощо; в залежності від досвіду роботи й майстерності педагога – молодий спеціаліст (до 3 років), досвідчений, майстер.

У третьому питанні необхідно охарактеризувати функціональні обов'язки вихователя, спрогнозувати шляхи оволодіння професійними знаннями та вміннями, визначити роль і місце теоретичних знань, оволодіння практичними навичками з організації власної діяльності й дитячого колективу, з науково-дослідної роботи.

У четвертому питанні розкрийте зміст поняття педагогічні здібності, дайте їм характеристику.

Аналізуючи стилі педагогічної діяльності вихователя з дітьми та їх батьками (п'яте питання), зверніть увагу на гуманістичний особистісний диференційований підхід до всіх учасників педагогічного процесу, на етикет, доброзичливість педагога.

Література основна

1. Бендюков М. А. Ступени кар'єри: азбука профориєнтації / М. А. Бендюков, И. Л. Соломин. – СПб.: Речь, 2007. – 240 с.
2. Кручек В. Модель особистості сучасного педагога як носія культури педагогічної взаємодії / В. Кручек // Вісник книжкової палати. – 2009. – № 1. – С. 46–49.
3. Фоменко І. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності / І. Фоменко // Відкритий урок. – 2009. – № 1. – С. 55–56.

Література додаткова

1. Беленька Г. Дещо про педагогічну компетентність / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2001. – № 12. – С. 24.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті – світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.

3. Лещенко М. П. Педагогічна майстерність учителя в альтернативних формах навчання: дорога до дитячих сердець / М. П. Лещенко // Вісн. Житомир, держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 24. – С. 12–17.

РОЗДІЛ 5. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть і охарактеризуйте основні елементи системи освіти в Україні.
2. Назвіть державні органи управління вищою освітою в Україні.
3. Які заклади освіти належать до III-IV рівнів акредитації?
4. У яких закладах освіти здобувають професійну освіту?
5. Де і яким чином здійснюється практична професійна підготовка вихователя дошкільного навчального закладу?
6. Назвіть органи громадського самоуправління в галузі освіти.
7. Назвіть основні завдання та принципи створення зони європейської вищої освіти.
8. Який академічний ступінь присвоюється після завершення першого циклу навчання у ВНЗ за Болонською системою?
9. Назвіть основні освітні принципи організації навчального процесу у ВНЗ.
10. Який академічний ступінь присвоюють після завершення другого циклу навчання за Болонською системою?
11. Назвіть основні нормативні документи, які регламентують організацію навчального процесу у ВНЗ.
12. Назвіть основні форми організації навчання у ВНЗ.
13. Назвіть види навчальних занять у вищих навчальних закладах.
14. Розкрийте сутність самостійної роботи студентів.
15. Як у ВНЗ здійснюється контроль щодо навчальних досягнень студентів?
16. Назвіть права та обов'язки студентів.
17. У чому сутність європейської кредитно-трансферної системи (ECTS)?
18. Охарактеризуйте професійну педагогічну діяльність.
19. Назвіть уміння, які необхідні для здійснення професійної педагогічної діяльності.
20. Назвіть основні здібності вихователя дошкільного навчального закладу.
21. Охарактеризуйте вимоги до особистості педагога системи дошкільної освіти.
22. Що таке педагогічна майстерність?

23. Назвіть декілька видатних прізвищ педагогів із дошкільної освіти, із працями яких ви вже ознайомилися.
24. Які є форми участі студентів ВНЗ у науково-дослідній роботі?
25. Чим відрізняється конспект першоджерел від використання цитат?
26. Які вимоги висуваються до написання реферату?
27. Розкрийте сутність національного характеру освіти й національного виховання згідно з Національною доктриною.
28. Як визначено у Національній доктрині стратегію мовної освіти?
29. Дайте коментар V розділу Національної доктрини «Освіта – рушійна сила розвитку громадянського суспільства».
30. Назвіть основні права студентів згідно Закону України «Про освіту» // Законодавство України про освіту. Збірник законів. – К. : Парламентське вид-во, 2002.

РОЗДІЛ 6. ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

1. Визначити, в чому полягає безперервний характер вищої освіти в Україні?
2. За законом України «Про вищу освіту» з'ясуйте основні поняття, які мають характеризувати вищу освіту країни.
3. Які типи вищих навчальних закладів визначено в Законі України «Про вищу освіту»?
4. У чому полягає призначення Базового компонента дошкільної освіти? Які особливості його змісту?
5. Перерахуйте основні документи, які регламентують функціонування системи дошкільної освіти в Україні. У чому їх специфіка?
6. Які типи дошкільних навчальних закладів визначено в Законі України «Про дошкільну освіту»?
7. Який з документів вищого навчального закладу регламентує організацію навчального процесу?
8. Чим навчання у вищій школі відрізняється від навчання в загальноосвітній школі?
9. У чому виражаються результати контролю знань, умінь і навичок студентів?
10. Які форми контролю навчальних досягнень студентів існують в університеті? Які їх особливості?
11. На що спрямована робота органів студентського самоврядування?
12. Кого в суспільстві прийнято називати педагогом? Які поняття є синонімами до терміна «педагог» або уточнюють його зміст?
13. Які компоненти входять до структури педагогічної діяльності вихователя?
14. Які особливості Вашого мотиву вибору професії вихователь ДНЗ?
15. У чому полягає подібність і відмінність функцій ДНЗ і вихователя?
16. Враховуючи необхідність здійснення індивідуального підходу до дитини в навчально-виховному процесі, з'ясуйте, який із стилів спілкування

авторитарний, ліберальний чи демократичний є складовою навчально-дисциплінарної, а який особистісно орієнтованої моделей навчання.

17. З'ясувати роль професіограми у фаховій підготовці вихователя ДНЗ.

18. Порівняти поняття «педагогічна майстерність» і «педагогічна компетентність». Знайти спільне і відмінне.

19. Які відомі Вам методи самостійної роботи доцільно використовувати під час організації аудиторних занять, а які поза ними?

20. Пригадайте основні правила користування бібліотекою. Які види каталогів знаходяться в бібліотеці?

21. Назвіть основні види конспектів. Проаналізуйте основні вимоги й правила конспектування.

22. Які виділяють методи роботи з книгою? Укажіть на їх особливості.

23. Що таке самооцінка особистості? Подумайте і вкажіть на її значення в процесі самовиховання.

24. Що варто розуміти під терміном «адаптація»? Пригадайте, чи легко Ви пристосовуєтеся до нових умов життя.

25. У чому полягає сутність навчальної роботи студентів в аудиторії на лекційному занятті?

26. Які особливості лекційного заняття у ВНЗ? Який, на Вашу думку, науковий доробок студентів є першим у навчально-дослідній роботі студентів? Обґрунтуйте власну думку.

27. Поміркуйте, чи варто Вам удосконалити власну культуру розумової праці. Викладіть власні думки в письмовому вигляді.

28. Обґрунтувати необхідність взаємозв'язку теоретичних знань і практичних умінь у фаховій підготовці студентів.

29. Визначити, що є основною базою практики для практичної підготовки студентів на спеціальності «дошкільна освіта».

30. З'ясувати, хто під час практики, крім методиста, є кваліфікованим і компетентним наставником студентів.

31. Поміркуйте та викладіть на папері власні думки щодо необхідності співпраці ВНЗ і дошкільного навчального закладу в процесі підготовки фахівця із дошкільної освіти.
32. Знайдіть в інших наукових джерелах відомості про ознайомчу практику й визначте її особливості та доцільність використання в навчально-виховному процесі ДНЗ.
33. На засадах яких державних освітніх документів ґрунтуються вимоги до сучасного вихователя дітей дошкільного віку?
34. Назвіть основні педагогічні цінності сучасного вихователя.
35. Які особистісні моральні якості потрібні вихователеві для роботи з дітьми?
36. Які вимоги висуваються до розвитку психічних пізнавальних процесів вихователя?
37. Що таке професійна компетентність вихователя дітей дошкільного віку?
38. Назвіть сфери компетенції вихователя дошкільного закладу.
39. Які функції має виконувати сучасний вихователь?
40. Змоделюйте професійний портрет сучасного вихователя ДНЗ.

Зразок контрольної роботи

1. Підкресліть правильну відповідь.

Основні завдання створення зони Європейської вищої освіти:

- а) введення двоциклового навчання, упровадження кредитно-трансферної системи, формування системи контролю якості освіти;*
- б) упровадження кредитно-трансферної системи, розширення мобільності студентів, викладачів;*
- в) формування системи контролю якості освіти, привабливість Європейської системи освіти.*

2. Підкресліть правильну відповідь.

Академічний ступінь, який присвоюється після завершення першого циклу за Болонською системою:

- а) спеціаліст;*
- б) магістр;*
- в) бакалавр.*

3. Підкресліть правильну відповідь.

Академічний ступінь, який присвоюється після завершення другого циклу за Болонською системою:

- а) спеціаліст;*
- б) магістр;*
- в) бакалавр.*

4. Підкресліть правильну відповідь.

Освітні принципи, за якими здійснюється навчально-виховна діяльність закладів освіти:

- б) науковий характер освіти, гуманізм, демократизм;*
- в) науковий, світський характер освіти, інтеграція з наукою та виробництвом, взаємозв'язок з наукою інших країн.*

5. Підкресліть правильну відповідь.

Загальноосвітні навчальні заклади, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти:

- а) середня загальноосвітня школа, коледж, ПТУ;*
- б) загальноосвітній навчальний заклад, спеціалізована школа, ліцей, колегіум, гімназія;*
- в) загальноосвітній навчальний заклад, гімназія, технікум.*

6. Підкресліть правильну відповідь.

Ефективні форми організації навчання у ВНЗ:

- а) лекція, практичні заняття, курсова робота;*
- б) лекція, семінарські та практичні заняття, самостійна та навчально-дослідна робота;*
- в) лекція, індивідуальні заняття, самостійна та навчально-дослідна робота.*

7. Підкресліть правильну відповідь.

Види лекцій:

- а) вступна, підсумкова, проблемна;*
- б) оглядова, тематична, інформаційна;*
- в) вступна, оглядова, тематична, підсумкова.*

8. Підкресліть правильну відповідь.

Форми контролю ЗУН студента:

- а) залік, екзамен, державний іспит;*
- б) екзамен, залік, курсова робота;*
- в) державний іспит, колоквиум.*

9. Підкресліть правильну відповідь.

Види читання науково-методичної літератури:

- а) попереднє, вибіркоче, конспектування;*
- б) попереднє, вибіркоче, аналітичне, повторне;*
- в) вибіркоче, змішане, ланцюжком, підсумкове.*

10. Підкресліть правильну відповідь.

Термін, якому відповідає визначення «Дослівно переданий текст із книги, що найбільш характерно відображає ту чи іншу думку автора»:

- а) анотація, тези;*
- б) рецензія, конспект;*

в) цитата.

11. Підкресліть правильну відповідь.

Основні форми самостійної роботи студентів:

- а) курсові проекти та індивідуальні завдання;*
- б) дипломні та курсові проекти;*
- в) індивідуальні завдання, курсові та дипломні проекти.*

12. Підкресліть правильну відповідь. Основні завдання

педагогічної практики:

- а) поглибити та закріпити теоретичні знання, накопичення досвіду практичної діяльності;*
- б) поглибити та закріпити теоретичні знання; розвивати педагогічну свідомість, формувати основні педагогічні вміння, навички;*
- в) накопичення досвіду практичної діяльності.*

ПОКАЗЧИКИ

ІМЕННИЙ ПОКАЗЧИК

- А. М. Богуш* 108, 111
А. Хуторський 108
В. А. Кан-Калік 82
В. І. Войтко 109
В. О. Сухомлинський 71
Г. В. Беленька 107, 108
Є. А. Аркін 111
К. Д. Ушинський 68
Л. О. Толстой 75
Платон 101
С. Русова 75, 109, 111
Т. І. Поніманська 109
Ф. Гребель 67, 75
Ш. Амонашвілі 78, 109
Я. А. Коменський 68

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЗЧИК

- Базовий компонент дошкільної освіти* 33
Безперервна система національного виховання 41
Виховання 93
Вища освіта 40, 56
Дистанційна освіта 56
Дошкільна освіта 31, 38
Закон України «Про вищу освіту» 46
Закон України «Про дошкільну освіту» 32
Закон України «Про освіту» 30, 44
Звітна конференція 106

Зміст дошкільної освіти 34

Консультація 62

Контроль знань 62, 64

Культура розумової праці 102

Лабораторне заняття 61, 64

Лекція 61, 64

Методи самовиховання 93

Методист із педпрактики 106

Мотив 73

Навчальний план 63

Настановча конференція 106

Науково-дослідницька робота 102

Освіта 26

Освітні послуги 56

Освітня діяльність 56

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма (ОПП) 57

Пам'ять 102

Педагог 73

Педагогічна діяльність 68, 73

Педагогічна майстерність 83

Педагогічна освіта 58, 63

Педагогічна практика 106

Педагогічна творчість 72, 73

Педагогічна техніка 70

Педагогічне спілкування 83

Педагогічні вміння 83

Педагогічні здібності 83

Педагогічні знання 83

Положення про дошкільний навчальний заклад 33

Професійна компетентність 57, 83, 114

Професійна компетентність вихователя 114
Професіограма 83
Професіоналізм вихователя 114
Режим дня 102
Рівні творчої діяльності вихователя 73
Самовиховання 93
Самоосвіта 93
Самостійна робота 93
Семінар 64
Семінарське заняття 61
Система дошкільної освіти 38
Система освіти в Україні 38
Спеціальність 57
Стиль педагогічного спілкування 83
Структура вищої освіти 57
Структура освіти в Україні 38
Творчість 73
Університет 57
Функції контролю 62

ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

1. Алханов А. Самостоятельная работа студентов / А. Алханов // Высшее образование в России. – 2005. – № 11. – С. 86–89.
2. Андрущенко В. Світоглядна культура сучасного вчителя : проблеми формування / В. Андрущенко, С. Дорогань // Освіта. – 2002. – № 31–32. – С. 5–8.
3. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світич. – 2006. – 304 с.
4. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І. Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 3–4. – С.157–162.
5. Болонський процес : Нормативно-п документи / Укл.: 3. І. Тимошенко, І. Г. Онищенко, А. М. Грехов, Ю. І. Палеха. – К., 2004.
6. Бурма Г. В. Педагогічна практика першокурсників : Методичні рекомендації для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» денної та заочної форми навчання / Г. В. Бурма, В. А. Суржанська, Л. М. Хільченко. – Х. : ТОВ «Курсор», 2007. – 25 с.
7. Вакуленко В. М. Готовність майбутнього педагога до практичної педагогічної діяльності / В. М. Вакуленко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : сер : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КДГІ, 2004. – Вип. 6, ч І. – С. 116–122.
8. Видт И. Е. Педагогическая культура : становление, содержание и смыслы / И. Е. Видт // Педагогика. – 2002. – № 3. – С. 3–6.
9. Головченко В. Правові засади виховання та захисту прав дитини / В. Головченко // Право України. – 2008. – № 5. – С. 88–91.
10. Гришина И. К проблеме разработки концепции профессиональной компетентности педагога / И. Гришина // Дошкільна освіта. – 2005. – № 2 (8). – С. 12–15.
11. Гура О. І. Педагогіка вищої школи : вступ до спеціальності : Навч. посібник / О. І. Гура. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

12. Державна програма «Вчитель» // Директор школи. – 2002. – № 23–24 (червень). – С. 3–23.
13. Дошкільна освіта : словник-довідник / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. – 324 с.
14. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001. – № 2402. – 111 с.
15. Заводяний В. Рейтинг – система оцінювання успішності студентів / В. Заводяний, В. Заводяний // Рідна школа, 2001 – № 1. – С. 45.
16. Закон України «Про вищу освіту» II Освіта. – 2002. – 20–27 лютого. – С. 5–12.
17. Закон України «Про вищу освіту» : науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : МОН України, 2002. – 328 с.
18. Зварич І. Засади педагогічного контролю й оцінювання знань студентів / Ірина Зварич // Рідна школа. – 2002. – № 10 – С. 19–21.
19. Іздепська В. Ціннісні орієнтації в контексті духовного світу студентства / В. Іздепська // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 15–18.
20. Компетентнісний підхід у сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
21. Кручек В. Модель особистості сучасного педагога як носія культури педагогічної взаємодії / В. Кручек // Вісник книжкової палати. – 2009. – № 1. – С. 46–49.
22. Коротаєва Е. Дидактика активного розвитку : учебный диалог со студентами / Е. Коротаєва // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 1. – С. 102–107.
23. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні : інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
24. Концепція Державної цільової Програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – № 9. – С. 3–4.
25. Коротаєва И. Будущие воспитатели : ценности профессии педагога / И. Коротаєва // Дошкольное воспитание. – 2011. – №5. – С. 100–103.

26. Кукушин В. С. Теория и методика воспитания / В. С. Кукушин. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 508, [1] е.: ил. – (Высшее образование).
27. Лещенко М. П. Педагогічна майстерність учителя в альтернативних формах навчання : дорога до дитячих сердець / М. П. Лещенко // Вісн. Житомир, держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 24. – С. 12–17.
28. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності) : Навчальний посібник / Д. С. Мазоха. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
29. Мазаракі А. А. Модернізація вищої освіти на основі інноваційних технологій / А. А. Мазаракі // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002. – Харків : «ОВС», 2002. – Ч. 2. – С. 17–27.
30. Миленко В. Я все сумею! / В. Миленко, В. Гава // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 3. – С. 108 – 115.
31. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Боголюбаш, К. М. Левківський. – К., 2004. – 24 с.
32. Мономах Володимир. Поучения. Бібліографічний нарис / Володимир Мономах. – Львів: «Фенікс», 2001. – 37 с.
33. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / Упор. О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 404 с.
34. Положення про організацію начального процесу у вищих навчальних закладах Освіта України : нормативно-правові документа. – К. : Міленіум, 2001. – С. 382–399.
35. Поніманська Т. І. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти / Т. І. Поніманська (Дошкільна педагогіка). – К., 2004. – 456 с.
36. Портных В. О воспитании самостоятельности студентов / Портных // Высшее образование в России. – 2006. – № 7. – С.155–157.
37. Про застосування Типових штатних нормативів ДНЗ. Спільний лист МОН та Профспілки працівників освіти і науки України // Дошкільне виховання. – 2011. – № 3. – С. 5–7.

38. Решетник П. М. Професійна освіта і компетентність / П. М. Решетник, Н. Г. Батечко // Науковий вісник НАУ. – 2005. – № 88. – С. 157.
39. Руднева О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей в правовій системі України / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 7. – С. 21–25.
40. Савченко М. 45-річчя Декларації прав дитини та 15-річчя Конвенції ООН про права дитини / М. Савченко // Історія України. Правознавство. – 2004. – № 41. – С. 23–27.
41. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя : Монографія / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 112 с.
42. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : видав. Європ. ун-т, – 57 с.
43. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 2-е вид. / М. М. Фіцула. – Тернопіль : навчальна книга - Богдан, 2003. – 136 с.
44. Червинська О. Інформаційні технології – в освітній процес / О. Червинська // Дошкільне виховання: 2011. – № 1. – С. 12–15.
45. Чорна К. Основи інформаційної культури / К. Чорна // Шкільна бібліотека. – 2006. – № 7. – С. 62.

ЛІТЕРАТУРА ДОДАТКОВА

1. Абдуллина О. А. Педагогическая практика студентов / О. А. Абдулина, Н. Н. Загрязкина. – М. : Просвещение, 1989. – 175 с.
2. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий / В. С. Аванесов. – М. : Центр тестирования, 2002. – 240 с.
3. Андрущенко В. Теоретико-методологічні засади реформування вищої освіти в Україні / В. Андрущенко // Педагогічна газета. – 2000. – № 12 (грудень). – С. 1–3.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія : підручник для студентів, аспірантів / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 500 с.
5. Алексюк А. М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навчальний посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, І. І. Підкасистий, В. А. Козиков та ін. – К : ІСДО, 1993. – 336 с.
6. Арват Ф. С. Культура спілкування : навчально-методичний посібник / Ф. С. Арват, С. І. Коваленко та ін. – К. : ІЗМН., 1997. – 328 с.
7. Беленька Г. Дещо про педагогічну компетентність / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2001. – № 12. – С. 24.
8. Бендюков М. А. Ступени кар'єри : азбука профориєнтації / М. А. Бендюков, Н. Л. Соломин. – Спб. : Речь, 2007. – 240 с.
9. Берека В. С. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти : теорія і методика : Монографія / В. С. Берека; За ред. А. Й. Сиротенка. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 482 с.
10. Богданова А. Психологія організації творчого педагогічного процесу / А. Богданова, С. Борисов // Завуч. – 2001. – № 6. – С. 6–9.
11. Болонський процес : Модель структури додатка до диплома / Укладачі : З. І. Тимошенко, І. Г. Оніщенко, А. М. Греков, Ю. І. Пелеха. – К: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 102 с.
12. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «КОМПАС», 1997. – 64 с.

13. Бурма Г. В. Організація проведення педагогічної практики студентів факультету дошкільного виховання ХДПУ ім. Г. С. Сковороди : Навчально-методичний посібник для студентів дошкільного факультету ХДПУ імені Г. С. Сковороди / Г. В. Бурма, О. У. Холтобіна, В. А. Суржанська, Л. М. Хільченко, за ред. В. І. Євдокимова. – К. : Науковий світ, 2001. – 41 с.
14. Бурма Г. В. Методично-педагогічна практика студентів факультету дошкільного виховання : Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільне виховання» денна та заочна форма навчання ХДПУ імені Г. С. Сковороди / Г. В. Бурма, О. У. Холтобіна, В. А. Суржанська, Л. М. Хільченко, П. Галушко. – К. : Знання, 2002. – 49 с.
15. Буряк В. Бюджет часу студента / В. Буряк // Рідна школа. – 2007. – №5. – С. 15–18.
16. Гринькова В. Аксиологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя / В. Гринькова // Шлях освіти. – 2002. – № 6. – С. 2–6.
17. Губанова М. И. Организационные формы обучения : практические задания, опорные конспекты, блок-схемы : учебно-методическое пособие / сост. М. И. Губанова, О. А. Брель. – Кемерово : ООО «Компания ЮНИТИ», 2007. – 64 с.
18. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К., 1994. – 62 с.
19. Державний стандарт України ДСГУ 3739-98 : Положення про ведення державного класифікатора ДК – 003 «Класифікатор професій». – К. : Держстандарт України, 1998.
20. Дитина : Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку. – К. : «Богдана», 2004. – 232 с.
21. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. – Запоріжжя : ЛПС, 2000. – 268 с.: іл.
22. Досконалення змісту й технологій оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог Європейської асоціації : Матеріали

- регіонального науково-практичного семінару / За ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль : вид-во ТИПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 160 с.
23. Драч І. І. Психолого-педагогічні втілення модульно-рейтингової системи / І. І. Драч // Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22. – С. 57–61.
24. Євтух М. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя / М. Євтух // Педагогічна газета. – 2002. – № 8–9. – С. 7.
25. Жук Ю. Досконалий навчальний план – основа підготовки висококваліфікованих спеціалістів : Пропозиції щодо виходу з перевантаження студента, викладача і покращення підготовки спеціалістів і магістрів / Ю. Жук // Освіта. – 2001. – С. 3.
26. Захист і забезпечення прав дітей : тематична Державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2001 року. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. – 160 с.
27. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28.
28. Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів / За ред. проф. М. І. Панова. – Харків : Гриф, 2003. – 336 с.
29. Золотухін Г. Освіта – не товар, студенти – не покупці / Г. Золотухін // Соціальна психологія. – 2005. – № 1. – С. 14–35.
30. Зязюн І. А. Інтелектуальний творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта : проблеми пошуки, перспективи. – К. : Віпол, 2000. – С. 32.
31. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
32. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – 304 с.
33. Климковська Н. Захисту дитинства бракує стратегії / Н. Климковська // Демократична Україна. – 2011. – С. 7.

34. Ковалев А. П. Педагогические системы : оценка текущего состояния и управления / А. П. Ковалев. – Харьков : Изд-во ХГУ, 1990. – 286 с.
35. Коваленко О. Е. Тестові завдання як засіб діагностування студентів / О. Е. Коваленко, Є. В. Шматков, Н. А. Шишечко // Проблеми освіти. – 2001. – Вип. 26. – С. 33–40.
36. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підруч. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К. : Правова єдність, 2008. – 350 с.
37. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.
38. Конвенція МОП № 182 «Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці» від 17 червня 1999 р. ратифікована Україною 5 жовтня 2000 р.
39. Коровайченко Ю. М. *Aima mater*, або як стати справжнім студентом [Текст : (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. – К. : «ВМУРОЛ», 2003. – 115 с., – (Путівник в країну «Студентство»).
40. Корсак К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів : монографія / К. В. Корсак. – К. : МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
41. Конституція України. – 28.06.1996.
42. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. – К. : Школяр, 1997. – 150 с.
43. Кремень В. Г. Освіта і наука України : шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
44. Кузнецов О. А. Техника быстрого чтения / О. А. Кузнецов, Л. Н. Хромов. – М. : Книга, 1997. – 109 с.
45. Кукушин В. С. Введение в педагогическую деятельность : Учебн. пособие. Серия «Педагогическое образование» / С. Кукушин. – Ростов н/Д : Изд. центр «МарТ», 2002. – 224 с.

46. Кучерявий О. Г. Особливості формування в майбутніх педагогів дошкільних закладів і початкових класів інтересу до професійного самовиховання / О. Г. Кучерявий // Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : збірник наук, праць / ред. кол. Н. В. Гузій (відп. ред.) та ін. – К. : ПНУ, 1999. – С.239–242. – Вип. 3.
47. Лезер Ф. Рациональное чтение : более быстрое и основательное / Ф. Лезер. – М. : Педагогика, 1980. – 160 с.
48. Макаренко А. С. Твори : в 7-ми т. – Т. 5. – К. : Рад школа. – 1954. – 288 с.
49. Матрос Д. М. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий образовательного мониторинга / Д. М. Матрос, Д. М. Полев, Н. Н. Мельникова // Школьные технологии. – 2000. – № 3. – С. 5–14.
50. Машкіна Л. А. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вихователів дітей дошкільного віку. Навчальна програма та методичні рекомендації щодо її реалізації / Л. А. Машкіна. – Хмельницький: Вид-во ХГПІ, 2002. – 58 с.
51. Мижерико В. А. Введение в педагогическую деятельность : учеб. пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Мижериков, М. Н. Ермоленко. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 268 с.
52. Навчальна програма курсу «Загальна педагогіка».
53. Навчальна програма курсу «Загальна психологія».
54. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих навчальних закладів» від 15.07.1996. – № 245.
55. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України» від 02.09.2008. – № 802.
56. Нечепоренко Л. С. Совершенствование общепедагогической подготовки учителя в университете / Нечепоренко Л. С. – Х. : Основа, 1990. – 135 с.
57. Новиченко Т. В. К вопросу о синергетике образования / Т. В. Новиченко // Виховання і культура, 2001. – № 1. – С. 24–26.

58. Овчарук О. В. Результата емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під. заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 59–65.
59. Оптимізація навчально-виховного процесу: педагогічні інновації / А. Підласий // Освіта і Управління. – 2000. – Т. 3. – № 4. – С. 59–68.
60. Кузьминський А. І. Педагогіка вищої школи [Текст] : навчальний посібник / А. І. Кузьминський. – К. : Знання, 2005. – С. 268–308.
61. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
62. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии XXI века / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; Киев : Ваклер, 2000. – 352 с.
63. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – К. : МОНУ – 2001. – № 13. – С. 6–32.
64. Роботова А. С. Введение в педагогическую деятельность : учебное пособие / А. С. Роботова, Т. В. Леонтьева и др. – М. : Академия, 2000. – 208 с.
65. Рувинский Л. И. Введение в специальность: учебное пособие для студентов пед. институтов / Л. И. Рувинский, В. А. Кан-Калик, Д. М. Гришин и др. – М., 1998, гл. 4. – С. 86–102.
66. Савчин М. В. Свобода і відповідальність особистості // Психологія і суспільство. – 2007. – № 4. – С. 73–80.
67. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки : діяльнісний чи особистісний підхід? / В. А. Семиченко // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : Монографія / За ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – С. 176–203.
68. Семиченко В. А. Теоретические и методические основы профессионального самовоспитания студентов вуза / Под общ. ред. В. А. Семиченко. – М. : ХГПИ, 2001. – 253 с.

69. Семиченко В. А. Моделивання структури педагогічної діяльності / В. А. Семиченко. – КДП – Ялта : НМЦ Надія, 2000. – 76 с.
70. Станкин М. И. Профессиональные способности педагога : Акмеология воспитания и обучения. Академия пед и соц. наук / М. И. Станкин. – С. : Флинта, 1998. – 386 с.
71. Стефаненко П. Використання нейронних мереж у процесі дистанційного навчання у вищій школі / П. Стефаненко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 4. – С. 23–31.
72. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1971. – С. 86–108.
73. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. / В. О. Сухомлинський. – Київ, «Радянська школа», 1977. – С. 9–282.
74. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський. – К., 1972. – 132 с.
75. Тестова форма контролю в навчально-виховному процесі. ХМК, 1998. – 40 с.
76. Типове положення про атестацію педагогічних працівників затверджено наказом МОН України від 06.10.2010. № 930 // Дошкільне виховання. – 2011. – № 3. – С. 10–14.
77. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей». – 2005 від 11.07 № 1086.
78. Уйсімбаєва Н. В. Науково-дослідницька діяльність як чинник зростання професійної компетентності / Н. В. Уйсімбаєва // Рідна школа. – 2006. – № 4. – С. 3–7.
79. Федорук П. І. Адаптивні тести : статистичні методи обробки результатів тестового контролю знань / П. І. Федорук // Математичні машини і системи. – 2007. – № 3, 4. – С. 122–138.
80. Фініков Т. Сучасна вища освіта : світові тенденції і Україна / Т. Фініков. – К. : Таксон, 2002. – 176 с.

81. Фокин Ю. Г. Преподавание и воспитание в высшей школе : Методология, цели и содержание, творчество : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 224 с.
82. Фоменко І. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності / І. Фоменко // Відкритий урок. – 2009. – № 1. – С. 55–56.
83. Фунтікова О. О. Лекція як форма навчання студентів у ВНЗ / О. О. Фунтікова // Журнал «Держава та регіони». Серія Право. – 2008. – № 1. – С. 157–161.
84. Хуторской А. В. Современная дидактика : учебник для вузов / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
85. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школы : Учебное пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
86. Щербакова Е. И. Влияние тендерных стереотипов на процесс нравственного воспитания / Е. И. Щербакова, О. Д. Сидельникова // Известия академии педагогических и социальных наук : материал научно-практической конференции. – М., 2010. – С. 623–627.
87. Щербакова Е. И. Духовно-нравственные аспекты профессиональной подготовки будущих педагогов дошкольного образования / Е. И. Щербакова, Е. Г. Брежнева // Известия академии педагогических и социальных наук : материал научно-практической конференции. – М., 2010. – С. 631 – 634.
88. Щербакова Е. И. Профессиональная подготовка будущего педагога в системе дошкольного образования / Е. И. Щербакова, Е. Г. Брежнева // Пути и средства, возможности модернизации образовательной системы : материалы научно-практической конференции. – М., 2009. – С. 119–123.
89. Щербакова К. І. Вступ до спеціальності : навчальний посібник / К. І. Щербакова. – К. : Вища школа, 1990. – С. 36–47.
90. Шулик Г. О. Педагогічна практика : Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів / Г. О. Шулик, В. І. Шулик. – К. : Науковий світ, 2000. – 143 с.

91. Ярмаченко М. Д. Основні педагогічні категорії / М. Д. Ярмаченко // Педагогіка і психологія. – К. : Педагогічна думка, 1998. – № 4 (21). – С. 5.
92. Ястремська О. Підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації / О. Ястремська // Вища школа. – К., 2010. – № 10. – С. 114–125.
93. Яценко И. Подготовка специалистов в системе «бакалаврат-магистратура» / И. Яценко // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 4. – С. 34–38.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра дошкільної освіти

РЕФЕРАТ

СУЧАСНИЙ ВИХОВАТЕЛЬ ДЛЯ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА

студентки 1-го курсу
психолого-педагогічного
факультету
спеціальності «Дошкільна
освіта»

Гай Надії Миколаївни

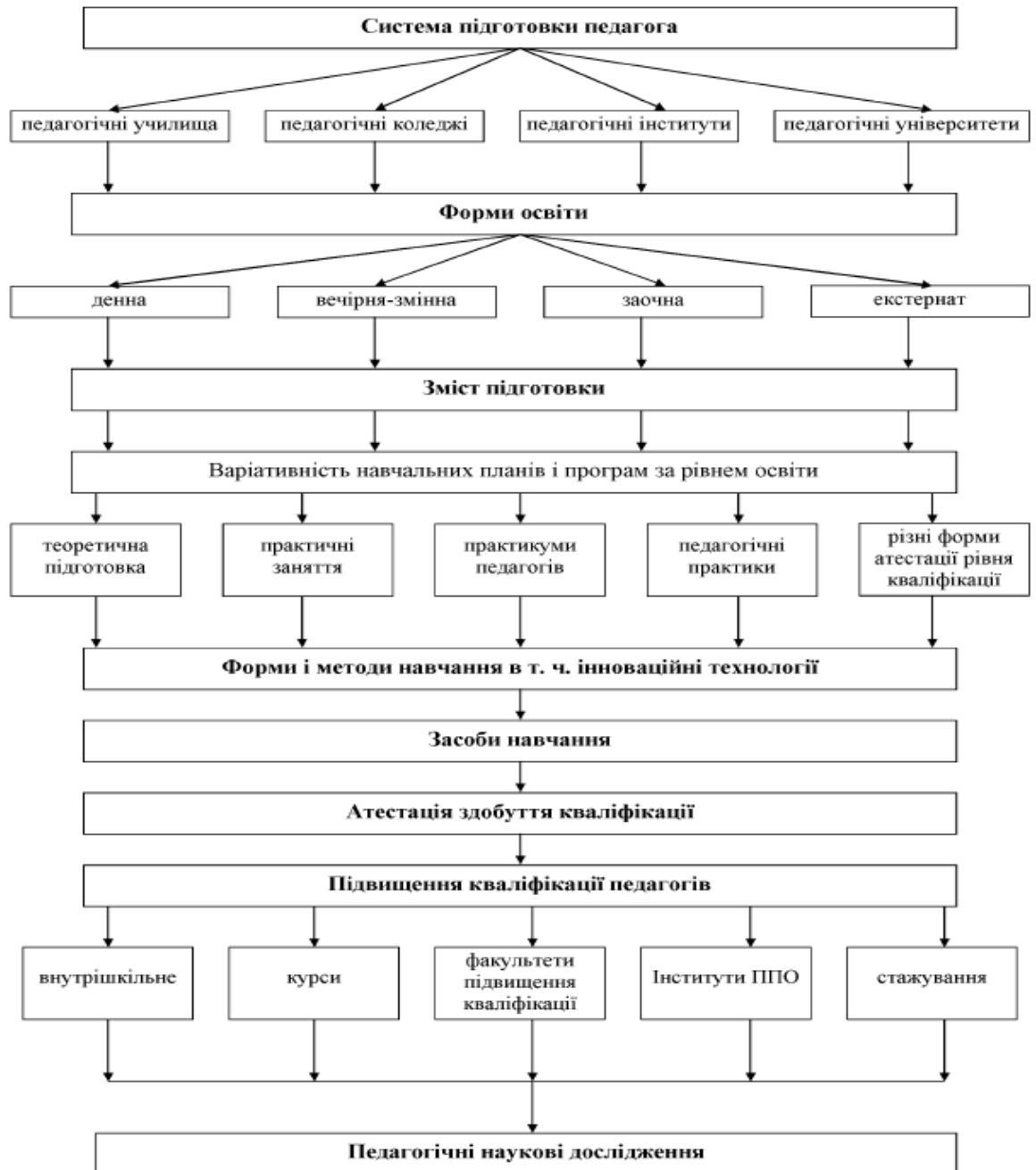
Науковий керівник:
к.пед.н., доц. Ковшар О.В.

Кривий Ріг – 2013

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ РЕФЕРАТУ**ЗМІСТ**

ВСТУП.....	3
1. Особистість вихователя в дошкільному закладі.....	4
2. Значення дошкільного дитинства у розвитку особистості.....	7
3. Яким має бути сучасний вихователь для сучасного дошкільника.....	9
Висновки.....	12
Література.....	14

Підготовка педагогічних кадрів в Україні

Концепція педагогічної освіти

Схвалено колегією Міністерства освіти України

23 грудня 1998 року протокол № 17/1-5.

Вихідні положення.

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників. Педагогічна освіта покликана забезпечувати формування вчителя, який здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в закладах освіти різного типу.

Це зумовлює необхідність осмислити вітчизняний та зарубіжний досвід функціонування системи педагогічної освіти, визначити нові підходи до її організації і розробити концепцію як стратегічний напрямок розвитку педагогічної освіти в Україні.

Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації педагогічної освіти ґрунтуються на основних засадах Конституції України, Закону України «Про освіту», національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), цільової комплексної програми «Вчитель» та державних нормативних документах.

Основними завданнями педагогічної освіти є:

- створення цілісної системи безперервної педагогічної освіти з урахуванням вітчизняного досвіду, національних традицій і тенденцій розвитку світових освітніх систем;
- підготовка педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства;
- організація профорієнтаційної роботи та відбору здібної молоді для навчання у вищих педагогічних навчальних закладах;

- розробка і запровадження державних стандартів педагогічної освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти всіх форм власності;
- удосконалення мережі закладів педагогічної освіти, інтеграція вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації та закладів післядипломної освіти з метою створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників;
- формування державного замовлення на підготовку педагогічних працівників;
- створення нового покоління навчально-методичної літератури з фахових; психолого-педагогічних навчальних дисциплін, методик навчання, менеджменту освіти тощо для вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти;
- об'єднання зусиль науковців вищих навчальних закладів, АПН України, НАН України, творчих педагогічних об'єднань, громадських організацій, практичних працівників для розробки актуальних проблем педагогічної освіти;
- визначення змісту освіти для психолого-педагогічної підготовки фахівців з непедагогічних спеціальностей;
- сприяння просвітницькій роботі серед населення з проблем сімейного виховання, організації дозвілля молоді, здорового способу життя тощо.
- Педагогічна освіта України базується на таких основних принципах:
 - відповідність освіти потребам особи, суспільства і держави;
 - пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей у формуванні педагога;
 - цілісність у формуванні особистості педагога як гідного громадянина України;
 - фундаменталізація професійної підготовки;
 - гуманістична спрямованість;
 - демократизм;

- випереджувальний характер;
- ступеневість;
- безперервність;
- варіативність;
- інноваційність;
- відкритість досягненням вітчизняної та світової науки, культури, освітньої практики.

Система педагогічної освіти.

Педагогічна освіта – це складна система, яка включає:

- мережу відповідних навчальних закладів, науково-дослідних і методичних установ та управління ними;
- діяльність навчальних закладів з професійної орієнтації молоді, підготовки майбутніх педагогів та післядипломної освіти педагогічних працівників (учителів, вихователів, соціальних педагогів, практичних психологів, дефектологів):
- сукупність державних стандартів освіти, які визначають вимоги до підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів: перелік спеціальностей; освітньо-кваліфікаційні характеристики; нормативну частину змісту освіти (освітньо-професійні програми і навчальні програми дисциплін) та засоби діагностики якості освіти.
- Педагогічна освіта реалізується через:
 - профорієнтаційно-пропедевтичну підготовку;
 - підготовку педагогічних працівників за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;
 - післядипломну професійну освіту.

Профорієнтаційно-пропедевтична підготовка здійснюється у педагогічних класах і гуртках, школах юного педагога, ліцєях та гімназіях інтернатного типу, факультетах майбутнього вчителя, на підготовчих відділеннях і курсах при вищих педагогічних закладах освіти тощо.

Робота з професійної орієнтації та відбору молоді на педагогічні спеціальності організовується вищими педагогічними навчальними закладами та іншими вищими навчальними закладами, які здійснюють підготовку педагогічних працівників, спільно з органами управління освітою, загальноосвітніми школами, дошкільними і позашкільними закладами освіти і громадськими організаціями.

Підготовка педагогічних працівників здійснюється у профільних вищих навчальних закладах – педагогічних училищах, технікумах, коледжах, інститутах, університетах. За умови виконання вимог державного стандарту підготовки педагогічних фахівців їх можуть готувати також класичні університети та інші вищі навчальні заклади третього і четвертого рівнів акредитації.

Педагогічні училища і технікуми готують педагогічних працівників з окремих спеціальностей і, враховуючи специфіку підготовки педагогів з цих спеціальностей, здійснюють прийом на основі базової загальної середньої освіти.

Вони функціонують як самостійні навчальні заклади, так і можуть бути структурними підрозділами педагогічних університетів та інститутів, класичних університетів.

Педагогічні коледжі готують педагогів зі спеціальностей, з яких здійснюється підготовка педагогічних працівників у педагогічних училищах і технікумах, але на базі повної загальної середньої освіти.

Вони функціонують як самостійні навчальні заклади, також можуть бути структурними підрозділами педагогічних університетів та інститутів, класичних університетів.

Педагогічні училища, технікуми і коледжі належать до комунальної власності і підпорядковані безпосередньо Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Вони можуть також створюватися на основі недержавної форми власності.

Педагогічні університети та інститути — самостійні вищі педагогічні навчальні заклади, що здійснюють підготовку педагогічних працівників за поєднаними (подвійними) спеціальностями на базі повної загальної середньої освіти або певних освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти. В їх структуру можуть входити педагогічні училища, технікуми, коледжі та інші навчальні заклади.

Педагогічні університети та інститути належать до державної власності і підпорядковані Міністерству освіти України. Можуть створюватися також педагогічні університети та інститути недержавної форми власності.

Класичні університети та інші вищі навчальні заклади четвертого рівня акредитації можуть готувати педагогічних працівників для загальноосвітніх шкіл, дошкільних і позашкільних закладів за умови виконання вимог державних стандартів педагогічної освіти. Ці вищі навчальні заклади повинні мати у своїй структурі підрозділи для забезпечення психолого-педагогічної, методичної й практичної підготовки майбутніх педагогів.

Класичні університети та інші вищі навчальні заклади четвертого рівня акредитації можуть готувати педагогічних працівників як за поєднаними (подвійними) спеціальностями, так і присвоювати кваліфікацію педагога з однієї спеціальності.

Післядипломна професійна освіта передбачає безперервне фахове вдосконалення педагогічних працівників, забезпечує поглиблення, розширення, оновлення їх професійних знань, умінь і навичок на основі здобутої раніше професійної підготовки та набутого практичного досвіду. Вона здійснюється: Державною академією керівних кадрів освіти; закладами післядипломної педагогічної освіти Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлінь освіти обласних, Київської і Севастопольської міських держадміністрації підрозділами вищих навчальних закладів (філіалами, факультетами, відділеннями та ін.); через аспірантуру, докторантуру, самоосвіту.

З метою забезпечення безперервної педагогічної освіти, реалізації наступності у здобутті вищого освітньо-кваліфікаційного рівня та творчої співпраці в галузі педагогічної науки, педагогічні училища, технікуми, коледжі, інститути, університети, класичні університети та інші вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку педагогічних працівників, заклади післядипломної педагогічної освіти можуть об'єднуватися в навчальні, навчально-наукові комплекси, створювати філіали кафедр, лабораторій тощо.

Державні стандарти педагогічної освіти розробляються Міністерством освіти України для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і затверджуються в установленому порядку, їх зміст визначається, виходячи з вимог підготовки педагогічних працівників.

Виконання вимог Державних стандартів педагогічної освіти є обов'язковим при присвоєнні кваліфікації педагогічного працівника з відповідної спеціальності.

Управління системою педагогічної освіти здійснюється центральним органом державної виконавчої влади в галузі освіти – Міністерством освіти України. До органів державного управління педагогічною освітою відносяться також Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, у підпорядкуванні яких перебувають педагогічні коледжі, училища, технікуми, заклади післядипломної педагогічної освіти та інші вищі педагогічні навчальні заклади, що належать до комунальної власності.

Державне управління педагогічною освітою поєднується з самоврядуванням, що здійснюється через колегіальні органи управління вищих навчальних закладів.

Спеціальності та спеціалізації з підготовки педагогічних працівників

Перелік спеціальностей педагогічного напрямку формується, виходячи з:

- освітніх рівнів;
- видів педагогічної діяльності.

Із спеціальностей, за якими здійснюється підготовка педагогічних працівників для відповідних освітніх рівнів (дошкільна освіта, початкова середня освіта, базова і повна загальна середня освіта), надається кваліфікація вихователя дітей дошкільного віку, вчителя початкової школи та вчителя основної і старшої школи.

Спеціальності, що формуються за видами педагогічної діяльності, передбачають підготовку фахівців для різних типів навчально-виховних закладів та установ (соціальний педагог, практичний психолог, дефектолог, менеджер освіти тощо). Кваліфікація менеджера освіти здобувається на базі повної вищої педагогічної освіти.

Враховуючи необхідність підготовки педагогічних працівників до роботи в основній та малокомплектній старшій загальній середній школах, забезпечення конкурентоздатності на ринку праці, навчання майбутніх педагогів у педагогічних навчальних закладах здійснюється за поєднаними (подвійними) спеціальностями. Спеціальності поєднуються з урахуванням спорідненості галузей наук, що відображаються в шкільних навчальних предметах, видів педагогічної діяльності в середній школі, дошкільних і позашкільних навчальних закладах та обсягу часу передбаченого на вивчення відповідних шкільних навчальних предметів.

Для підготовки педагогічних працівників до викладання у середніх навчальних закладах різного типу небазових шкільних навчальних предметів, проведення позашкільної роботи та врахування професійних потреб замовника і задоволення особистісних освітніх інтересів студентів на відповідних спеціальностях запроваджуються спеціалізації. Особливість педагогічних спеціалізацій полягає в тому, що вони передбачають як поглиблений зміст відповідних спеціальностей, так і забезпечують необхідну фахову підготовку з новітніх напрямків сучасної науки (екологія, валеологія, економіка тощо). Спеціалізації вводяться на відповідних спеціальностях з урахуванням їх органічної спорідненості.

Варіанти поєднання спеціальностей, перелік спеціалізацій і їх поєднання із спеціальностями чи включення у відповідні спеціальності визначається Міністерством освіти України в установленому порядку.

Ступеневість вищої педагогічної освіти

Підготовка педагогічних працівників з вищою освітою здійснюється за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями:

- молодший спеціаліст;
- бакалавр;
- спеціаліст, магістр.

Молодший спеціаліст – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів основами соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних і фахових знань; має вміння та навички їх практичного застосування для вирішення типових професійних завдань, що передбачені для посад учителів, вихователів у галузі освіти.

Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника «Молодший спеціаліст» здобувається у педагогічних училищах і технікумах. Вищі навчальні заклади третього і четвертого рівнів акредитації можуть здійснювати підготовку молодших спеціалістів, якщо в їхній структурі є педагогічне училище або технікум.

Підготовка молодших спеціалістів у педагогічних училищах і технікумах здійснюється на основі базової загальної середньої освіти. Термін навчання – чотири роки. Особам, які навчаються у педагогічних училищах і технікумах на основі базової загальної середньої освіти видається атестат про повну загальну середню освіту.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки молодшого спеціаліста, отримують державний документ встановленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст».

Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» здійснюється за такими однопрофільними спеціальностями;

- дошкільне виховання;
- початкове навчання;
- педагогіка і методика середньої освіти (музика, образотворче мистецтво, хореографія, фізична культура, трудове навчання).
- випускникам педагогічних училищ і технікумів із зазначених спеціальностей присвоюються відповідно такі кваліфікації:
 - вихователь дітей дошкільного віку;
 - вчитель початкової школи;
 - вчитель основної школи (вказується назва шкільного навчального предмета).

Бакалавр – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів фундаментальними соціально-гуманітарними, психолого-педагогічними і фаховими знаннями; має вміння та навички для здійснення навчально-виховного процесу в закладах освіти і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для посад учителів, вихователів, практичних психологів, соціальних педагогів і дефектологів у галузі освіти.

Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника «Бакалавр» здобувається у педагогічних коледжах, інститутах та університетах. Кваліфікація педагога зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня може також здобуватися в класичних університетах або інших вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації за умови виконання вимог державного стандарту підготовки педагогічних працівників.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки бакалавра, отримують державний документ встановленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» і базової вищої освіти.

Підготовка бакалаврів у педагогічних коледжах на базі повної загальної середньої освіти здійснюється протягом чотирьох років; на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» за однойменною спеціальністю – протягом одного-двох років (з урахуванням особливостей спеціальності).

Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» у педагогічних коледжах здійснюється з таких однопрофільних спеціальностей:

- дошкільне виховання;
- початкове навчання;
- педагогіка і методика середньої освіти (музика, образотворче мистецтво, хореографія, фізична культура, трудове навчання);
- соціальна педагогіка.
- випускникам коледжів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» з названих спеціальностей присвоюється кваліфікація з зазначенням відповідного виду професійної діяльності:
 - вихователь дітей дошкільного віку;
 - вчитель початкової школи;
 - вчитель основної школи (вказується назва шкільного навчального предмета);
 - соціальний педагог.

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» за спеціальностями «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Педагогіка і методика середньої освіти (музика, образотворче мистецтво, хореографія, фізична культура, трудове навчання)», «Соціальна педагогіка», «Дефектологія» у педагогічних інститутах та університетах, враховуючи подвійність педагогічних спеціальностей, здобувається з однієї (першої) спеціальності з присвоєнням кваліфікації «Бакалавр педагогічної освіти» із зазначенням відповідного виду професійної діяльності за першою спеціальністю;

- вихователь дітей дошкільного віку;

- вчитель початкової школи;
- вчитель основної школи (вказується назва шкільного навчального предмета);
- соціальний педагог;
- дефектолог-вихователь.

Термін навчання – чотири роки.

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти (українська мова і література, мова і література, історія, фізика, біологія, географія, хімія, математика)» здобувається з першої спеціальності з присвоєнням кваліфікації бакалавра відповідного напрямку підготовки (бакалавр історії, фізики тощо) і вчителя основної школи.

Бакалаври – випускники класичних університетів або інших вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації із спеціальностей, передбачених Переліком, можуть здобути кваліфікацію вчителя основної школи за умови виконання вимог державного стандарту підготовки педагогічних працівників.

Спеціаліст – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями, пройшов методичну та практичну підготовку; готовий до викладання двох базових і одного-двох небазових шкільних предметів або виконання інших функцій у навчально-виховних закладах; набув досвіду вирішення складних професійних завдань, передбачених для посад учителів, вихователів, практичних психологів, соціальних педагогів і дефектологів у галузі освіти.

Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника «Спеціаліст» здобувається у педагогічних інститутах та університетах. Кваліфікація педагога зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня може також здобуватися в класичних університетах або інших вищих навчальних закладах

четвертого рівня акредитації за умови виконання ними вимог державного стандарту підготовки педагогічних працівників.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки спеціаліста, отримують державний документ встановленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» і повної вищої освіти.

Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» у педагогічних інститутах та університетах здійснюється на базі: повної загальної середньої освіти, освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст» і «Бакалавр».

Термін навчання на базі повної загальної середньої освіти за поєднаними (подвійними) спеціальностями з отриманням після чотирьох років навчання кваліфікації бакалавра з першої спеціальності становить п'ять років.

Термін навчання на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» за однопрофільними спеціальностями становить два-три роки, за подвійними – три-чотири роки. Термін навчання на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» становить один рік (для окремих спеціальностей, за погодженням з Міністерством освіти України, термін навчання може бути встановлений тривалістю півтора року).

Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» здійснюється з усіх спеціальностей педагогічного напрямку та спеціальностей інших напрямів, за якими Переліком передбачається здобуття педагогічної кваліфікації.

Фахівцям освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» присвоюються такі кваліфікації:

- вихователь дітей дошкільного віку, організатор дошкільного виховання;
- вчитель початкової школи;
- вчитель основної і старшої школи (вказується назва шкільних навчальних предметів і спеціалізацій);
- дефектолог (вказується вид професійної діяльності);

- соціальний педагог (вказується спеціалізація);
- практичний психолог у закладах освіти.

Підготовку педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» за поєднаними (подвійними) спеціальностями можуть здійснювати також класичні університети або інші вищі навчальні заклади четвертого рівня акредитації за умови виконання вимог державних стандартів.

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів поглибленими фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями інноваційного характеру; набув досвіду застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних педагогічних і науково-дослідних завдань у галузі середньої і вищої освіти.

Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника «Магістр» здобувається у педагогічних університетах та інститутах (із спеціальностей, акредитованих за четвертим рівнем). Кваліфікація педагога зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня може також здобуватися в класичних університетах або інших вищих навчальних закладах четвертого рівня акредитації за умови виконання ними вимог державного стандарту підготовки педагогічних працівників.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки магістра, отримують державний документ встановленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» і повної вищої освіти. Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» здійснюється на базі: освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» і «Спеціаліст».

Підготовка магістрів з педагогічних спеціальностей може здійснюватися для науково-педагогічної і науково-дослідної діяльності.

Особи, які пройшли магістерську підготовку за науково-педагогічним спрямуванням, здобувають кваліфікацію «Магістр педагогічної освіти» і викладача з відповідної спеціальності; за науково-дослідним спрямуванням – кваліфікацію «Магістр-дослідник» з відповідної спеціальності.

Підготовка магістрів-викладачів із спеціальностей непедагогічного напрямку може здійснюватися у вищих навчальних закладах четвертого рівня акредитації за умови виконання ними вимог державного стандарту професійно-педагогічної підготовки таких фахівців.

Магістри-викладачі можуть займати первинні посади у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації; магістри-дослідники у науково-дослідних підрозділах вищих навчальних закладів, науково-дослідних установах та організаціях.

Зміст педагогічної освіти

Зміст педагогічної освіти з відповідних спеціальностей для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів визначається державним стандартом освіти.

Зміст педагогічної освіти, виходячи з її особливостей, передбачає соціально-гуманітарну, психолого-педагогічну, фахову і практичну підготовку:

Соціально-гуманітарна підготовка

Зміст соціально-гуманітарної підготовки передбачає подальше поглиблення та професіоналізацію знань з таких напрямів:

- українознавчого;
- філософського;
- політологічного;
- соціологічного;
- історичного;
- правознавчого;
- економічного;
- фізкультурно-оздоровчого;
- екологічного;
- культурологічного;
- релігієзнавчого;
- етико-естетичного;
- мовознавчого.

Реалізація визначених напрямів на відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнях забезпечується відповідно такими нормативними навчальними дисциплінами; українознавство, філософія, політологія, соціологія, історія України, правознавство, економіка, фізична культура, основи медичних знань і охорона здоров'я дітей (валеологія), екологія, культурологія, релігієзнавство, етика і естетика, українська мова (українська ділова мова), іноземна мова тощо.

Перелік навчальних дисциплін та обсяг навчального часу на їх вивчення визначається для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і встановлюється єдиним для всіх педагогічних спеціальностей.

Соціально-гуманітарні навчальні дисципліни, що є фаховими з відповідної спеціальності, вилучаються з переліку соціально-гуманітарних навчальних дисциплін і вносяться до переліку фахових навчальних дисциплін.

Психолого-педагогічна підготовка

Зміст психолого-педагогічної підготовки визначається такими фундаментальними навчальними дисциплінами:

педагогіка (освіта-школа-вчитель (вступ до спеціальності); дидактика; теорія виховання; історія педагогіки; педагогічна майстерність; порівняльна педагогіка; соціальна педагогіка; сучасні педагогічні технології; основи педагогічного експерименту; педагогічна кваліметрія тощо);

психологія (загальна психологія; вікова психологія; педагогічна психологія; соціальна психологія; історія психології; психологія управління; психологія професійної діяльності тощо).

Перелік навчальних дисциплін та обсяг навчального часу на їх вивчення визначається окремо для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і груп спеціальностей.

Фахова підготовка

Фахова підготовка передбачає набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності та спеціалізації, вироблення практичних

умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної педагогічної діяльності.

Зміст фахової підготовки визначається:

- фундаментальними навчальними дисциплінами спеціальності та спеціалізації;
- навчальними дисциплінами фахового спрямування;
- навчальними дисциплінами з методик викладання шкільних предметів (навчальних дисциплін вищих навчальних закладів).

Фахова підготовка, виходячи із ступеневості вищої освіти, диференціюється за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями з урахуванням специфіки спеціальностей.

Із спеціальностей «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Соціальна педагогіка», з яких на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях передбачено присвоєння однакових за функціональним призначенням кваліфікацій (вихователь дітей дошкільного віку, вчитель початкової школи, соціальний педагог), диференціація фахової підготовки забезпечується через послідовне поглиблення науково-теоретичних (фундаментальних) фахових знань та підвищення рівня вмій і навичок творчої педагогічної діяльності.

З інших спеціальностей педагогічного напрямку диференціації фахової підготовки на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях здійснюється як через послідовне поглиблення фундаментальних знань і професійно-практичної підготовки, так і через розширення функціонального призначення педагогічних працівників.

Зміст фахової підготовки магістрів з усіх спеціальностей визначається з урахуванням функціонального призначення (магістр-викладач, магістр-дослідник) та освітньо-кваліфікаційним рівнем, на базі якого здійснюється їх підготовка.

Навчальні дисципліни спеціальності та навчальні дисципліни фахового спрямування вивчаються протягом усього терміну навчання з дотриманням

структурно-логічної послідовності підготовки фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

З поєднаних (подвійних) спеціальностей фахова фундаментальна підготовка здійснюється паралельно з обох спеціальностей і на освітньо-кваліфікаційному рівні «Бакалавр» завершується з першої спеціальності.

Вивчення фахових навчальних дисциплін з другої спеціальності та спеціалізацій розпочинається з урахуванням специфіки їх поєднання і завершується на етапі підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст».

Зміст навчальних дисциплін з методик викладання шкільних предметів, терміни їх вивчення визначаються особливостями спеціальностей та спеціалізацій і завершуються на відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнях.

З метою актуалізації знань з шкільного навчального предмета курс методики вивчається як інтегрована навчальна дисципліна, що передбачає вивчення самого шкільного предмета та методики його викладання.

Зміст фахової підготовки реалізується через інтегровані навчальні курси, що забезпечує системність у вивченні навчальних дисциплін, сприяє уникненню дублювання навчального матеріалу, зміцненню міжпредметних зв'язків та поліпшенню організації навчального процесу і запровадженню новітніх технологій навчання.

При формуванні освітньо-професійних програм з поєднаних (подвійних) спеціальностей інтегровані навчальні дисципліни фахової підготовки об'єднуються в модулі (блоки) з кожної спеціальності. Такі ж модулі формуються із спеціалізацій.

Практична підготовка

Практична підготовка з педагогічних спеціальностей – органічна складова частина професійного становлення майбутнього педагога. Метою практичної підготовки є:

— поглиблення теоретичних знань на основі практичного навчання;

- вироблення у майбутніх педагогів умінь та навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах;
- формування та розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок;
- оволодіння сучасними методами і формами педагогічної діяльності, новими прогресивними технологіями навчання;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Практична підготовка здійснюється через навчальні та фахові (педагогічні) практики. Форми, тривалість і терміни проведення практики визначаються для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня з урахуванням специфіки спеціальностей і спеціалізацій.

Навчальна і фахова практична педагогічна підготовка розпочинається з третього семестру і здійснюється безперервно протягом усього терміну навчання.

Перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників як форми післядипломної освіти здійснюються у відповідних закладах і підрозділах післядипломної освіти.

Здобуття педагогічної кваліфікації відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня на базі певного рівня вищої освіти допускається лише у тих вищих навчальних закладах, які здійснюють базову підготовку з відповідної спеціальності. Зміст освіти і терміни навчання у такому випадку визначаються з урахуванням наявної вищої освіти та особливостей спеціальності, кваліфікація з якої здобувається.

Організація навчального процесу

Навчальний процес як система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні при підготовці педагогічних працівників та організації професійного вдосконалення, здійснюється згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах,

затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161 та інших нормативних документів з питань вищої освіти.

Підготовка педагогічних працівників здійснюється відповідно до державних стандартів педагогічної освіти за такими формами навчання:

- денна (стаціонарна);
- заочна (дистанційна);
- екстернат.

Денне (стаціонарне) навчання є основною формою підготовки педагогічних працівників у вищих навчальних закладах першого – четвертого рівнів акредитації з усіх спеціальностей.

Заочне навчання є формою підготовки педагогічних працівників з числа осіб, які поєднують навчання зі своєю основною професійною діяльністю. Заочно можуть здобувати вищу педагогічну освіту також інші особи з метою задоволення особистісних освітніх потреб.

Виходячи з необхідності підвищення освітнього цензу педагогічних працівників та враховуючи особливості професійно-практичної спрямованості навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах, підготовка фахівців за цією формою навчання здійснюється лише у вищих навчальних закладах другого – четвертого рівнів акредитації.

Навчання без відриву від професійної діяльності може здійснюватися також за дистанційною формою навчання, що передбачає активне використання сучасних навчально-інформаційних засобів (радіо, телебачення, вітчизняної і міжнародної комп'ютерної мережі тощо).

Навчання за заочною формою здійснюється з усіх спеціальностей педагогічного напрямку.

Екстернат як особлива форма навчання використовується для здобуття вищої педагогічної освіти на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях з урахуванням особливостей спеціальностей.

Формування контингенту студентів та працевлаштування випускників

Контингент студентів педагогічних спеціальностей формується на підставі державного замовлення на підготовку педагогічних працівників та договорів з юридичними і фізичними особами.

Державне замовлення визначається на підставі довгострокової прогнозованої потреби в педагогічних працівниках та з урахуванням пропозицій органів управління освітою. Педагогічним університетам, інститутам та іншим вищим навчальним закладам третього і четвертого рівнів акредитації державне замовлення визначає Міністерство освіти України; педагогічним коледжам, училищам і технікумам, що знаходяться у комунальній власності, Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

З метою раціонального використання випускників педагогічних навчальних закладів та необхідності задоволення потреби певних регіонів у педагогічних кадрах їх підготовка здійснюється на основі цільових договорів, укладених органами управління освітою з вищими навчальними закладами.

При відборі на денну форму навчання за педагогічними спеціальностями перевага надається професійно зорієнтованій молоді.

Працевлаштування випускників вищих педагогічних навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням, здійснюється відповідно до чинного законодавства України.

Підготовка педагогічних працівників за державним замовленням через заочну форму навчання проводиться з числа осіб, які працюють у закладах освіти за обраною у вищому навчальному закладі спеціальністю.

У межах ліцензованого обсягу підготовки фахівців вищі педагогічні навчальні заклади можуть здійснювати прийом за кошти юридичних і фізичних осіб незалежно від характеру трудової діяльності вступників.

Випускники, які здобули освіту за кошти юридичних чи фізичних осіб, направляються на роботу відповідно до умов укладених договорів або працевлаштовуються самостійно.

Науково-методичне забезпечення педагогічної освіти

Науково-методичне забезпечення педагогічної освіти визначається відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161 та інших нормативних документів з питань вищої освіти.

**Концепція
розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 р.р.**

1. Вступ

Концепцію розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 роки розроблено на виконання Закону України «Про дошкільну освіту», Указу Президента України від 20.03.2008 р. № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні».

Відповідно до Закону України "Про дошкільну освіту" дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття.

Значні за своїми масштабами та соціальними наслідками зміни, що відбуваються сьогодні у світі та в Україні, пов'язані з розвитком духовності людини інформаційної епохи. Вони не можуть не позначитися на освіті, як важливому чиннику розвитку дитини, її вихованні та навчанні у новому тисячолітті.

Нинішню ситуацію в дошкільній освіті України можна визначити як стадію між старою системою цінностей, установок, звичок і новою, що лише виформовується, і спрямовується на забезпечення оптимальних умов виховання і навчання особистості, яка розвивається. XXI століття висуває нові вимоги до цілей, завдань, структури та змісту дошкільної освіти України. Це пояснюється глобалізаційними процесами, зміною світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій, прагненням нашої країни інтегруватися до європейського простору.

У цих умовах дошкільні навчальні заклади повинні набути нового статусу, розширити свої функції, стати обов'язковими для відвідування дітьми, особливо старшого дошкільного віку. Необхідно також удосконалити та розширити мережу закладів різних типів, змінити режим їх роботи;

передбачити можливості соціалізації дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; у дошкільній освіті повинні знаходити своє відображення моделі інтегрованої освіти.

Модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі. Завдання охорони життя і збереження здоров'я дітей, їх розвитку повинні стати пріоритетними.

У цих умовах дошкільна освіта України вимагає радикальних змін.

Концепція передбачає теоретичні основи дошкільної освіти, визначає функції, стратегію, принципи, мету, завдання модернізації її змісту до 2016 року.

2. Мета, завдання і засади розвитку дошкільної освіти

Зміни, що відбуваються в національній системі освіти взагалі, дошкільній як її першій ланці зокрема, знаходять своє відображення та регулюються відповідними законодавчими документами – Законом України «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Державною базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку. Вони визначають основні тенденції розвитку дошкільної освіти, відповідність змін, що відбуваються, світовим тенденціям; розкривають організаційно-змістові характеристики оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі; об'єктивують існуючі проблеми та шляхи їх розв'язання; указують на закономірності й принципи, що мають консолідувати освітній простір України.

Метою розвитку дошкільної освіти є реалізація державної політики щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям дошкільного віку на здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; збільшення відсотка охоплення дітей дошкільними навчальними закладами; модернізація

змісту дошкільної освіти; підвищення якості підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Основними **завданнями** дошкільної освіти є:

- забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти шляхом створення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, збереження та розширення мережі закладів, визначення змісту їх діяльності відповідно до освітніх запитів населення;

- зміна організаційної структури дошкільного навчального закладу відповідно до принципів варіативності, індивідуального підходу, доступності, співробітництва з сім'єю та соціальними партнерами;

- модернізація змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб;

- удосконалення науково-методичної і функціональної підготовки працівників дошкільної освіти.

Дошкільна освіта ґрунтується на таких **принципах**:

- науковості, що передбачає опору на класичні та сучасні наукові здобутки у галузі педагогіки та психології дошкільної освіти;

- гуманізації та демократизації освітньої роботи, що передбачає орієнтацію на особистість дитини, максимальне розкриття її нахилів, здібностей та інтересів;

- визнанні особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти; самоцінності дошкільного дитинства;

- доступності освіти;

- визнанні пріоритету гармонійного розвитку дитини перших шести (семи) років життя;

- тісному зв'язку з реальним життям, його проблемами та суперечностями, розширенням життєвого простору дошкільника;

- єдності розвивальних, виховних та навчальних завдань;
- варіативності форм здобуття дошкільної освіти;
- наступності дошкільної та початкової освіти шляхом створення, розробки програм, відповідних форм і методів роботи тощо;

- єдності суспільного та сімейного виховання.

Основні напрями розвитку дошкільної освіти:

- оновлення нормативно-правових актів;
- розробка науково-методичного забезпечення змісту, організації, діяльності та розвитку системи дошкільної освіти;
- зміна умов фінансування дошкільних навчальних закладів завдяки посиленню державного фінансування;
- розвиток та розширення мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів;
- удосконалення роботи з сім'єю, широке залучення батьків до освітнього процесу.

2.1 Одним із завдань розвитку дошкільної освіти є забезпечення права дитини на її доступність і безоплатність.

Останніми роками спостерігається збільшення кількості дошкільних навчальних закладів та дітей в них (2007 рік – 15,3 тис. дитячих садків, 1 137 тис. дітей, 2008 рік – 15,4 тис. – 1 194 тис. дітей). Відповідно збільшується і відсоток охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (2007 рік – 56 відсотків (місто – 69, село – 31); 2008 рік – 57 відсотків (місто – 69, село – 33).

Однак, враховуючи те, що протягом 1990-2004 років існували негативні тенденції в дошкільній освіті, що призвели до зменшення мережі дошкільних навчальних закладів, кількості дітей в них, відтоку педагогічних кадрів, обмеження фінансування (у 1990 році було 24,5 тис. закладів, у 1999 році – 16,3 тис., у 2004 році – 14,9 тис.), існуюча мережа не в повній мірі забезпечує

освітні потреби населення, особливо у сільській місцевості, де відсутні дошкільні навчальні заклади.

Із-за недостатньої кількості дитячих садків спостерігається перевантаження груп дітьми у міських поселеннях. За даними Державного комітету статистики на 100 місцях виховується 119 дітей. Також збільшилася кількість незадоволених заяв батьків щодо влаштування дітей до дошкільних навчальних закладів.

Окрім того, натеper 1,2 тис. дошкільних навчальних закладів не працює з різних причин. З них на капітальному ремонті перебувають лише 106 дитячих садків, решта не працюють з інших причин.

Обмежене фінансування дошкільної освіти унеможлиблює відновлення роботи дитячих садків, які призупинили свою діяльність на невизначений період під час реформування аграрного сектору економіки, та відкриттю нових.

Розв'язанню зазначених проблем з метою забезпечення права дітей на здобуття дітьми дошкільної освіти може бути вирішене за умови:

- розширення мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності шляхом побудови нових, відкриття нових закладів у пристосованих приміщеннях, реорганізації загальноосвітніх навчальних закладів у навчально-виховні комплекси, повернення у систему дошкільної освіти тих закладів, які раніше були зняті з державного реєстру;

- розширення мережі груп у дошкільних навчальних закладах шляхом використання приміщень за прямим призначенням (відселення орендарів тощо);

- передачі відомчих дошкільних навчальних закладів до комунальної власності;

- розширення служби соціально-педагогічного патронату;

- запровадження різнотривалого режиму роботи закладів з урахуванням освітніх запитів населення.

2.2. Модернізація змісту дошкільної освіти передбачає:

- комплексний підхід до розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного віку;

- посилення інтеграційних процесів в освіті;

- орієнтацію освітян на важливість урахування об'єктивних закономірностей фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного, соціального та духовного розвитку дитини від народження до шести (семи) років життя;

- формування у дошкільників передумов реалістичної наукової картини світу, сприяння становленню дитячого світогляду, оптимістичного цілісного світобачення;

- формування передумов навчальної діяльності;

- створення і запровадження інноваційних технологій розвитку, навчання та виховання дитини дошкільного віку;

- підвищення рівня контролю за якістю освітньої роботи у дошкільних навчальних закладах, успішністю розвитку дітей дошкільного віку;

- сприяння формуванню особистісної зрілості дитини, презентованої базовими якостями, оптимальною для віку моделлю провідної діяльності та основними формами її активності;

- відмову від жорсткої регламентації буття дошкільника та педагогічної діяльності вихователя; надання суб'єктам освітнього процесу, у тому числі педагогам, батькам права на відповідальне самовизначення.

Розв'язання поставлених завдань сприятиме оптимізації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах України, збільшить долю здорового глузду в організації життєдіяльності дитини, наблизить атмосферу дошкільного закладу до сімейної, уможливить реалізацію індивідуального та диференційованого підходу до дітей перших шести (семи) років життя, забезпечить наступність у роботі дошкільних навчальних закладів та початкової школи.

Вихідними науковими тезами, покладеними в основу модернізаційних змін у структурі та змісті дошкільної освіти, є:

- стратегія розвитку особистості в дошкільному дитинстві;
- ідея про цінність й смисл життя людини як центр відліку;
- принцип варіативності, який є результатом, по-перше, усвідомлення державою, суспільством, освітнім співтовариством необхідності подолання уніфікації та одноманітності; по-друге, здатністю дошкільної освіти України надавати дітям різноманітні повноцінні, якісні, привабливі освітні траєкторії та спектри можливостей.

Демократизація та гуманізація дошкільної освіти, нове бачення ролі дошкільного навчального закладу, як важливого соціокультурного інституту держави, визначають довготривалу стратегію її соціального розвитку. Консолідація потенціалу дошкільної освіти різних регіонів України, посилення інтеграційних процесів в її освітньому просторі здатні забезпечити реальний пріоритет компетентної особистості, як основного ресурсу, що визначає поступальний рух суспільства.

Об'єднання зусиль різних наукових шкіл, пошук нових шляхів розвитку дошкільної освіти найближчого майбутнього стає могутнім чинником їх інтеграції. Особливостями інтеграції виступають:

- узгоджена освітня політика держави стосовно дітей перших шести (семи) років життя;
- взаємне зближення й взаємодоповненість освітніх систем різних регіонів України при збереженні їх регіональної своєрідності;
- синхронізація дій з регулювання освітньої політики всіх рівнів;
- формування єдиного освітнього простору як ефективної форми реалізації сучасних завдань дошкільної освіти на найближче десятиліття;
- визначення перспектив розвитку змісту, форм та методів дошкільної освіти з урахуванням специфіки різних регіонів України;
- внесення розумних коректив у подальший розвиток єдиного дошкільного освітнього простору;
- урахування народних традицій в освітній діяльності, вільне долучення дітей до цінностей національних культур свого регіону (народу);

- створення умов і можливостей для формування в дітей дошкільного віку основ культури міжнаціонального спілкування;
- обмін педагогічною інформацією щодо досягнень у сфері дошкільної освіти та перспективних моделей її організації на місцях;
- визначення умов оптимального розвитку дошкільних освітніх систем, їх наближення до освітніх потреб, що швидко змінюються в умовах ринкової економіки.

Інтеграція актуалізується на принципово новій основі – добровільності, доцільності, рівності, взаємної користі, збереження основ національної культури кожного регіону, етнічної групи. Точкою відліку в оцінці ефективності інтеграційних процесів в дошкільному освітньому просторі України має виступати благополуччя дитини, її захищеність, емоційний комфорт.

3. Зміст дошкільної освіти

Головною тезою, вихідним науковим положенням, на якому базується процес оновлення змісту дошкільної освіти України ХХІ століття, є визнання пріоритету розвитку зростаючої особистості, цінності й смислу її буття. Саме аксіологічні, ціннісні засади покладено в основу модернізаційних процесів, пов'язаних з гуманізацією цілей і принципів дошкільної освіти.

Найважливішими цінностями нашої національної культури є самостійність, самобутність, самосвідомість, самодіяльність, індивідуальність і унікальність дитини, її особистісний спосіб буття.

Процес модернізації змісту дошкільної освіти спрямовується на розвиток дошкільника, як активного, свідомого та компетентного суб'єкта життєдіяльності, виховання уміння жити у злагоді з довкіллям та згоді з собою, формування фізичної та психологічної готовності до навчання у школі

Оновлений зміст дошкільної освіти має розвивати у дитини перших шести (семи) років життя такі фундаментальні якості, як здатність конструктивно впливати на довкілля та самозмінюватися в ході своєї життєдіяльності; самовдосконалюватися в різних видах діяльності та формах

активності; за сприяння авторитетних дорослих гармонійно і різнобічно розвиватися як індивід, суб'єкт, особистість та індивідуальність.

Розвиток дошкільника, становлення його як особистості – кардинальна для дошкільної освіти проблема. Новий зміст освіти пропонує освітянам переглянути звичний погляд на дитину як «задану ззовні істоту», як «проекцію» дорослих. Становлення особистості в дошкільному віці не можна класифікувати як виключно керований ззовні процес, оскільки це суперечить суті розвитку особистості як саморуху.

Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти базується на розумінні процесу розвитку як свого роду єдиномножинності, яка охоплює такі основні форми:

- індивіда (складної природи організму дитини);
- суб'єкта (активного діяча рухової, ігрової, навчально-пізнавальної, елементарної трудової, предметно-практичної та комунікативно-мовленнєвої діяльностей);
- особистості (комплексного ставлення до оточуючого світу та себе);
- індивідуальності (унікальної своєрідності кожної дитини).

Свідомість, компетентність, спільність і діяльність – засадові характеристики особистісного способу життя дитини дошкільного віку, загальні способи її буття. Вихідною тезою у впровадженні в педагогічну практику особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є діяльне буття дитини, її суб'єктність: у свідомості – самосвідомість; у спільності – самобутність; у діяльності – самодіяльність. Вони і є основними лініями розвитку дитини як суб'єкта власного життя, суб'єкта розвитку і саморозвитку.

Основними процесами, спрямованими на підвищення якості дошкільної освіти, виступають:

- стандартизація змісту дошкільної освіти на засадах узгодження із змістом державних стандартів початкової школи;

- модернізації змісту дошкільної освіти на засадах компетентнісної парадигми;

- впровадження в дошкільні навчальні заклади оновленого Базового компонента дошкільної освіти України та варіативного програмно – методичного забезпечення;

- використання додатково до Державної базової програми розвитку дитини дошкільного віку, що втілює інваріантну складову змісту дошкільної освіти, інших програм, що презентують його варіативний компонент, відбивають різномайття України, поглиблюють, розширюють, уточнюють зміст інваріантної частини;

- удосконалення системи контролю та оцінювання якості дошкільної освіти, переорієнтація на гуманітарну експертизу діяльності дошкільного навчального закладу;

- забезпечення наступності у впровадженні особистісно орієнтованої моделі освіти на дошкільній та початковій ланках освіти.

Реалізація принципу варіативності здійснюється в Україні різними шляхами і способами:

- через створення численних освітніх програм (комплексних, парціальних, регіональних, авторських тощо);

- завдяки різноманітним типам дошкільних закладів та групам із різними функціональними призначеннями;

- через плюралізм і гнучкість програмно-методичного та навчально-дидактичного супроводу Базового компонента дошкільної освіти України;

- завдяки можливості педагогів обирати програми, їх методичне забезпечення, складати власні плани, використовувати класичні та новаційні освітні технології;

- через надання освітянам права на реалізацію свого творчого потенціалу.

Це стосується як різних регіонів України, так і окремих дошкільних навчальних закладів. Реальні можливості дитячих садків щодо надання тих чи

інших освітніх послуг, їх відповідності замовленню батьків, високі результати у забезпеченні гармонійного розвитку дітей є одним з найважливіших показників якості дошкільної освіти.

5. Освітній процес

Освітній процес – це багатокомпонентна система, що містить у собі безліч суперечностей (зовнішніх, внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних), характеристик, функцій, рушійних сил, законів, закономірностей, принципів, що характеризує його як складну, відкриту і динамічну систему; спеціально організована взаємодія педагогів і вихованців, зміст освіти, що реалізується із застосуванням певних засобів і методів навчання та виховання, спрямованого на задоволення вимог суспільства і самої особистості. В освітньому процесі зливаються процеси розвитку (становлення, формування, саморозвиток), навчання, виховання, самовиховання і самоосвіти особистості разом зі всіма умовами, формами і методами їх протікання.

Під час організації освітнього процесу враховуються досягнення психологічної і педагогічної науки, використовуються інноваційні педагогічні технології, що забезпечують індивідуальну освітню траєкторію розвитку кожної дитини і її готовність до переходу на нову ступінь розвитку. При цьому важливим є розширення арсеналу необхідних для подальшого життя та навчання у школі уявлень, знань, вмінь та навичок, становлення передумов учбово-пізнавальної діяльності дітей сьомого року життя.

Формування оптимальної для дошкільного віку міри життєвої компетентності охоплює два основних компоненти:

1) технологічний, спрямований на оволодіння дітьми життєво необхідними знаннями, уміннями і навичками, які проявляються у різних сферах життєдіяльності, провідних видах діяльності та основних формах активності;

2) особистісний, який визначається комплексом базових якостей, необхідних дитині для її повноцінного зростання, актуалізації своїх потреб, намірів, прагнень, бажань, мрій, обдарувань.

Відповідно до концептуальних засад модернізації змісту дошкільної освіти оновлюються напрями освітньої роботи дошкільного навчального закладу, актуалізується необхідність урахування вікових та індивідуальних особливостей зростаючої особистості, зокрема:

- стану здоров'я, фізичного розвитку дітей;
- системи цінностей, якими вона керується у життєдіяльності;
- особливостей її уявлень, ставлень до довкілля, культури, інших людей, себе самої;
- пізнавальних інтересів, можливостей, схильностей та здібностей.

Реалізація виховного потенціалу освітнього процесу передбачає стимулювання творчої пізнавальної діяльності вихованців і педагога, виховання особистісних якостей.

Освітній процес для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, повинен враховувати такі ключові моменти:

- забезпечення рівних можливостей для всіх дітей в отриманні освітніх послуг у поєднанні з корекційно-реабілітаційними послугами;
- надання допомоги сім'ї у виборі корекційно-освітньої підтримки дитини;
- забезпечення ранньої соціалізації та інтеграції дітей у суспільство;
- створення умов з перших днів життя дитини для формування максимально можливої її пізнавальної та соціальної компетентності;
- забезпечення особистісно орієнтованого підходу до дитини в процесі корекційно-розвивальної допомоги як в умовах дошкільного навчального закладу, так і в умовах сім'ї; систематичного психолого-педагогічного супроводу.

6. Створення умов для підвищення якості дошкільної освіти

Багатовимірність взаємодії сучасної дитини з оточуючим світом та самою собою актуалізує необхідність і доцільність по-різному будувати педагогічну діяльність, стимулює інноваційні процеси в освітньому просторі України, формує різноманітність сучасної педагогічної реальності. Найбільш чітко це

проявилось у становленні інноваційних типів дошкільних навчальних закладів, формуванні гуманістичної парадигми дошкільної освіти, впровадженні у практику дошкільних закладів різних типів особистісно орієнтованої моделі освіти.

Множинність розвитку педагогічної практики є показником динамічного розвитку системи дошкільної освіти України, коли вона виступає не лише об'єктом реформування, модернізації, реконструкції з боку суспільства й науки, а й в якості суб'єкта власного саморозвитку. У цьому двосторонньому процесі провідну роль відіграє її власний саморозвиток, оскільки вона має змінюватися, переосмислювати, перетворювати не лише мету, зміст, технології дошкільної освіти, а й перш за все, свою сутнісну парадигмальну основу. Формування нових загальнокультурних еталонів в реальній педагогічній практиці вимагає нового типу педагогічного мислення, нових способів перетворення дійсності.

Важливим принципом підвищення якості дошкільної освіти України є принцип її варіативності, суть якого полягає не лише у наявності та підтримці різних моделей педагогічного процесу, плюралізмі методологічних підходів, які розвиваються та вдосконалюються, створенні варіативних програм дошкільної освіти, забезпеченні множинності сучасних освітніх технологій, що є запорукою підвищення їх якості та конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг не лише у відображенні реальних змін, а й у виокремленні та групуванні умов, що дозволять ефективно модернізувати дошкільну освіту.

В умовах інноваційного процесу в дошкільній освіті посилюється випереджувальна роль психолого-педагогічної науки щодо освітньої практики. На перше місце виходить її проектна функція – саме вона пропонує різні моделі вдосконалення педагогічної діяльності. Отже, важливою рисою сучасної педагогічної практики є її науковий характер. Наявність в педагогічній науці нових ідей, моделей, технологій є умовою оновлення (модернізації) розвитку сучасних дошкільних закладів. Вони здійснюють

вплив на практику за умов її затребуваності як засобу моделювання інноваційної освітньої системи, конструювання на її основі нової педагогічної практики.

Інтеграція науково-педагогічних ідей з практикою сприяє інноваційному процесу в педагогічній реальності: розвиваються способи функціонування окремих її компонентів, відбуваються зміни, якісно перетворюється педагогічна діяльність як цілісна система, що обумовлює процес саморозвитку дошкільного закладу.

З урахуванням нових соціальних вимог до системи національної дошкільної освіти дошкільний навчальний заклад має стати важливим чинником гуманізації життєдіяльності, формування у зростаючої особистості нових життєвих установок у напрямі природозбереження, екологічної свідомості, здорового способу життя, передумов громадянської позиції, творчості. Формування духовної складової особистості здійснюється у процесі залучення дітей до культури, як одного з джерел створення в них реальних уявлень про вироблені людством соціальні, правові і моральні норми, цінності життя й діяльності людей у духовній й матеріальній сферах.

Аксіологічні орієнтири, що втілюють у собі національні й загальнолюдські гуманістичні цінності, складають одну із сутнісних основ стратегії у сфері дошкільної освіти. У контексті ідеї гуманізації цілей, принципів та змісту дошкільної освіти розроблено нові підходи до реалізації її особистісно орієнтованої моделі.

Модернізація змісту передбачає орієнтацію дошкільної освіти на охорону та зміцнення здоров'я дітей, підвищення їх інтелектуального потенціалу, розвиток особистості дитини – її системи цінностей, ставлень, ідеалів. Перехід від «знаннєвої парадигми» дошкільній освіті до особистісно орієнтованої акцентує увагу на створення розвивальних умов для повноцінного прояву дитиною базових особистісних якостей. Узгодження процесів розвитку особистості і досягнення дошкільниками освітніх стандартів реалізується психолого-педагогічними технологіями, заснованими на врахуванні цілісного

життєвого досвіду дітей, формуванні компетентної поведінки у різних сферах життєдіяльності.

Новим напрямом реалізації особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є індивідуалізація освітнього процесу, вибір дітьми різних видів діяльності, їх складності, партнерів по спільній діяльності (диференціація), право зростаючої особистості на відкритий освітній простір, самодіяльність, елементарну творчість, особистий час.

Сучасні життєві реалії окрім цілісної системи універсальних, узагальнених, життєво необхідних знань та практичних умінь вимагають від дітей перших шести (семи) років життя досвіду самостійної діяльності й особистої відповідальності за власні вибори, рішення, їх наслідки для оточуючих людей. Соціальний запит на самостійну, творчу, здорову, допитливу особистість виступає основоположним орієнтиром у структуруванні та змістовому наповненні сучасної дошкільної освіти.

7. Підготовка кадрів і їх професійне вдосконалення

Оновлення структури і змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей і принципів пред'являють підвищені вимоги до професійних та особистісних якостей сучасного педагога. Важливим аспектом педагогічної діяльності стає поглиблене самопізнання, педагогічна рефлексія, здатність творчо змінюватися відповідно до викликів часу та власного потенціалу, відкритість інноваціям, гнучкість, спроможність навчатися впродовж життя, емоційно-вольова стійкість, уміння знімати внутрішню напругу у стресовій ситуації, адекватна оцінка власних досягнень та прорахунків.

Це передбачає зміни у змісті професійної підготовки та перепідготовки фахівців зі спеціальності «Дошкільна освіта», який має відповідати сучасним життєвим реаліям, класичним та сучасним науковим досягненням, узгоджуватися зі змістом Базового компонента як дошкільного освітнього стандарту, ураховувати ряд умов, зокрема таких:

- посилення зв'язків з реальним сьогоденним життям;

- інтеграції всіх складових змісту освітнього стандарту з метою формування у дитини дошкільного віку цілісної картини світу, елементарних форм наукового світогляду;

- визначення необхідного співвідношення і представленості у змісті дошкільної освіти інформації загальної й спеціальної спрямованості, пов'язаної з навичками практичного життя та елементарними «предметними» знаннями.

Системоутворювальним чинником формування єдиного дошкільного освітнього простору України як цілісної системи, яка створює необхідні умови для взаємного збагачення всіх суб'єктів системної взаємодії та виникнення нових, інтегративних якостей системи в цілому, є наукові методологічні засади вітчизняної науки і практики дошкільної освіти. Інтеграція є не простою множиною національних дошкільних освітніх систем, не складанням, не накладанням однієї на іншу, а взаємодією суб'єктів, добровільним партнерством рівних суб'єктів, чинником посилення специфічних зв'язків і відносин між регіонами України, спрямованих на розширення можливостей оптимального розвитку особистості. Створення єдиного дошкільного освітнього простору України пов'язане з реальною потребою та необхідністю розв'язання суб'єктами цілісної системи схожих проблем, існуванням спільних історичних перспектив.

Найважливішими для освітян всіх регіонів України є:

- зважене поєднання класичних теоретико-методичних засад вітчизняної дошкільної педагогіки та психології з новітніми технологіями дошкільної освіти;

- прийняття колективним суб'єктом нових теоретико-методичних засад модернізації змісту дошкільної освіти;

- поглиблення взаємодії всіх суб'єктів дошкільного освітнього простору України з метою ефективного впровадження у практику оновленого змісту дошкільної освіти;

- оптимізація діяльності з розвитку регіональної складової змісту дошкільної освіти.

Важливо, щоб у ході інтеграції розширювалася свобода маневрування і можливостей реальної представленості кожного суб'єкта у сформованій єдності. Держава має сприяти перетворенню, поглибленню та ускладненню процесу зростання суб'єктного компонента як необхідної умови формування продуктивної єдності. У формуванні єдиного дошкільного освітнього простору України основою має виступити багатопланова взаємодія всіх регіонів, збереження різноманітності і широкого маневрування.

Недостатність державного фінансування на наукові дослідження в галузі вищої дошкільної освіти, комп'ютеризацію навчального процесу вищої школи, розроблення і видання програм, підручників і навчально-методичної літератури нового покоління для студентів українською мовою негативно позначається на якості підготовки педагогічних кадрів.

Розвиток демократичних основ дошкільної освіти, фінансової і педагогічної самостійності дошкільних навчальних закладів передбачають серйозні вимоги до рівня перепідготовки керівників закладів. Для цього необхідно передбачати спеціальні курси вивчення менеджменту організації дошкільної освіти, економіки, етики і психології педагогічної діяльності тощо.

Проблемою на сьогодні залишається і підготовка медичних працівників для дошкільних навчальних закладів, у медичних навчальних закладах I-II рівня акредитації підготовку спеціалістів для роботи в дошкільних навчальних закладах не передбачено.

8. Умови реалізації Концепції

Вирішальною умовою реалізації концепції є комплексне розв'язання питань, пов'язаних з фінансовим, кадровим, навчально-методичним, нормативно-правовим і організаційним забезпеченням дошкільної освіти.

1. Нові цілі дошкільної освіти зумовлюють необхідність подальшої модернізації вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

З цією метою необхідно:

- забезпечити та поширити державне замовлення на підготовку кадрів з вищою освітою для роботи з дітьми дошкільного віку (денної і особливо заочної форм навчання);

- у вищих навчальних закладах педагогічного профілю підготувати педагогічних кадрів здійснювати з урахуванням потреб дошкільної освіти;

- забезпечити узгодження державних стандартів вищої педагогічної освіти з державними стандартами дошкільної освіти.

Для забезпечення необхідного рівня професійної компетентності педагогічних працівників і керівників дошкільних навчальних закладів:

- здійснювати підвищення кваліфікації педагогів дошкільної освіти з орієнтацією на організацію особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти, забезпечення індивідуального підходу до розвитку, виховання і навчання дітей;

- підвищувати соціальний статус педагогічних працівників, якість підготовки педагогічних кадрів для роботи з дітьми дошкільного віку;

- передбачити у медичних навчальних закладах I-II рівня акредитації підготовку спеціалістів для роботи в дошкільних навчальних закладах;

- збільшити фінансування наукових досліджень у галузі вищої освіти, комп'ютеризації навчального процесу у вищих навчальних закладах відповідного напрямку;

- розробити і видати програми, підручники і навчально-методичну літературу нового покоління українською мовою для студентів за спеціальністю «Дошкільна освіта»;

- затвердити нові штатні нормативи, що сприятиме забезпеченню реальних потреб кадрового забезпечення дошкільних навчальних закладів.

2. Створення нормативно-правової бази розвитку дошкільної освіти, спрямованої на вирішення таких основних питань:

- зміни механізму розподілу бюджетних коштів на фінансування дошкільної освіти з метою забезпечення повноцінного функціонування дошкільних навчальних закладів;

- розроблення державного єдиного фінансового нормативу утримання однієї дитини у дошкільному навчальному закладі відповідно до типу закладу;

- розроблення механізмів фінансування здійснення дошкільними навчальними закладами соціально-педагогічного патронату;

- внесення змін до Закону України «Бюджетний кодекс України» стосовно фінансування сільських дошкільних навчальних закладів з районних бюджетів;

- розроблення цільових програм будівництва нових дошкільних закладів, відновлення діяльності закритих і передачі відомчих закладів до комунальної власності;

- оцінювання та моніторинг рівня розвитку дітей різного віку, якості психолого-педагогічної роботи тощо

3. Навчально-методичне забезпечення дошкільної освіти – важлива умова реалізації концепції. Вона передбачає забезпечення дошкільної освіти відповідними програмами, навчально-методичними посібниками, засобами навчання тощо.

4. Створення науково-методичного забезпечення для психологічно-педагогічного супроводу дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку.

5. Державна підтримка наукових досліджень у сфері дошкільної освіти, фінансування розроблення та видання навчально-методичної літератури, забезпечення дошкільних закладів необхідним обладнанням, іграшками, іншими засобами навчання і виховання.

6. Науковий супровід розвитку дітей дошкільного віку передбачає реалізацію завдань дослідницького і впроваджувального характеру:

- поширення тематики наукових досліджень, присвячених проблем підвищення ефективності освітньої діяльності дошкільників;

- розроблення психолого-педагогічних технологій на основі застосування інноваційних методів розвитку, виховання та навчання;
- розроблення системи контролю та оцінювання рівня розвитку дітей;
- проведення моніторингу якості дошкільної освіти;
- розроблення та впровадження концептуальних підходів до організації інтегрованого та інклюзивного навчання дітей в різних умовах.

9. Очікувані результати

Реалізація Концепції сприятиме:

- створенню належних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти в Україні, її взаємозв'язку з іншими освітніми ланками;
- підвищенню якості освіти;
- забезпеченню достатнього обсягу фінансування системи дошкільної освіти;
- будівництву нових дошкільних закладів, удосконаленню мережі різних типів дошкільних навчальних закладів, незалежно від підпорядкування, з різним режимом перебування відповідно до освітніх потреб населення;
- високому показнику охоплення дошкільною освітою дітей відповідного віку, незалежно від місця проживання, шляхом поширення різних форм здобуття дошкільної освіти, забезпеченню якості та доступності дошкільної освіти для кожної дитини відповідного віку;
- забезпеченню дошкільних навчальних закладів належним навчально-методичним матеріалом, необхідним обладнанням, іграшками, дитячою літературою, іншими засобами розвитку, навчання і виховання ;
- організації освітнього процесу з урахуванням сучасних досягнень науки;
- підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів, забезпеченню ними в повній мірі дошкільних закладів, підняттю престижу професії вихователя та підвищенню їх професійної майстерності.
- забезпеченню організаційних, науково-методичних та змістових передумов для розвитку дошкільної освіти.

Критерії оцінювання знань студента

№ з/п	Оцінка ECTS	Національна шкала	Критерії оцінювання
1.	90-100 А	Відмінно	Студент володіє знаннями з курсу, може самостійно визначити місце і роль педагогічного (методичного) поняття в структурі педагогічних наук, пов'язати його з іншими категоріями ієрархічної системи соціальних і психолого-педагогічних циклів дисциплін. Теоретичний зміст підкріплюється практичними вміннями. Мовлення студентів насичене професійною термінологією, проявляється творчий підхід при висвітленні питань.
2.	80-89 В	Добре	Студент має міцні ґрунтовні теоретичні знання, практичну роботу виконує без помилок, але може допустити неточності у формуванні педагогічних (методичних) дефініцій. У мовленні допущено помилки при формулюванні понять. Практичні вміння недостатні.
3.	71-79 С	Добре	Студент знає і розуміє програмний матеріал, має відповідні практичні навички в аналізі педагогічних (методичних) явищ, але не володіє навичками узагальнення, припускається значних помилок у мовленні, практичні вміння розкриті не повністю.

4.	61-70 D	Задовільно	Студент засвоїв основні теми курсу, має уявлення про структуру дисципліни, але знання носять загальний характер, частково підкріплені прикладами. Практичні вміння сформовані недостатньо.
5.	50-60 E	Задовільно	Студент має фрагментарні знання з курсу, фактично володіє термінологією, але понятійний апарат не сформований. Словниковий запас обмежений, мовлення бідне. Практичні навички сформовані на рівні розпізнавання, не має достатніх знань для формулювання висновків.
6.	30-49 FX	Незадовільно	Студент не орієнтується в програмному матеріалі з курсу, не володіє практичними вміннями. Зміст курсу повністю не розкрито.
7.	0-29 F	Незадовільно	Всі види діяльності студента носять репродуктивний характер.

ДОДАТОК Ж

Пам'ятка «Професіограма вихователя, або вимоги до професії»

Напрямки діяльності	Показники	Змістовне наповнення показників
Професійна майстерність	Педагогічні вміння	<i>Материнська функція:</i> 1. Усвідомлює соціальну значимість

<p>вихователя або педагога-спеціаліста</p>		<p>свої професії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Несе відповідальність за життя дитини, забезпечує охорону її фізичного і психічного здоров'я. 3. Проявляє турботу про дітей. 4. Демонструє справжній інтерес і задоволення від спілкування з дітьми. 5. Узгоджує свою роботу з медичним персоналом, психологом, напарником, батьками. 6. Створює в групі затишну, схожу на домашню обстановку, підтримує порядок. 7. Створює психологічно комфортну для дітей обстановку. 8. Забезпечує позитивну взаємодію з дітьми. 9. Забезпечує умови для вибору видів діяльності, матеріалів, іграшок. <p><i>Навчальна функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Враховує статево-рольові відмінності дітей. 2. Використовує у практичній роботі розвиваючі програми нового покоління. 3. Конкретизує цілі освітньої роботи, зміст знань і умінь у відповідності з етапами освітньої роботи і можливостями дітей, темпом їх
---	--	---

		<p>просування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Відбирає форми, методи і прийоми у відповідності із задачами, змістом, етапом засвоєння знань і умінь. 5. Орієнтується на інтереси дітей. 6. Будує педагогічний процес на основі діагностики засвоєння програми. 7. Самостійно проектує процес навчання. 8. Створює умови для самостійного пізнання дітьми оточуючого світу. 9. Забезпечує зв'язок занять з досвідом дітей, набутим самостійно. 10. Використовує сучасні технології навчання, які направлені на активізацію пізнавальної діяльності (елементи проблемного навчання, спостереження, моделювання, ТРВЗ тощо) 11. Реалізує індивідуальний підхід до навчання дітей. 12. Володіє засобами оцінки дитячої діяльності. 13. Володіє методикою пошуку інформації, вміє її інтерпретувати. <p><i>Виховна і розвивальна функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відбирає зміст, форми і методи роботи, які забезпечують розвиток особистості: самостійності, відповідальності, активності і
--	--	---

		<p>самоуправління.</p> <p>2. Забезпечує соціальну взаємодію між дітьми і дорослими; буде педагогічний процес у відповідності з рівнем особистісного розвитку, чуйно реагує на особливості розвитку дітей.</p> <p>Організаційно-педагогічна функція:</p> <p>1. Володіє засобами організації педагогічного процесу за 3-ма основними блоками: організованого навчання, спільної з дітьми і самостійної діяльності дітей.</p> <p>2. Володіє фронтальними, підгруповими і індивідуальними формами організації дітей.</p> <p>3. Вміє створити умови для розвитку дитячої самостійності, ініціативи, творчості.</p> <p>4. Створює ситуації, які спонукають дітей активно застосовувати свої знання і уміння.</p> <p>5. Вміє ставити все більш складні завдання і підтримує бажання долати труднощі.</p> <p>Планово-прогностична (плануюча) функція:</p> <p>1. Вміє співвідносити і координувати власне планування з загальними програмами і планами ДНЗ.</p>
--	--	--

		<ol style="list-style-type: none"> 2. Вміє точно сформулювати цілі і систему завдань освітньо-виховної роботи. 3. Вміє відбирати форми, методи і прийоми у відповідності з задачами і віковими особливостями дітей. 4. Вміє здійснювати внутрішньо- і між предметні зв'язки в педагогічному процесі. 5. Вміє планувати індивідуальну роботу з дітьми. <p><i>Комунікативна функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вміє знаходити спільну мову з дітьми, колегами, батьками. 2. Вміє знаходити індивідуальний підхід до дітей і до інших людей. 3. Вміє знаходити правильний тон у будь-яких обставинах. 4. Вміє налаштувати на себе людей. <p><i>Діагностична функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Володіє методами педагогічної діагностики. 2. Використовує результати комплексної діагностики (педагогічної, психологічної, медико-соціальної) у визначенні завдань, змісту і організаційних форм роботи з дітьми. <p><i>Дослідницька функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Орієнтується у науково-педагогічній
--	--	--

		<p>літературі з питань виховання, навчання і розвитку дітей.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Виокремлює проблему, її актуальність, цілі, задачі і гіпотезу дослідження, методика експериментальної роботи та її результати. 3. Розробляє (або відбирає з існуючих) адекватну задачам дослідження методика діагностики. 4. Аналізує її результати. 5. Впроваджує результати наукових досягнень і передової практики. <p><i>Аналітична функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вміє визначати ступінь досягнення поставлених цілей на основі критеріїв оцінки знань, умінь, навичок, відношення до оточуючого світу і поведінки дітей. 2. Вміє встановлювати причини слабкості педагогічних впливів, недоліки у своїй діяльності. 3. вміє на основі аналізу ставити нові цілі і задачі власної діяльності. <p><i>Корекційна функція:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вміє будувати педагогічний процес з урахуванням результатів системної діагностики. 2. Вміє розробляти індивідуальний освітній маршрут для кожної дитини.
--	--	---

		<p>3. Вміє керувати поведінкою і активністю дітей.</p> <p>Пізнавальна функція:</p> <p>1. Вміє будувати програму власного професійного удосконалення і самоосвіти.</p> <p>2. Вміє аналізувати, оцінювати і коригувати власну діяльність.</p> <p>3. Вміє співставляти свій досвід з досягненнями науки.</p> <p>4. Вміє передбачати наслідки своїх дій.</p> <p>5. Вміє прогнозувати розвиток тих або інших якостей дитини.</p>
	Особисті якості	<p>1. Потреба працювати з дітьми, спілкуватися з ними.</p> <p>2. Розумна любов і уподобання до дітей.</p> <p>3. Невтомність у роботі.</p> <p>4. Інтерес до пізнання дітей.</p> <p>5. Емоційна стабільність.</p> <p>6. Креативність.</p> <p>7. Педагогічна рефлексія.</p> <p>8. Здібність до співпереживання (емпатійність).</p>

Словник до професіограми

Активність – прояв зацікавленого ставлення до навколишнього світу і до самого себе.

Бажання працювати з дітьми – одержання задоволення від спілкування з дітьми в ході навчально-виховного процесу.

Гуманність – прагнення й уміння надати кваліфіковану педагогічну допомогу

вихованцям у їхньому особистісному розвитку.

Діловитість – знання справи, тямущість.

Доброзичливість – бажання добра оточуючим.

Досягнення мотивації – один з різновидів мотивації діяльності, пов'язаний з потребою індивіда досягати успіхів й уникати невдач.

Ерудиція – широкий кругозір у сполученні з глибокими професійними знаннями.

Задоволеність працею – стан збалансованості вимог, пропонуваних працівником до змісту, характеру і умов праці, а також суб'єктивної оцінки можливостей реалізації цих запитів.

Здатність не губитися в екстремальних ситуаціях – уміння оперативно приймати оптимальні педагогічні рішення і діяти відповідно до них.

Індивідуальний стиль діяльності – стійка індивідуально-специфічна система психологічних засобів, приймів, навичок, методів, способів виконання тієї чи іншої діяльності.

Ініціативність – прагнення до нових форм діяльності.

Інтелігентність – висока культура, освіченість, ерудиція.

Криза професійного становлення – перебудова особистісної спрямованості професійного розвитку, що супроводжується зміною значеннєвих структур професійної свідомості, переорієнтацією на нові цілі, зміною способів виконання діяльності, зміною взаємин з оточуючими.

Майстерність – високе мистецтво в якій-небудь галузі.

Милосердя – готовність допомогти.

Оптимістичність – віра в успіх.

Педагогічний такт – дотримання загальнолюдських норм спілкування і взаємодії з дітьми з урахуванням їхніх вікових та індивідуально-психологічних особливостей.

Педагогічний оптимізм – віра в дитину і її здібності.

Порядність – чесність, нездатність до підлих учинків.

Працездатність – здатність багато і продуктивно працювати.

Привітність – здатність виражати почуття особистої приязні.

Професійно значущі якості – властивості особистості, сукупність яких визначає потенційні й актуальні здібності до даної діяльності.

Професійне самовизначення – процес, що протікає протягом усього життя людини: від виникнення професійної діяльності особистості до припинення трудової діяльності.

Соціальна активність – готовність і здатність діяльно сприяти вирішенню суспільних проблем у сфері професійно-педагогічної діяльності.

Справедливість – здатність діяти неупереджено.

Сучасність – усвідомлення педагогом власної приналежності до однієї епохи з вихованцями.

Тактовність – почуття міри, що створює уміння поводитися в суспільстві, не зачіпати достоїнства інших людей.

Терпимість – уміння спокійно ставитися до чужої думки, характеру.

Толерантність – терплячість у роботі з дітьми.

Урівноваженість – рівне, спокійне поведження. Здатність контролювати свої вчинки в будь-яких педагогічних ситуаціях.

Цілеспрямованість – наявність чіткої мети, прагнення її досягти. Уміння направляти і використовувати всі якості своєї особистості на досягнення поставлених педагогічних задач.

Чарівність – сплав духовності, привабливості і смаку.

Чесність – прямота і щирість у відносинах і вчинках. Щирість у спілкуванні, сумлінність у діяльності.

Чутливість – легкість виникнення переживань, почуттів.

Алгоритм підготовки та написання наукової статті

1. Визначте основну проблему, якій присвячено статтю.
2. Розв'язання визначеної проблеми і буде правити за основну мету статті.
3. Визначену мету конкретизуйте у кількох завданнях.
4. Окресліть коло підтем з урахуванням їх ієрархії за ступенем важливості.
5. Сформулюйте робочу назву статті за її основною темою (проблемою), визначивши межі теми та обсяги наукової інформації, що має в ній висвітлюватися.

Пам'ятайте! Заголовок статті може називати тему в узагальненому вигляді (а через двокрапку – частину теми, її аспекти, підтеми).

6. Складіть і запишіть деталізований план статті.
7. Сформулюйте і запишіть основні тези.
8. Сформулюйте і запишіть очікувані (передбачувані) висновки.
9. Продумайте вступну частину статті як обґрунтований виклад актуальності теми (проблеми) дослідження, науково-практичної значущості того, що досліджуватиметься у центральній частині статті, та визначення об'єкта, предмета, методів (методики) дослідження і джерельної бази.
10. Викладіть стисло й адекватно історію вивчення проблеми (питання) в науковій вітчизняній та зарубіжній літературі, проаналізувавши та класифікувавши ці джерела за ознаками спільних і відмінних поглядів науковців на розв'язання цієї проблеми.
11. Визначте та запишіть дефініції (означення) використовуваних у статті термінів.
12. Складіть і запишіть основний текст статті, спираючись на головні принципи: «від відомого до невідомого», «від простого, до складного».
13. Перевірте узгодженість між планом та змістом статті, між назвою, метою, завданнями та висновками, між тезами та їх обґрунтуванням, ілюструванням, між змістом та мовною/мовленнєвою формою.

14. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на мовленнєвому рівні та внесіть відповідні корективи.
15. Перевірте правильність і точність мовного оформлення заголовка статті.
16. Перевірте текст статті на відповідність чинним правописним нормам сучасної української літературної мови.
17. Перевірте текст статті на відповідність вимогам наукового стилю української мови при вербалізації думок.
18. Перевірте точність і правильність оформлення цитат – буквальних витягів з відповідних наукових джерел.
19. Оформіть бібліографічний апарат статті згідно вимог (внутрішньотекстові, підрядкові, післятекстові посилання) та чинним ДЕСТом.
20. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на всіх її рівнях (змістовому, логічному, мовностилістичному) та, в разі потреби, внесіть необхідні корективи.
21. Відредагуйте статтю.
22. Оформіть статтю відповідно до вимог видавництва, в якому вона буде публікуватись.

Алгоритм реферування кількох наукових джерел

1. Визначте мету й особливості реферування кількох наукових джерел (написання реферату, огляд нових публікацій з певної теми тощо).
2. Сформулюйте чітко й точно тему оглядового реферату, усвідомивши межі теми, з якої добиратиметься та узагальнюватиметься наукова інформація.
3. Опрацюйте оглядовим читанням відібрані наукові джерела і визначте з-поміж них базове за змістом, тобто те, в якому тему розкрито найглибше та найповніше.
4. Опрацюйте реферативним читанням (спочатку ознайомчо-пошуковим, а потім суцільним) базове джерело, звертаючи увагу на курсив підкреслення, спеціальні символи тощо.
5. Складіть докладний план базового джерела.
6. Прочитайте всі джерела (по черзі) і знайдіть у кожному нову (по відношенню до базового джерела) інформацію за темою оглядового реферату.
7. Деталізуйте план базового джерела пунктами й підпунктами – і ви одержите загальний план кількох наукових джерел за визначеною темою, тобто план реферату-огляду.

Примітка. Для уникнення повторного конспектування наукових джерел є доцільним робити записи на окремих аркушах, але з обов'язковим зазначенням вгорі питання за загальним планом. Цитати треба супроводжувати вказівкою на автора й вихідні дані джерела (назва, рік, сторінка).

8. Систематизуйте відібраний матеріал відповідно до загального плану реферату та його структурної схеми.
9. Порівняйте наукові позиції авторів статей (спільне, подібне, відмінне), застосовані ними методи дослідження, одержані результати, висновки.

10. Скористайтеся різними видами мовних трансформацій (перифразування, узагальнення, абстрагування тощо) та лексичними засобами організації зв'язного тексту і підготуйте письмовий реферат-огляд.

Примітка. У разі потреби, можна висловити в заключній частині реферату-огляду своє ставлення до теми та характеру висвітлення її в опрацьованих наукових джерелах.

11. Здійсніть самоконтроль написаного реферату-огляду на всіх рівнях: смислового (чи всю основну та нову інформацію джерел висвітлено), структурно-логічному (чи немає повторів, непослідовності) та мовленнєвому (чи немає помилок).
12. Здійсніть остаточне редагування тексту оглядового реферату.

Алгоритм підготовки наукової доповіді

1. З'ясуйте мету і завдання свого монологу з урахуванням складу слухацької аудиторії.
2. Уточніть його тему та визначте її змістові межі.
3. З'ясуйте регламент (часові обмеження) запланованого виступу.
4. Доберіть і ретельно опрацюйте наукову літературу різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним).
5. Складіть деталізований план доповіді.
6. Визначте проблеми дискусійного характеру та принципи їх презентації.
7. Доберіть фактичний матеріал (у т.ч. можливі таблиці, діаграми, графіки, схеми тощо) до кожного пункту розробленого плану.
8. Спрогнозуйте можливі запитання слухачів і підготуйтеся до їх висвітлення під час доповіді чи обговорення.
9. Лаконічно й однозначно та відповідно до мети доповіді сформулюйте висновки.
10. Продумайте оригінальну (наприклад, несподівану для слухачів інформацію, що може здивувати їх).
11. Визначте місця для риторичних і проблемних запитань, логічних пауз.
12. Оформіть у письмовому вигляді матеріали доповіді.
13. Перевірте матеріали доповіді на відповідність основним вимогам: логіці викладу, точності інформації, чинним мовленнєвим нормам.
14. Виголосіть, не спираючись на текст, окрім плану і цитат, доповідь вдома перед уявними (в цьому разі запишіть монолог на відеомагнітофон або диктофон) чи реальними слухачами.
15. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи при огляді відео, або прослуховуванні аудіо запису.
16. Відредагуйте (у разі потреби) текст підготовленої доповіді.
17. Попрацюйте над мімікою і жестами, до яких ви вдаватиметесь під час виступу.

Навчальне видання

Ковшар О.М.

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ: ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»

Для нотаток